

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TBMM’NİN İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİNDEN
MEBRURE GÖNENÇ’İN SİYASAL VE TOPLUMSAL
HAYATI (1900-1981)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞAHSENEM ÇAKIR

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Nuray ÖZDEMİR TİRYAKİ

BOLU, TEMMUZ, 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Şahsenem ÇAKIR tarafından hazırlanan “**TBMM’NİN İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİNDEN MEBRURE GÖNENÇ’İN SİYASAL VE TOPLUMSAL HAYATI (1900-1981)’’** adlı tez çalışması jürimiz tarafından Tarih Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir. 20/07/2023

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Nuray ÖZDEMİR TİRYAKİ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Sedef BULUT
Ankara Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Fahri KILIÇ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıf yaparak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filitrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

.....
ŞAHSENEM ÇAKIR

ÖZET

**TBMM’NİN İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİNDEN MEBRURE
GÖNENÇ’İN SİYASAL VE TOPLUMSAL HAYATI (1900-1981)
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞAHSENEM ÇAKIR
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. NURAY ÖZDEMİR TİRYAKİ)
BOLU, TEMMUZ-2023
XII + 106 SAYFA**

Mebrure Gönenç 1 Temmuz 1900 tarihinde İstanbul’da doğmuştur. Öğrenim hayatına İstanbul Üsküdar Kız Sanayi Mektebi’nde başlamış orta öğretimini Beşiktaş İttihad-i Osmani Mektebi’nde tamamlamış son olarak da Arnavutköy Amerikan Koleji’ne gitmiştir. Meslek olarak öğretmenliği seçmiş ve 1919 yılında çalışma hayatına Çamlıca Lisesi’nde İngilizce dersi vererek başlamıştır. İstanbul’un gözde okullarında öğretmenlik yapmıştır. Mebrure Hanım 1926 yılında Karadeniz Vapuru ile Avrupa Ülkeleri’ne Türkiye’yi tanıtmak amacı ile yola çıkan Karadeniz Vapuruna Tercüman olarak seçilmiştir. Böylece yurt dışını görme imkanı bulmuş ve hayatının en unutulmaz günlerini yaşamıştır. Gezi dönüşünde Mebrure Hanım 1927 Yılında Dr. Remzi Bey’le evlenmiştir. 1929 yılında ilk kızı Füsün, 1933 yılında ise ikinci kızı Gülgün dünyaya gelmiştir. Türkiye’de kadınların siyasal hayata katılmasına yönelik elde ettiği haklar paralelinde Mebrure Hanım da yavaş yavaş kendini siyasetin içinde bulmuştur. Önce CHF’ne üye olmuş daha sonra Adana belediye meclis üyeliğine seçilen üç kadından biri olmuştur. Adana gezisi sırasında Mustafa Kemal Paşa’yı karşılayanlar arasında yer almıştır. Kadın belediye meclis üyesi olarak Mustafa Kemal Paşa’nın taktirini kazanmıştır. Mebrure Hanım eşi Dr. Remzi Bey’in Mersin’e tayin olması üzerine 1934 belediye seçimlerinde Mersin Belediye Meclis üyeliğine seçilmiştir. 5 Aralık 1934 yılında Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması üzerine deneyimli bir siyasetçi olarak Afyon’dan Milletvekiliğine aday gösterilmiştir. Mebrure Hanım üç dönem Afyon milletvekilliği yapmıştır. Seçim bölgesi Afyon’un alfabetik sıralamada önce olmasından dolayı Meclis kürsüsünde yemin eden ilk kadın milletvekili ünvanını kazanmıştır. 1950 yılında Ankara’da kurulmuş olan Türkiye Sağır, Dilsiz, Körler Derneği başkanlığı yapmıştır. Dr. Remzi Bey’in 1942-1952 yılları arasında Kızılay umum müdürü olması ile Mebrure Hanım ve eşi çeşitli yardım faaliyetlerine katılmışlardır. Mebrure Gönenç 1981’de Ankara’da vefat etmiştir. Gerek eğitimci kimliği gerekse siyasetçi kimliği ile Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de modern kadının yüzü olmuştur.

ANAHTAR KELİMELEER: Öğretmen, Tercüman, İlk Kadın Milletvekili

ABSTRACT

THE POLITICAL AND SOCIAL LIFE OF MEBRURE GÖNENÇ, ONE OF THE FIRST FEMALE DEPUTIES OF THE GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF TURKEY (1900-1981)

MASTER'S THESIS

ŞAHSENEM ÇAKIR

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF HISTORY

(SUPERVISOR: PROF. DR. NURAY ÖZDEMİR TİRYAKİ)

BOLU, JULY-2023

XII + 106 PAGES

Mebrure Gönenç was born on July 1, 1900 in Istanbul. She started her education life in Istanbul Üsküdar Girls Industry School, then went to Beşiktaş İttihad-i Osmani School and finally Arnavutköy American College. He chose teaching as a profession and started his career in 1919 by giving English lessons at Çamlıca High School. She has taught in Istanbul's favorite schools. Ms. Mebrure was chosen as the translator for the Black Sea Ferry, which set out in 1926 with the aim of introducing Turkey to European Countries with the Black Sea Ferry. Thus, she had the opportunity to see abroad and lived the most unforgettable days of her life. On her return from her trip, Ms. Mebrure in 1927 Dr. married to Remzi Bey. His first daughter, Füsün, was born in 1929, and his second daughter, Gülgün, was born in 1933. In parallel with the rights she gained for women's participation in political life in Turkey, Ms. Mebrure gradually found herself in politics. She first became a member of the CHF and later became one of the three women elected to the Adana municipal council. She was among those who greeted Mustafa Kemal Pasha during his trip to Adana. As a female municipal council member, she won the appreciation of Mustafa Kemal Pasha. Ms. Mbrure, her husband, Dr. After Remzi Bey was appointed to Mersin, he was elected as a member of Mersin Municipality Council in the 1934 municipal elections. On December 5, 1934, as an experienced politician, she was nominated as a Member of Parliament from Afyon after the women were given the right to vote and be elected. Ms. Mebrure served as MP for three terms in Afyon. She won the title of the first deputy to take an oath in the parliament, since Afyon, the constituency, is first in the alphabetical order. She was the president of the Turkish Deaf, Dumb and Blind Association, which was founded in Ankara in 1950. Dr. With Remzi Bey being the general manager of the Red Crescent between 1942-1952, Ms. Mebrure and her husband participated in various aid activities. Mebrure Gönenç passed away in 1981 in Ankara. She has been the face of modern women in Turkey from the Ottoman Empire to the Republic, both with her educator identity and her politician identity.

KEYWORDS: Teacher, Translator, First Woman Member of Parliament

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO LİSTESİ	ix
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	x
KISALTMA VE SEMBOL LİSTESİ.....	xi
TEŞEKKÜR.....	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
1. MEVRURE GÖNENÇ'İN AİLESİ VE EĞİTİM HAYATI.....	6
1.1 Aile Hayatı.....	6
1.2 Eğitim Hayatı.....	9
1.2.1 İlk ve Ortaöğretim Yılları	9
1.2.2 Lise Yılları ve Arnavutköy Amerikan Kız Koleji	10
1.3 Öğretmenlik Yılları	13
1.3.1 Çamlıca Lisesi'nde Öğretmenlik.....	13
1.3.2 Gedikpaşa Amerikan Mektebi Ve Beylerbeyi Kız Mektebi'nde Öğretmenlik	13
1.3.3 Üsküdar Amerikan Mektebi'nde Öğretmenlik.....	14
1.4 Karadeniz Vapuru'nda Tercümanlık	15
1.5 Evliliği ve Adana Yılları	19
İKİNCİ BÖLÜM	22
2. MEVRURE GÖNENÇ'İN SİYASİ KİMLİĞİ.....	23
2.1 Belediye Meclis Üyeliği'ne Seçilmesi	23
2.1.1 Adana Belediye Meclis Üyeliği'ne Seçilmesi	24
2.1.2 Mersin Belediye Meclis Üyeliği'ne Seçilmesi	25
2.2 Kadınlara Siyasal Hakların Tanınması ve Mersin.....	28
2.3 Afyon Milletvekili'ne Seçilmesi	29
2.4 V. Dönem TBMM Çalışmaları.....	34
2.4.1 Katıldığı Oylamalar ve Kanun Teklifleri.....	37
2.4.2 Seçim Bölgesi Raporu	37
2.5 VI. Dönem TBMM Çalışmaları	40
2.5.1 Katıldığı Oylamalar ve Kanun Teklifleri	43
2.5.2 Mecliste Yaptığı Konuşmalar.....	44
2.5.3 Seçim Bölgesi Raporu	45
2.6 VII. Dönem TBMM Çalışmaları	47

2.6.1 Katıldığı Oylamalar ve Seçim Bölgesi Raporu	50
2.7 Siyasal Hayata Veda.....	52
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	53
3. MEBRURE GÖNENÇ'İN YARDIM FAALİYETLERİ.....	53
3.1 Türkiye Sağır, Dilsiz ve Körler Derneği Başkanlığı	53
3.2 Yardım Faaliyetleri.....	55
3.3 Emeklilik Yılları.....	59
3.4 Vefatı	61
SONUÇ	63
KAYNAKLAR.....	67
EKLER.....	79

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1: Mebrure Hanım'ın Soyağacı.....	8
Tablo 1.2: Üsküdar Kız Sanayi Mektebi Ders Programı	9
Tablo 1.3: Mebrure Gönenç'in Arnavutköy Amerikan Koleji Ders Programı	12
Tablo 1.4: Çamlıca Lisesi'nin 1919- 1920 Yılları'ndaki Öğretmen Kadrosu'nun Bazıları	13
Tablo 1.5: Seyyar Serginin Uğrayacağı Limalar.....	16
Tablo 1.6: Seyyar Sergide Sergilenecek Ürünler	17
Tablo 2.1: Cumhuriyet Halk Fırkası Mersin Belediye Meclisi Aza Namzetleri....	25
Tablo 2.2: V. Dönem TBMM'ye Giren Kadın Adayların Meslekleri ve Seçim Bölgeleri	32
Tablo 2.3: VI. Dönem Kadın Milletvekilleri ve Seçim Bölgeleri	40
Tablo 2.4: VII.Dönem Kadın Milletvekilleri ve Çalıştıkları Encümenler	47

FOTOĞRAF LİSTESİ

Sayfa

Fotoğraf 1.1: Arnavutköy Amerikan Koleji Ders Programı	11
Fotoğraf 1.2: Karadeniz Vapuru	18

KISALTMA VE SEMBOL LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
Bn	: Bayan
CA	: Cumhurbaşkanlığı Arşivi
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
t.	: Tarih
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
vd.	: ve diğerleri
ZC	: Zabıt Cerideleri

TEŞEKKÜR

Tez konusu belirleme döneminde ve çalışmamın her aşamasında benden desteklerini esirgemeyen her sorumda ve sorunumda güler yüzle yanımda olan değerli ve kıymetli hocam Nuray ÖZDEMİR TİRYAKİ'ye teşekkürlerimi borç bilirim. Tez jürimde bulunan kıymetli hocalarım Doç Dr. Sedef BULUT'a ve Doç. Dr. Fahri KILIÇ'a teşekkür ederim. Ayrıca Doç Dr. Alparslan KARABULUT'a yardımları için teşekkür ederim. Mebrure Hanım'ın torunları Bilge SAY'a, Oğuz AKTAN'a ve Semra MİRAP'a ellerindeki kaynakları benimle paylaştıkları için teşekkürlerimi sunarım. Hayallerimi gerçekleştirmek için beni destekleyen Annem Hacer ÇAKIR ve Babam Ahmet ÇAKIR başta olmak üzere eğitim öğretim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen Abim Ali Haydar ÇAKIR'a ve yengem Cansu ÇAKIR'a minnettarım. Tez yazım sürecinde desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım Duygu GÖRMEZ'e ve Gaye ŞABAN'a minnettarım.

GİRİŞ

Tanzimat Fermanıyla birlikte kadınların toplum tarafından kabul görmesi, yasalar önünde erkeklerle eşit haklara sahip olması Osmanlı Devleti'nde kadın hakları konusunu gündeme getirmiştir (Avcı, 2016, 230 ve Lewis, 2010, 30-35). Tanzimat Fermanı (1839) tam anlamıyla kadın hak ve özgürlüklerine yönelik bir madde içermese de bu süreçte kadınların hakları ile ilgili gözle görülür gelişmeler yaşanmasına neden olmuştur.

Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle birlikte batı etkisi Osmanlı Devleti'nde yavaş yavaş hissedilmeye başlanmıştır. Bu süreçte kadın haklarını savunan bazı dergi ve gazeteler çıkarılmaya başlanmıştır. Dönemin aydın erkek yazarları da kadın konusunu eserlerinde işleyerek kadın haklarını tartışmaya açmışlardır. Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami gibi isimler gazetelerde kaleme aldıkları yazılarda kadın ile erkeklerin fikrî yönden birbirine eşit olduğunu, kadınların eğitim haklarının genişletilmesini ve sosyal hayatta varlık göstermelerini savunmuşlardır. Kadınlar da basın aracılığı ile Avrupa'daki gelişmeleri yakından izleyebilmişlerdir (Kurnaz, 1991, 36-38). Tanzimat ile başlayan çağdaşlaşma sürecinde Osmanlı kadını başta eğitim olmak üzere sosyal ve düşünsel anlamda önemli haklar elde etmeye başlamışlardır. Nitekim kızlar için 1842'de Ebe Okulu açılmıştır. Kız çocukları mahalle ya da sıban mekteplerinde aldıkları ilköğretim sonrasında 1858'de açılan kız rüştiyeleriyle orta öğretime devam edebilmişlerdir (Taşkiran, 2010, 198).

1869 Maarif-i Umum Nizamnamesi ile birlikte kız ve erkek çocuklar için zorunlu eğitim getirilmiştir. Kız çocuklarının eğitimi için açılan rüştiye gibi okullarda ise istihdam edilmek üzere öğretmen yetiştirmek amacıyla Dârü'l-Muallimât adıyla bir kız öğretmen okulunun açılması fikri benimsenmiştir. Böylece kadınlar için öğretmenlik bir meslek haline getirilmiştir. 1870 yılında eğitime açılan Dârü'l-Muallimât, 1873 yılında ilk mezunlarını vermiştir. Mezun olan bu öğretmenler çeşitli okullarda görevlendirilmişlerdir (Berkes, 2018, 231). Osmanlı Devleti'nde kadınların meslek hayatına girişi ebelik ve öğretmenlikle olurken kadınlar toplum içinde sosyal statüde edinmeye başlamışlardır (Altın, 2008, 271-283 ve Taşkiran, 1973, 24).

Osmanlı'da kadınların çalışma hayatına girişinde mesleki ve teknik eğitim kurumu niteliğindeki Kız Sanayi Mekteplerinin açılışı da önemli bir adım olmuştur. İlk Kız Sanayi Mektebi 1869 yılında İstanbul'da ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için Yedikule'de dikimevi niteliğinde açılmıştır. Okul'un kuruluş amaçlarından biri de Tophane-i Amire'nin idaresinde bulunan Yedikule'deki fabrikalarda kadınlara çalışma imkanı sunmaktır. Kız Sanayi Mekteplerinde temel okuma-yazma ve hesap eğitimi verilirken daha çok sanat öğretmek amaçlanmıştır. Kız Sanayi Mekteplerinin sayısı zamanla artmış ve 1890 yılında Maarif Nazırı Münif Paşa'nın girişimiyle Üsküdar'da da bir okul açılmıştır (Çerikan, 2016, 47-48). Bu okullarda eğitim alan kız öğrenciler Osmanlıdan Cumhuriyet'e modern Türk kadınının yüzü olmuşlardır. Örneğin Cumhuriyet döneminde eğitimci ve siyasetçi kimliğiyle tanınacak ve bu tez çalışmasının konusunu oluşturan Mebrure Gönenç'te ilk eğitimini Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'nde almıştır (Caporal, 1982, 88-103).

Tanzimat döneminde eğitim almaya başlayan kadınların sosyal yaşamda yer edinme mücadelesi 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile gelişen özgürlük ortamında daha da artmıştır. Eğitimli kadınlar daha çok hak elde etme konusunda seslerini duyurmak için örgütlenmeye başlamışlardır (Caporal, 1982, 88-103). Osmanlı Devleti'nde kadın hareketi, kurulan cemiyetlerle kısa sürede gelişme göstermiştir. Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de ilk kadın örgütleri yardım cemiyetleri olarak kurulmuştur. İstanbul'un öne çıkan ailelerine mensup eğitim görmüş kadınlar, hem yardım toplamak hem de kadın haklarını savunmak amacıyla örgütlenmişlerdir. Bu cemiyetler kadının sosyalleşmesinde ve çalışma hayatına girişinde önemli bir adım olmuştur. Osmanlı Devleti'nde kadın hakları meselesi bu cemiyetler aracılığıyla kamuoyunun dikkatini çekerken kadın-erkek eşitliği de tartışılmaya başlanmıştır (Özdemir, 2021, 110). Kadın derneklerinin talebi, toplumsal yaşamın içinde erkeklerle aynı haklara sahip olmalarını sağlayacak bir "kadın inkılabının" gerçekleşmesi olacaktır (Metintaş, 2018, 76-78).

Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı kadınların sosyal ve iktisadi hayatta daha etkin bir şekilde yer almalarına yol açmış, Osmanlı kadını öğretmenlikten memurluğa çalışma hayatında kendini göstermeye başlamıştır. Bununla birlikte savaştan dolayı birçok alanda erkek işgücü açığı nedeniyle kadınlar hızlı bir biçimde çalışma hayatının içinde yer almışlardır. Savaş yıllarında kadın örgütlerinin sayısında da büyük bir artış yaşanmıştır.

Teali Nisvan Cemiyeti, Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Cemiyeti, Himaye-i Etfal Cemiyeti, Topkapı Fukaraperver Cemiyeti, Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneği, Biçki Yurdu, Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti-i İslamiyyesi, Osmanlı Kadınlar Cemiyeti, Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi, Müdafaa-ı Milliye Hanımlar Heyeti, Müdafaa-ı Hukuk-u Nisvan Cemiyeti, İstihlak-ı Milli Kadınlar Cemiyeti en aktif kadın örgütleri olmuşlardır. Savaş ortamında askerlerin sağlık hizmetleri veya ordunun gereksinimlerini karşılamaya yönelik giyecek, yiyecek yardımlar kadın cemiyetlerinin çalışmaları sonucunda sağlanabilmiştir (Çakır, 1994, 87-103 ve Özdemir, 2021, 110).

I. Dünya Savaşı sırasında kadınların çalışma hayatına girişini ve cemiyetler etrafında örgütlenmesini Emine Semiye, Aliye Esad gibi dönemin öne çıkan aydınları kadın inkılabı olarak nitelendirmişlerdir (Özdemir, 2021, 110). Cumhuriyet döneminde ise kadınlara büyük değer verilmiş başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere lider kadro tarafından kadınların eğitim, hukuk ve siyasi alandaki haklarına kavuşması için gerekli adımlar teker teker atılmıştır. Eğitim alanında 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat kanunun çıkartılması ile birlikte kız çocukları da eğitim konusunda erkeklerle eşit eğitim imkânına sahip olmuştur (Arı, 2002, 181-182 ve Göksel, 1992, 920).

Türk kadını siyasal, sosyal ve toplumsal anlamdaki haklarını ilk olarak 1926 Medeni Kanun'un çıkarılması, 1930 yılında Belediye Kanunu ile Belediye Başkanı seçilme hakkının tanınması, 1933'de köy kanununun 20. Ve 25. maddelerinde yapılan değişiklikle muhtarlığa ve köy ihtiyar heyetlerine seçme ve seçilme hakkı tanınmasıyla gerçekleşmiştir. 5 Aralık 1934'de Türk kadını Başbakan İsmet İnönü ve 191 arkadaşının meclise sunduğu kanun teklifinin onaylanmasıyla milletvekili seçme ve seçilme hakkı elde etmişlerdir (Elgin, 1985, 10-13 ve Konan, 2011, 167). 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmesiyle birlikte kadınlar artık tam anlamıyla siyasi hayatta da aktif rol oynamaya başlamışlardır. Osmanlı Devleti'nin son döneminde modern eğitim kurumlarında eğitim görmüş çoğu yabancı dil bilen öğretmen, memur, hemşire olarak çalışma hayatında yer bulmuş kadınlar Cumhuriyet döneminde modern Türk kadınının timsali olmuşlardır (Emiroğlu, 2022, 1188-1194).

Bu kadınlardan biri de 1919'da Arnavutköy Amerikan Koleji'nden mezun olduktan sonra İstanbul'da çeşitli kız okullarında İngilizce ve Fransızca öğretmenliği yapan ve Cumhuriyet döneminde kadınların siyasal hayatta varlık göstermesinde önce belediye meclis üyesi sonrasında da milletvekili olarak öncülük yapan Mebrure Gönenç'tir. Mebrure Hanım hayatında ilkleri barındıran Cumhuriyet ideolojisini benimsemiş aydın bir Türk kadınıdır.

“TBMM'nin İlk Kadın Milletvekillerinden Mebrure Gönenç'in Siyasal Ve Toplumsal Hayatı (1900-1981)” başlıklı bu tez çalışmasında Türkiye'nin ilk kadın milletvekillerinden biri olan Mebrure Gönenç'in hayatı belgelerin ışığında kronolojik olarak incelenmiştir. Araştırmanın konusu olarak Mebrure Hanım'ı seçerken çok sınırlı sayıda kaynağa ulaşabildik. Birinci el kaynak olarak TBMM Arşivi ve Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nden elde edilen belgeler ile Akşam, Cumhuriyet, Duyum, Edirne Postası, Haber, Kurun, Milliyet, Son Posta, Son Telgraf, Ulus, Tan, Vakit, Yeni Adana, Yeni Asır, Yeni Mersin, Zafer Gazeteleri incelenerek elde edilen bilgiler çalışmanın özgünlüğüne değer katmıştır. Ayrıca konuyla ilgili anılar, kitap, makale ve tezler de kaynak olarak kullanılmıştır.

Mebrure Gönenç'i doğrudan konu alan ilk kaynak Torunu Oğuz Aktan'ın 1994 yılında Bilinç Dergisine yazmış olduğu “Cumhuriyet Döneminden Bir Portre İlk Kadın Milletvekillerinden Mebrure Gönenç 1900-1981” adlı yazısıdır. Ayrıca İhsan Güneş'in “1935-2009 Türk Parlamento Tarihinde Kadın parlamenterler” kitabında Mebrure Hanım'ın biyografisine yer verildiğinden bu tez için önemli kaynaklardan biridir. Ayrıca Atatürk Araştırma Merkezi'nce yayınlanan Atatürk Ansiklopedisinde Nuray Özdemir tarafından kaleme alınan Mebrure Gönenç (1900-1981) Maddesi (AA, 05.03.2023) de önemli bir başvuru kaynağı olmuştur.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul'da çeşitli okullarda öğretmenlik, yapmış ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'ni dünyaya tanıtmak üzere 1926 yılında Avrupa şehirlerini dolaşan Karadeniz Vapuru'nda hazırlanan yüzer sergide tercüman olarak görevlendirilmiştir. 1930'da Adana Belediyesi'nin üç kadın meclis üyesinden biri olarak seçilmiş ve ilk kadın milletvekillerinden biri olarak 1935 yılında TBMM'ye girmiş olmasına karşın Mebrure Gönenç hakkında düzenli ve yeterli bir kaynakça bulunmamaktadır.

Mebrure Hanımla ilgili bu tez çalışmasına başlarken ailesi ile iletişime geçilerek teze özgünlük kazandırılmaya çalışılmıştır. Kızı Gülgün Gönenç Karal, torunları Bilge Say, Oğuz Aktan ve Semra Mirap tez yazım sürecinde ellerindeki bilgi ve belgeleri bizimle paylaştılar. Gülgün Gönenç Karal 2010 yılında “Ben de Çocukluğumu ve Çocukluğumun Ankara’sını Yazdım” başlığı altında anılarını kaleme almış ancak daha sonra kitap olarak yayınlamaktan vazgeçmiştir. Annesi Mebrure Hanımla ilgili bilgiye ulaşamadığımız bazı boşlukları bu anılardan elde ettiğimiz bilgilerle doldurmaya çalıştık. Bu nedenle bu tez çalışması için Gülgün Hanım’ın kaleme aldığı anılar büyük önem taşımaktadır. Ne yazık ki tez yazım sürecinde Gülgün Hanım’ın vefatıyla derinden üzüldük.

Bu tez çalışması giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu ve temel amacı açıklanmıştır. Bu çalışmada kullanılan arşivler ve kaynaklar belirtilmiştir. “Mebrure Gönenç’in Ailesi ve Eğitim Hayatı” başlıklı birinci bölümde Mebrure Gönenç’in ailesi, aldığı eğitimler, görev yaptığı okullar ve Tercümanlık yılları hakkında bilgi verilmiştir. “Mebrure Gönenç’in Siyasi Kimliği” başlıklı ikinci bölümde ise Mebrure Gönenç’in meclis üyeliği ve üç dönem milletvekilliği süreci ele alınmıştır. “Mebrure Gönenç’in Yardım Faaliyetleri” başlıklı üçüncü bölümde ise Mebrure Gönenç’in Türkiye Sağır, Dilsiz, Körler, Derneği başkanlığı süreci ve emeklilik yıllarından bahsedilmiştir. Tez çalışmasının sonunda Ekler başlığı adı altında Mebrure Gönenç’in fotoğraflarına, dönemin gazete haberlerine ve arşiv belgelerine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MEBRURE GÖNENÇ'İN AİLESİ VE EĞİTİM HAYATI

1.1 Aile Hayatı

Emine Mebrure Hanım, 1 Temmuz 1900'de dağılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul Üsküdar'da dünyaya gelmiştir (TBMM Arşivi Mebrure Gönenç'e ait Tercüme-i Hal Dosyası). Ailesi ona "hayırlı, makbul kadın" anlamına gelen Mebrure adı ile birlikte "kendinden emin" anlamına gelen Emine ismini vermiştir (Develioğlu, 2010, 320). Mebrure Hanım bu dönemde soyadı kanunu kullanılmadığından babasının ismiyle birlikte Mebrure İbrahim olarak tanınmıştır. Hayatı boyunca Mebrure ismini kullanacak isminin hakkını vererek ailesine, topluma, devlete hayırlı bir insan olacaktır.

Mebrure Hanım'ın annesi Didar Hanım (1876-1968) babası da Abdülhamit dönemi saray hazinesindeki Ceb-i Hümayun adı verilen özel harcamalarla ilgili birimde çalışan İbrahim Efendi'dir (1856-1938). Annesi Didar Hanım'ın soyu Bolu'dan İstanbul'a uzanırken babası İbrahim Bey'in soyu ise Rize'den İstanbul'a dayanmaktadır. Gerek anne gerekse baba tarafı sarayla ilişki içinde olan, İstanbul'un seçkin ailelerindendir. Didar Hanım'ın babası Bab-ı ali de çalışan Tahir Bey ve annesi de ise Binbaşı Ali Rıza Bey'in kızı Ayşe Tenasüp Hanım'dır. Didar Hanım, annesini üç yaşında kaybetmiştir. Kardeşi Fuat'la birlikte anne sevgisinden mahrum ancak evin tek kız çocuğu olmasından dolayı dadıların eşliğinde ayrıcalıklı bir yaşam sürdürmüştür (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010 ve 21.10.2022 Bilge Say Hanım Röportaj).

Mebrure Hanım'ın babası İbrahim Bey'in ailesi ise aslen Rize'li olup babası Posta Teşkilatı memurlarından Hulusi Efendi, anneside Silivri'den Rukiye Hanım'dır. Çiftin iki oğlundan biri İbrahim Bey diğeri ise Cemal Kâmil (Gönenç) Bey'dir (21.10.2022 Bilge Say Hanım Röportaj). İstanbul'da yolu kesişen İbrahim Bey ve Didar Hanım evlenmiş iki çocukları dünyaya gelmiştir; Remzi (Berkier), Emine Mebrure Hanım'dır (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010).

Anne ve babası hayatlarının son dönemlerini kızlarının yanında geçirmişlerdir. Mebrure Hanım'ın Babası İbrahim Bey 21 Eylül 1940 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir. Ulus Gazetesi'ne verilen ilanla ölüm haberi şöyle duyurmuştur;

“ VEFAT

Afyon mebusu Mebrure Gönenç ve Kibrit İnhisarı memurlarından Remzi Berkier'in pederleri, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti neşriyat mütehassısı Dr. Remzi Gönenç'in kayınpederleri mülkiye mütekaitlerinden B. İbrahim Berkier dün vefat etmiştir. Cenazesi bugün öğle namazına müteakip Hacı Bayram Cami'nde kaldırılacaktır” (Ulus, 22 Eylül 1940, s2). Mebrure Hanım o dönem de VI. dönem milletvekilliği yapmaktadır.

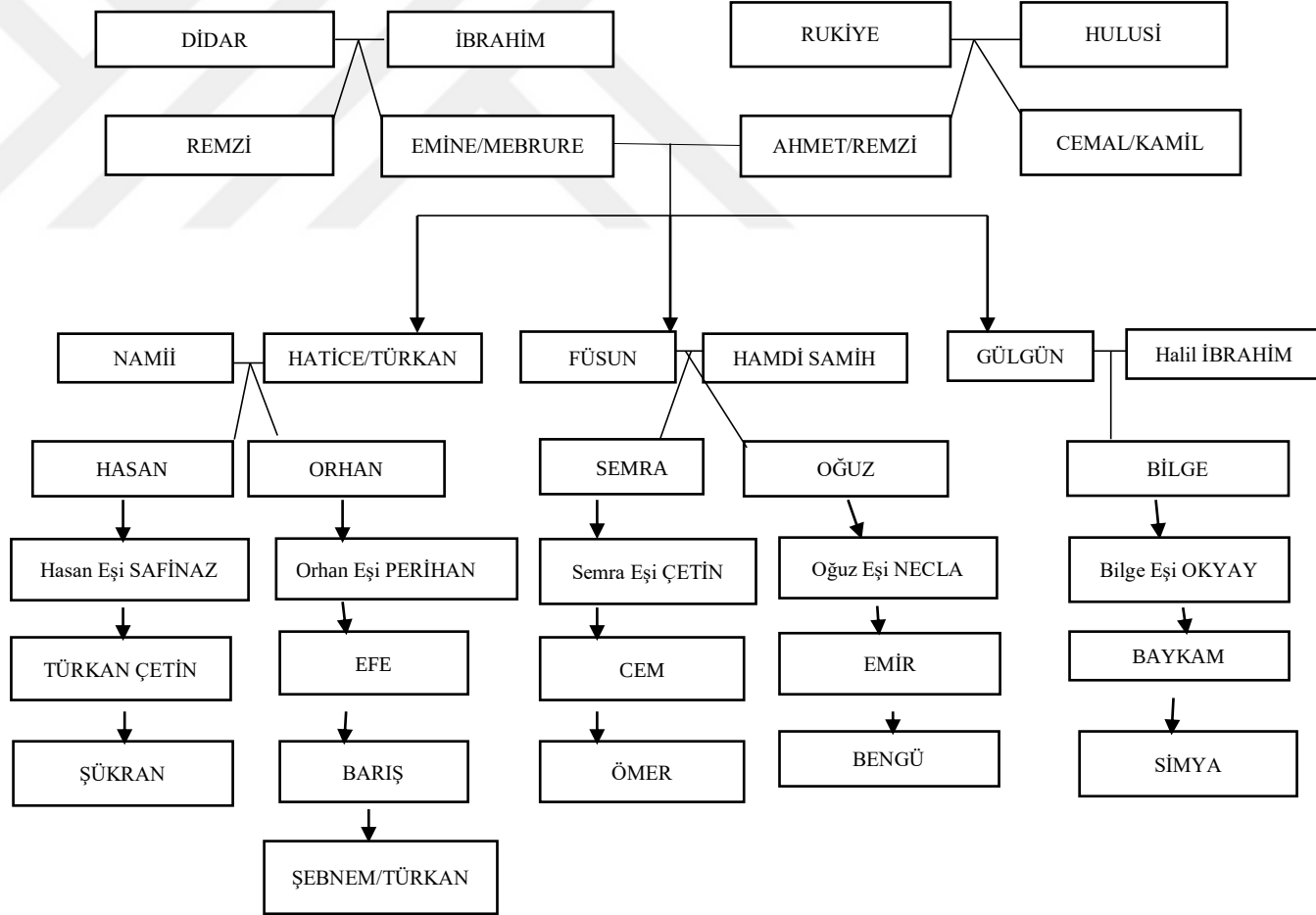
Mebrure Hanım'ın annesi Didar Hanım ise eşinin ölümünden sonra yalnız kalmış ve hayatının geri kalanını kızının yanında geçirmiştir. Bu dönemde emeklilik hayatı yaşayan Mebrure Hanım annesinin bakımını üstlenmiş ve son günlerinde onun yanında olmuştur. Didar Hanım, 9 Mayıs 1968 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir. Didar Hanım'ın ölüm haberi 10 Mayıs 1968 tarihli Cumhuriyet gazetesinde şöyle yer almıştır:

“Vefat

Hazine-i Hassa Memurlarından Merhum İbrahim Berkier'in Eşi Mebrure Gönenç ve merhum Remzi Berkier'in Anneleri, Füsün Aktan, Gülgün Karal ve Birsen Berkier'in Büyük anneleri merhum Dr. Remzi Gönenç, Dr. Hamdi Aktan ve H. İbrahim Karal'ın Kayınvalideleri DİDAR BERKİER 9 Mayıs 1968 Perşembe günü hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 10 Mayıs 1968 Cuma günü öğle namazından sonra Hacı Bayram Cami'inden Kaldırılacaktır” (Cumhuriyet, 10 Mayıs 1968, s7).

Mebrure Hanım'ın ailesi çocuklarının eğitimlerine büyük önem vermiştir. Erkek kardeşi Remzi Bey dönemin gözde okullarından biri olan Kabataş Erkek Lisesi'nden mezun olmuştur. Remzi Bey eğitimi bitirdikten sonra Kibrit İnhisarı'nda memur olarak İstanbul'da çalışmaya başlamıştır. Dönemine göre oldukça modern olan ailesi özellikle kızlarının iyi bir eğitim almasına özen göstermişlerdir (Gülgün Hanım Anı Defteri 2010, Ulus, 22 Eylül 1940, s2).

Tablo 1.1: Mebrure Hanım'ın Soyağacı

1.2 Eğitim Hayatı

1.2.1 İlk ve Ortaöğretim Yılları

Mebrure Hanım okul çağına geldiğinde ailesi onun iyi bir eğitim alması için büyük çaba göstermiştir. Üsküdar'da yaşayan aile kızlarını ilk eğitimini almak üzere hemen evlerinin yakınlarında bulunan Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'ne göndermişlerdir (TBMM Arşivi Mebrure Gönenç'e ait Tercüme-i Hal Dosyası). İstanbul'daki modern kız okullarından biri olan Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'nin¹ kuruluş amacı çocukların aile hayatında mutluluğu sağlayabileceği yeteneklerini sergileyerek ürettikleri ürünleri pazarlayarak, geçimlerini sağlayacak öğrenmeye açık nesiller yetiştirmektir (Erdem, 2007, 26-27). Mebrure Hanım'ın ailesi de bu amaçla kızlarının ilköğrenimini tamamlamak için Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'ni seçmişlerdir. Bu dönemde okul özel okul statüsünde olup eğitim harcamaları aileler tarafından finanse edilmiştir. Mebrure Hanım'da bu okulda ücretli eğitim alan öğrencilerden biridir. Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'nde eğitim süresi beş yıldır. Mebrure Hanım'ın aldığı eğitimin niteliğini göstermek açısından okulda beş yıl süreyle verilen dersler şu şekildedir:

Tablo 1.2: Üsküdar Kız Sanayi Mektebi Ders Programı

DERSLER	1.SINIF	2.SINIF	3.SINIF	4. SINIF	5.SINIF
Ulûm-ı Diniyye ve Kurân-ı Kerim	2 saat	2 saat	2 saat	1 saat	1 saat
Türkçe	8 saat	7 saat	6 saat	5 saat	5 saat
Coğrafya	1 saat	1 saat	1 saat	2 saat	2 saat
Hendese/Geometri	-	-	1 saat	1 saat	1 saat
Gıma /Piyano	2 saat	2 saat	2 saat	3 saat	3 saat
Terbiye-i Bedeniye	3 saat	3 saat	2 saat	2 saat	2 saat
Hesap	4 saat	3 saat	3 saat	2 saat	2 saat
Durus-u Eşya	3 saat	3 saat	2 saat	2 saat	2 saat
Malumatı Bedeniye ve Ahlakiye	1 saat	1 saat	1 saat	1 saat	1 saat
Hat	-	1 saat	1 saat	1 saat	1 saat
EL İşleri ve Resim	4 saat	4 saat	3 saat	3 saat	3 saat
Tarih	-	1 saat	2 saat	2 saat	2 saat
Fransızca	-	-	4 saat	5 saat	5 saat

¹ Üsküdar Kız Sanayi Mektebi; 1890 yılında Doğancılarda açılmış bir eğitim kurumudur. İlerleyen yıllarda ise Doğancılarda Namık Paşa Ailesi Konağı'na taşındığı bilinmektedir. 1910-1911 yılına gelindiğinde Tunusbağı caddesinde Evkaf-ı Hümâyun Müfettişliği Müsteşarı Mekki Bey Konağı'na nakledilmiştir (Çerikan, 2016, 109-112).

Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'nin müfredat programında yer alan derslere bakıldığında çeşitlilik dikkat çekmektedir. Özellikle resim, müzik, Türkçe gibi derslerle Fransızca öğretimine verilen önem okulu dönemin modern eğitim kurumu olarak öne çıkarmaktadır. Mebure Hanım'ın ailesi gibi İstanbul'un biraz varlıklı aileleri kızlarının donanımlı bir eğitim alması için çoğunlukla bu okulu tercih etmişlerdir (Erdem, 2007, 229-230).

Mebrure Hanım, beş yıllık ilköğretimden sonra Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'nin devamı niteliğinde olan Beşiktaş İttihad-i Osmani Mektebi'nde eğitimini sürdürmüştür (TBMM Arşivi Mebrure Gönenç'e ait Tercüme-i Hal Dosyası). Halk arasında İnas İttihad-i Osmani Mektebi olarak da geçen okul İttihat ve Terakki Cemiyeti aynı zamanda Selanikli zengin aileler tarafından da desteklenmiştir. Bu okulda dersler İngilizce ve Fransızca olarak verilmektedir. II. Meşrutiyet döneminin siyasi politikasına uygun bir eğitim kurumu olan okulun İstanbul'un pek çok semtinde şubeleri mevcuttur (Kurnaz, 1991, 22).

Okul'un açılış amacı öncelikli olarak kızların dini ve milli eğitim almaları ayrıca yaşadıkları yerin sosyal vazifeleriyle tamamen modern ve mükemmel aile kadınları olarak yetişmelerini sağlamaktır (Keçeci Kurt, 2012, 119). Okul'un bünyesinde iptidai, rüştiye ve idadi sınıfları bulunmaktadır (Güçtekin, 2013, 316). Bu okulda eğitim görmek için Osmanlı Devleti vatandaşı olmak yeterlidir. Okul'da derslerin yanında dantela dikiş gibi yetenek dersleri de mevcuttur.

Okul'un öğrencilerinden aylık 30-40 kuruş para alınmaktadır. Mebrure Hanım bu okulda rüştiye düzeyinde eğitim görmüştür (Kurnaz, 1991, 22-23 ve Özger, 2007, 436).²

1.2.2 Lise Yılları ve Arnavutköy Amerikan Kız Koleji

Mebrure Hanım İttihad-i Osmani Mektebi'nden sonra Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde altı yıl lise düzeyinde eğitim görmüştür (TBMM Arşivi Mebrure Gönenç'e ait Tercüme-i Hal Dosyası). Arnavutköy Amerikan Koleji 1910 yılında Cyrus Hamlin ve Christoper Robert tarafından Arnavutköyde kurulmuştur. II. Meşrutiyet dönemi Amerikan Kız Koleji için bir yenilik anlamına gelmektedir. Bu yenilik müslüman kızların okula eğitim görmeleri için kabul edilmeleridir.

² Beşiktaş İttihad-i Osmani Mektebi: Kapanış süreci şu şekildedir, 1911 yılında İstanbul vilayeti özel idaresine devredilmiştir. 1927 yılından sonra Kız sanat Enstitüsü olarak şekillenmiş maddi yetersizliklerden dolayı okul kapatılmıştır (Kurnaz, 1991, 22-23 ve Özger, 2007, 436).

Okul başlangıçta müslüman kız öğrencilere yönelik yemek pişirme, Türk Tarihi ve İngilizce derslerini bir tercüman aracılığı ile vermiş olsa da ilerleyen süreçte tüm dersler İngilizce verilmeye başlanmıştır (Toprak, 1999, 48-50). Okul Amerika Birleşik Devletleri sınırının dışında bulunan ilk okul olmasıyla da ön plana çıkmaktadır. Okul binası daha sonra Arnavutköy’de başka bir binaya taşınmıştır. Bu kolejden ilk mezun olan kız öğrencilerden biri de Halide Edip Adivar Hanım’dır (Çalışlar, 2021, 32 ve Toprak, 2014, 205-212).

Aynı dönemde okulun bünyesinde Mebrure Hanım ile birlikte üç Türk kız öğrenci eğitim almıştır. Okulun öğrenci profilini genel olarak Ermeni, Rum, Bulgar öğrenciler oluşturmaktadır (Aktan, 1994, 49). Türkçe dersi hariç tüm dersleri İngilizce alan Mebrure Hanım kendini İngilizce, Fransızca ve Almanca dil eğitimi konusunda geliştirmiştir. Ayrıca sanat tarihi derslerinde de başarı sağlayan Mebrure Hanım bu derste Ayasofya müzesiyle ilgili bir kroki de hazırlamıştır (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010).

Arnavutköy Amerikan Kız Koleji öğrencileri son sınıfta “kıdemli öğrenci” olarak anılmış ve ders programları da buna göre şekillenmiştir. Mebrure Hanım’ın son sınıfta kıdemli öğrenci olarak haftalık aldığı dersler; Psikoloji, Almanca, Fizyoloji, Sanat Tarihi, Aritmetik, Magazin (Dergi)’dir.

NAME: *Mebrure Ibrahim* CLASS: *Senior*

Begin.	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
9:00		Com. Arithmetic			Com. Arithmetic
9:45		Med. Art	Art. Conference	Med. art.	Magazine
10:30	Lit. Appreciation				Magazine
11:15	Psychology	Physiology	Physiology	Psychology	Magazine
1:00					Soph. German
1:45					
2:30	Soph. German		Soph. German	Physiology	Soph. German
3:15				Physiology	Soph. German

Fotoğraf 1.1 Arnavutköy Amerikan Koleji Ders Programı

(Torunu Oğuz Aktan Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır).

Tablo 1.3: Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Ders Programı

Mebrure İbrahim/Kıdemli

Başlamak	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi
9:00		Aritmetik			Aritmetik
9:45		Tıp sanatı		Aritmetik	
10:30	Takdir				Magazin
11:15	Psikoloji	Fizyoloji	Fizyoloji	Psikoloji	Magazin
1:00					Almanca
1:45					
2:30	Almanca		Almanca	Fizyoloji	Almanca
3:15				Fizyoloji	Almanca

Mebrure Hanım'ın Arnavutköy Amerikan Koleji'nde eğitim gördüğü dönemde I. Dünya Savaşı sona ererken İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında Mondros Mütarekesi imzalanmıştır. Bundan sonra ülkede işgaller başlarken 13 Kasım 1918'de İtilaf ortak donanması başkent İstanbul önlerine gelmiştir. Bu durum İstanbul'luları derinden üzmüştür. Mebrure Hanım'da lise yıllarında şahit olduğu bu tarihi günü hayatı boyunca hiç unutamayacaktır. Kızı Gülgün Hanım annesinin bugüne dair duygularını anılarında şöyle aktarmaktadır:

“Amerikalı bir hoca yanında birkaç öğrenciyle okul bahçesinin üst tarafındaki tepeye doğru çıkarken anneme “sen de gel” demiş. Annem ne olduğunu merak ettiği için onlara katılmış. Meğerse o sırada Birinci Dünya Savaşını kazanan İtilâf Devletleri donanması, yani İngiliz, Fransız ve İtalyan gemileri mağlup Osmanlı başkentini işgallerinin bir parçası olarak İstanbul Boğazına giriyorlarmış. Annem ne olduğunu anlayınca çok üzülmüş, Amerikalı Hoca da onu çağırdığı için özür dilemiş (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010).”

Osmanlı ülkesinde yaşanan işgaller karşısında özellikle eğitimli kadınlar büyük tepki göstermiş ve işgalleri protesto etmişlerdir. İstanbul'da İnas Darülfünunu mezunları ve öğrencileri tarafından 1918 yılı sonlarında kadınları beden ve fikren eğitmek amacıyla kurulan Asri Kadınlar Cemiyeti'ne Arnavutköy Amerikan Koleji öğrencileri de üye olmuşlardır. Okulun az sayıdaki Türk öğrencisinden biri olan Mebrure Hanım'ın da bu cemiyetin bir üyesi olabileceği varsayımında bulunabiliriz.

Mondros Mütarekesi sonrasında yaşanan işgalleri protesto amaçlı ilk gösteri Asri Kadın Cemiyeti'nin öncülüğünde 19 Mart 1919'da Fatih türbesinde yapılmıştır. Cemiyet, İzmir'in işgali üzerine kadın ve erkeklerin birlikte katıldığı protesto amaçlı yapılan Üsküdar Kadıköy ve Sultanahmet mitinglerine de destek vermiştir (Özdemir, 2021, 110-130).

Arnavutköy Amerikan Kız Koleji 1919 yılında üç Türk kız öğrenciyi mezun etmiştir. Birincisi, Mebrure İbrahim Hanım³, ikincisi, Seniha Hanım ve üçüncüsü, Sabiha (Ali) Cenani Hanım'dır (Acun, 2015, 417- 442). Mezun olan öğrenciler dönemin popüler mesleği olan öğretmenlik mesleğini seçmişler ve çeşitli eğitim kurumlarında çalışmışlardır.

1.3 Öğretmenlik Yılları

1.3.1 Çamlıca Lisesi'nde Öğretmenlik

Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nden 1919 yılında mezun olan Mebrure Hanım İstanbul'un en gözde kız okullarından biri olan Çamlıca Lisesi'nde 1919-1920 yılları arasında İngilizce öğretmenliği yapmıştır (TBMM Arşivi Mebrure Gönenç'e ait Tercüme-i Hal Dosyası ve Sarı, 2018, 44).⁴ Mütareke Dönemi İstanbul'unda eğitim öğretim faaliyetlerinde yaşanan aksaklıklara rağmen okulun bünyesinde 32 öğretmen görev yapmaktadır (T. Erdem, 2007, 450).

Tablo 1.4: Çamlıca Lisesi'nin 1919- 1920 Yılları'ndaki Öğretmen Kadrosu'nun Bazıları;

GÖREVİ	Adı
Müdür ve Edebiyat Öğretmeni	Mehmet Lütfü Bey
Müdür Muavinesin	Sabiha Hanım
Tarih Muallimesi	Zatiye Hanım
Türkçe Muallimi	Mehmet Nuri Bey
İngilizce Muallimesi	Mebrure Hanım
Almanca Muallimesi	Poyen Hanım
Coğrafya Muallimesi	Mahmure Hanım
Fransızca Muallimesi	Melekyan Hanım
Keman Muallimesi	Moldavak Hanım
Piyano Muallimesi	Media Hanım

Kaynak: (T. Erdem, 2007, 450).

Çamlıca Kız Lisesi Kadrosunda çalışan bazı öğretmenler yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bu öğretmenlerden biri de Mebrure Hanım'dır. Mütareke dönemi olması kadın eğitimcilerin önünü açmıştır. Okulun bünyesinde verilen çeşitli yabancı dil dersleri ve müzik eğitimleri okulun kalitesini de göstermektedir.

³ Detaylı bilgi için Bkz. Ek 2 Arnavutköy Amerikan Koleji Diploması.

⁴ Çamlıca Lisesi: Türkiye Cumhuriyeti zamanında kapatılmış olan bu kurum, sonra ki süreçte kız ortaokulu adıyla eğitime kısa süreliğine devam etmiş olsa da 1934 yılında tekrar eğitime kapatılmıştır (Tümer E. 2007, 280-300). 1939 yılında tekrar eğitime açılmış olan bu kurumun adı 2008 yılında Çamlıca Kız Anadolu Lisesine dönüştürülmüştür. Bkz. (11.11.2022 <https://camlicakal.meb.k12.tr/>).

1.3.2 Gedikpaşa Amerikan Mektebi Ve Beylerbeyi Kız Mektebi'nde Öğretmenlik

Mebrure Hanım Çamlıca Lisesi'nde başladığı öğretmenlik hayatını Gedikpaşa Amerikan Mektebi'nde sürdürmüştür. Bu okulda 1920-1921 yılları arasında Türkçe öğretmenliği yapmıştır (TBMM Arşivi Mebrure Gönenç'e ait Tercüme-i Hal Dosyası).

Gedikpaşa Amerikan Mektebi orta derecede eğitim veren bir eğitim kurumudur. Bu okulun bünyesinde bir ana sınıfı, beş iptidai(ilkel), üç tali(ikincil) sınıf bulunmaktadır. Daha çok gayrimüslim öğrencilerin eğitim aldığı bu okulda Türk öğrenci sayısı azdır. Mebrure Hanım tarafından okulda kısa bir süre Türkçe dersleri verilmiştir (Büyükkarcı, 2001, 40-43).⁵ Mebrure Hanım Gedikpaşa Amerikan Mekteb'inden sonra 1922-1923 yılları arasında Beylerbeyi Kız Mekteb'inde Fransızca öğretmenliği yapmıştır (TBMM Arşivi Mebrure Gönenç'e ait Tercüme-i Hal Dosyası). Mebrure Hanım'ın bu okullardaki görevi bir yılla sınırlı olmuş kendisine sürekli bir kadro bulamamıştır. Bunun nedeni ise mütareke döneminin olumsuz koşullarının eğitim öğretime de yansımış olmasıdır.

1.3.3 Üsküdar Amerikan Mektebi'nde Öğretmenlik

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Mebrure Hanım Üsküdar Amerikan Mekteb'inde öğretmenliğe başlamıştır. Bu okulda 1924-1926 yılları arasında İngilizce ve Fen bilgisi öğretmenliği yapmıştır (TBMM Arşivi Mebrure Gönenç'e ait Tercüme-i Hal Dosyası). Üsküdar Amerikan Mektebi'nin Mebrure Hanım'ın hayatında önemli bir yeri olmuştur. Yıllar sonra kızları Füsün ve Gülgün'de bu okulda öğrenim görmüşlerdir. Kızlarının eğitim gördüğü dönemde okulun müdür yardımcısı olan Semiha Malatyalıoğlu Mebrure Hanım'ın bu okuldan öğrencisi olup kızlarının da öğretmeni olmuştur. Mebrure Hanım Üsküdar Amerikan Mektebi'nde öğretmenlik yaparken hayatının en unutulmaz deneyimi olacak olan Karadeniz Vapuru ile Avrupa seyahatine "Tercüman" olarak davet edilmiştir (AA. 14 Kasım. 2022).

⁵ Gedikpaşa Amerikan Mektebi; 16 Kasım 1926 tarihindeki Talim Terbiye Başkanlığı Arşivi'ndeki belgeye bakacak olursak eğitim bakımından iyi bir eğitim verilmiş olsa da buhrandan etkilenen okul maddi güç kaybı yüzünden kapatılmıştır. 1923 yılında 224 öğrencinin dörtte biri Türk öğrencidir. Bu öğrenci sayısı dört yıl içinde artış göstermiş ve yüzde kırka yükselmiştir. 1933 yılında eğitim öğretime kapatılmasının nedeni 1929 ekonomik buhrandır (Büyükkarcı, 2001, 12-40).

1.4 Karadeniz Vapuru'nda Tercümanlık

İstanbul'un en gözde kız okullarında beş yıl süreyle yaptığı öğretmenlik (İngilizce, Türkçe, Fransızca, Fen Bilgisi) Mebrure Hanım'ı tanınan bir eğitimci yapmıştır. Dil bilen, genç ve deneyimli bir öğretmen olarak 1926 yılında Türkiye'yi dünyaya tanıtmak amacıyla hazırlanan yüzer sergiye tercüman olarak seçilmiştir. Dünya'da ilk evrensel sergi 1851 yılında yapılan Londra Sergisi'dir. 1 Mayıs 1851-11 Ekim tarihlerinde düzenlenmiş altı ay açık kalmış aynı zamanda altı milyon ziyaretçi kabul etmiştir. Bu sergiye aralarında Osmanlı Devleti'nin de bulunduğu 28 ülke katılmıştır (Erdem, 2019, 11-17).

Bu sergilere ülkelerin devlet büyükleri de katılıp destek vermişlerdir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti de Avrupa ülkelerini dolaşarak tanıtımını yapmak üzere Karadeniz Vapuru'nda bir seyyar sergi düzenleme yoluna gitmiştir (Germaner, 1991, 289-295). Türkiye Cumhuriyeti önündeki bu örneklerle bakarak ülkesi için doğru bir karar alıp hızla sergi hazırlıklarına başlamak istiyordu. Seyyar Sergi konusu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündemine ilk olarak 1925 yılında Ticaret Bakanlığı'nın bütçesi görüşülürken gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin tanıtılması için ülke dâhilin de bir ticaret sergisi açılması düşünülmüşse de Avrupa'dan ziyaretçi gelip gelmeyeceği endişesi bu fikirden vazgeçilmesine neden olmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, Sayı 324, 17 Mart 1926). Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey seyyar bir sergi oluşturma fikrini ortaya atmış ardından şunları dile getirmiştir:

“Bendeniz düşünüyorum ki Seyr-i Sefainden bir vapur alalım. Mesela Karadeniz Vapuru'nu düşündüm. Tüccarlarımızdan 130 kişiyi alabilir. Ambarlarında elektrik tertibatı yaparak meşher (sergi) haline koyabiliriz. Bütün mahsulâtımızı ve masnuatımızı (sanat eserleri) bu vapurda sergi halinde gösterebiliriz” (TBMM Zabıt Ceridesi Devre 2 Cilt 22 28.02.1926).

Uluslararası sergiler ithalat bakımından ürünlerin Avrupa'ya tanıtılması konusunda önem arz etmektedir. Özellikle yeni kurulmuş bir devlet için daha çok önem arz etmektedir. Dış ilişkilerin gelişmesinin yanı sıra Türkiye'de yetişen yerli ürünlerinde Avrupa'ya tanıtılması demek ticari ilişkilerin gelişmesi anlamına gelmektedir. Yapılan sergi ve fuarlar sayesinde dış ticaret, kültürel etkileşim, politik etkileşim de gerçekleşmektedir (Erdem, 2019, 11-15).

Karadeniz Vapuru Seyyar Sergi'nin düzenleceği gemi olarak seçilmiş ve vapurun kaptanlığını "Topuz" lakabıyla bilinen Lütfi Kaptan, ikinci kaptanlığını Süreyya Gürsu, üçüncü kaptanlığını Asım Alnıak, dördüncü kaptanlığını Vedat Karaaslan yapmıştır (Erdem, 2019, 15-27). Seyyar Sergi ile yolculuk edecek olan isimler eğitilmiş, yabancı dil bilen, kültürel değerlerine sahip çıkan kişiler arasından seçilmiştir. İyi bir eğitim almış, yabancı dil bilen öğretmen kimliği ile modern Türk kadını temsil edeceği düşüncesi ile Mebrure Hanım'da tercüman olarak seçilmiştir. Ayrıca kuzeni Seniha Hanım'da tercüman kadrosuna alınmıştır. Bir aileden iki kişinin bu seyahate seçilmesinde akrabaları olan Lütfü Kaptan'ın payı büyüktür (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010).

Karadeniz Vapuru yolcuları şu isimlerden oluşmuştur; Hâkimiyet-i Milliye gazetesini temsilen Kemalettin Kamu, Vakit gazetesini temsilen Vâlâ Nurettin, Resimli gazeteden Türkiye'nin ilk kadın muhabiri Bedia (Arseven) Celal Hanım, Cumhuriyet gazetesini temsilen Dünder Bey katılmışlardır. Basın temsilcileri dışında ise; mizah sohbetleriyle bilinen Bal Mahmut (Baler), Celal Bayar'ın oğlu Refii Bayar ve eşi Zekiye Hanım, öğretmen olarak İclâl Hanım, Çamlıca Özbekler Tekkesi Şeyhi Ata Bey, Şekerci Ali Muhiddin Hacı Bekir, Seyfettin Çürüksulu Bey, Şair Orhan Veli Kanık'ın babası Müzisyen Veli Kanık, ilk Türk kadın milletvekillerinden biri olacak Üsküdar Amerikan Koleji öğretmenlerinden Mebrure İbrahim (Gönenç) Hanım, Gaziantep Milletvekili'ğini temsilen Ahmet Remzi Bey, Ziraat Müzesi başkanı Nihat Bey, İş Bankası Muhasebe Müdür'lüğünü temsilen Muvaffak Bey ve Evkaf Müdürü Hilmi Bey (sergi müdürü), Anadolu Şimendiferler Umur-ı Ticariye Müdürü Eşref Bey, Coğrafya Encümeni Reisi Pertev (Demirhan) Paşa, Maden Uzmanı Kenan Bey, Ziraat Mektebi Dâhiliye Müdürü Zihni Bey, Amerikan Kız Koleji öğretmenlerinden biri olan Seniha Fuat Hanım, Erenköy Kız Lisesi öğretmenlerinden biri olan Seniha Hanım, Üsküdar Amerikan Kız Kolej'inden Hatice Hanım, Amerikan Kız Koleji son sınıf öğrencilerinden Fehime Hanım, Heykeltraş Mermi Farukî Hanım, Hasan Ecza Deposu sahibi Hasan Beytütün Bey, inhisarı temsilcisi Semih Bey, dış ticaret temsilciliği adına Halil Mithat Bey, Posta Müdürlüğünü temsilen Kenan Bey sergiye katılmıştır.⁶

⁶ Karadeniz Vapuru yolcularının toplu çekilmiş bir fotoğrafı Bkz. EK 4 kısmında gösterilmiştir.

Tablo 1.5: Seyyar Sergide Sergilenecek Olan Bazı Ürünler;

Nargile	Gül Yağı	Sıhhi Eşya	Sucuk	Fındık	İhlamur
Pamuk	Badem	Porselenler	Altın	Balık	Anason
Yün	Fıstık	Dantela	Gümüş	Lokum	Afyon
Tiftik	Ceviz	Antika	Krom	Pekmez	Haşhaş
Kendir	Kestane	Halı	Kömür	Pestil	Katran
Kenevir	Kahve	Mimarı	Kükürt	Tütün	Üzerlik
İpek	Vişne	Resim	Bakır	Zeytin	Salep
Hat	Üzüm	Tablo	Hacı Bektaş Taşı	Kolonya	Müzik Aletleri

(Erdem, 2019,39).

Seyyar Sergide sergilenecek olan ürünlerin seçilmesi için bir heyet oluşturulmuş bu heyetin seçmiş olduğu ürünler sergilenmiştir. 7 bölge 7 heyet başkanı seçilmiştir. Birinci Bölge; Trabzon, Erzurum, Samsun, Giresun, İkinci Bölge; Zonguldak, Bartın, Kastamonu, Üçüncü Bölge; Afyon, Konya, Mersin, Kütahya, Ankara, Eskişehir, Dördüncü Bölge; Marmara Bölgesi, Beşinci Bölge; Edirne/Trakya, Altınca Bölge; Aydın, İzmir, Manisa, Bandırma, Ödemiş, Yedinci Bölge; İstanbul olarak belirlenmiş seçilen bu ürünlerin bazıları Seyyar Sergi’de sergilenmiştir.

Seyyar Sergi bünyesinde 125 mürettebat, 47’si Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası üyeleri de dahil toplam seyahat eden kişi sayısı ise 285’tir (Erdem, 2019, 58-59). Karadeniz Vapuru 12 Haziran 1926 akşamı 19.30 da Galata rıhtımından hareket ederek önce Mudanya’ya gitmiştir. Buradan Mustafa Kemal Paşa’yı alarak Bandırma’ya hareket etmiştir (CA, 01015211,1, t.1926 ve Edem, 2019, 63-66). Mudanya’dan Bandırmaya kadar olan süreçte Mustafa Kemal Paşa gemiyi gezmiş ve yola çıkmaları için onay vermiştir. Paşa’nın onayını alan Karadeniz Vapuru rotasını Avrupa ya çevirmiştir (CA, 01015212, t. 1926 ve Cumhuriyet Gazetesi 16.12.2004, s.8). Karadeniz Vapur’u Bona’dan Napoli’ye kadar on altı Avrupa ülkesini gezmiştir.

Tablo 1.6: Seyyar Sergi'nin Uğrayacağı Limanlar

Tarih	Uğranılan Limanlar	Ziyaret Sayısı	Karşılama Ekibi
12.06.1926	İstanbul/Çıkış/Bandırma		Gazi Mustafa Kemal Paşa (Atatürk)
17.06.1926	Cezayir/Bona		Kılavuz Kaptan
20.06.1926	İspanya/Barselona	11.000	Barselona Polisi ve Doktoru
02.07.1926	Fransa/Le Havre	2.500	Kılavuz Kaptan
04.07.1926	İngiltere/Londra	25.000	Londra Sefiri Ferit Bey (Tek)
11.07.1926	Hollanda/Amsterdam	5.000	Lahey maslahatgüzar Esad Bey ve Konsolos Tahir Bey, Kançelar Nebil Bey
16.07.1926	Almanya/Hamburg		General Kemaleddin Sami Bey ve Arkadaşları
21.07.1926	İsveç/Stockholm	7.500	Kılavuz Kaptan
25.07.1926	Finlandiya/Helsinki	10.000	Kılavuz Kaptan
29.07.1926	Rusya/Leningrad		Polis
01.08.1926	Polonya/Danzig		Varşova Elçisi Yahya Kemal (Beyatlı)
03.08.1926	Polonya/Gyndia		Varşova Elçisi Yahya Kemal (Beyatlı)
05.08.1926	Danimarka/Kopenhag		Danimarka Dış İşleri Bakanı Von Moltke
10.08.1926	Belçika/Anvers	1.500	Kılavuz Kaptan
21.08.1926	Fransa/Marsilya	1.500	Kılavuz Kaptan
24.08.1926	İtalya/Cenova	1.000	Kılavuz Kaptan
27.08.1926	İtalya/Napoli	2.000	Roma Büyük Elçisi Suad Davaz Bey ve Bir İtalyan Heyeti
05.09.1926	İstanbul/Çanakkale		Çanakkale Valisi

Kaynak: (Adıgüzel, 2009, 21).

Karadeniz Vapuru 13 Avrupa ülkesinin 16 liman kentine uğramış ve 44 yabancı kılavuz kaptan gemiye alınmıştır. Seyyar Sergi boyunca gemide 16 balo düzenlenmiş ayrıca birçok yemek ziyafeti verilmiştir. Seyyar Sergi'yi gezen kişi sayısının ise toplamda 70. bin olduğu tahmin edilmektedir. Bu Seyyar Sergi sayesinde Türk kadının modernliği, dans ve dil konusundaki yetenekleri de gözler önüne serilmiştir (Arseven, 2008, 139 ve Erdem, 2019, 185). Mebrure Hanım'ın Karadeniz Vapuru seyahati şüphesiz hayatının unutulmayacak olan anıları arasında yer almıştır. Hatıralarını kayda geçmese de özellikle yaşlılık dönemlerinde çocuklarına sıklıkla anlatacaktır. Kızı Gülgün Hanım annesinden Karadeniz Vapuruna dair dinlediği anıları şöyle aktarmaktadır:

“Annemin genç kızlığının en büyük macerası, 1926'da yeni Türkiye'yi tanıtmak için Karadeniz vapurunda düzenlenen yüzer sergiyle üç ayı aşkın süreyle Marsilya'dan Leningrad'a kadar Avrupa limanlarını görme imkânını bulması.

Her ne kadar kendisi ve dayısının kızı Seniha Teyze ikişer lisan bildikleri için gemide rehber- tercüman olarak resmen görev almışlarsa da, gemi kaptanının kuzenimiz Zekiye Ablanın babası Lütfi Kaptan olması, herhalde iki genç kızın babalarından bu uzun yolculuk için izin almalarını kolaylaştırmıştır. Karadeniz gemisi yola çıkmadan önce Bandırma limanına uğramış; Mustafa Kemal limanda yüzer sergiyi gezmiş, kaptan ve personel ile birlikte yemek yemiştir. O yemeğin fotoğrafında Mustafa Kemal'in sol yanında Lütfi Kaptan, sağ yanında Seniha Teyze ve Seniha Teyzenin boynunu biraz uzatarak, dudaklarını hafif büzerek duruşu çok hoş. Aynı fotoğrafta Mustafa Kemal Bey'in karşısında oturanlardan birinin de arkadan görünüş ve saç şeklinden annem olduğunu sanıyorum.

Fotograf 1.2: Karadeniz Vapuru

Hoşsohbet biri olarak sonraları radyoda dinlediğimiz Bal Mahmut 'un (sonra Baler soyadını almıştı) fıkralarının anneme göre biraz "müstehcen" (açık saçık) olması. Bir de annemin bir çekmecesinde Leningrad'daki Hermitage müzesinde sergilenen ünlü eserlerin küçük fotoğraflarının bulunduğu bir minik albüm vardı, çocukken arada sırada bakardım (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010). Mebrure Hanım için unutulmaz Avrupa seyahati sonrasında hayatında yeni bir dönem başlayacaktır.

1.5 Evliliği ve Adana Yılları

Mebrure Hanım evlilik yaşının geldiği inancıyla ailesi tarafından Üsküdar'da aynı mahallede oturdukları komşusunun oğlu olan Dr. Remzi Bey ile evliliği uygun görülmüştür (Mebrure Hanım Remzi Bey Evlilik Cüzdanı).

Dr. Remzi Bey 1 Temmuz 1891 tarihinde Kıbrıs Lefkoşa'nın Girne köyünde doğmuştur. Büyük dedesinin Konya Karaman'dan 1700'lerde Kıbrıs'a göçmüş olduğu bilinmektedir. Babası Mehmet Kamil Efendi annesi ise Naciye Hanım'dır.

İlköğrenimini Kıbrıs'ta tamamlayan Remzi Bey küçük yaşlardan itibaren doktor olmak istemiştir. Çocuklarının daha iyi eğitim koşullarına sahip olması için ailesi 1910 yılında İstanbul'a taşınmıştır (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010). Dr. Remzi Bey Almanca, Rumca, İngilizce ve Fransızca dillerini çok iyi derecede bilmektedir. Öğrencilik yılları I. Dünya Savaşı'na denk geldiği için eğitimi devam ederken 1916 yılında askere çağırılmış ve Çanakkale Cephesi'nde İhtiyat Tabip Yüzbaşı olarak cephe gerisinde doktor olarak görevlendirilmiştir. Çanakkale Savaşı'nın kazanılmasından sonra yeniden İstanbul'a dönerek eğitimine devam etmiştir. Bu süreçte Ayastefanos Hastanesi'nde Muavin Tabip ve Tercüman olarak görev yapmıştır. 1917 yılında dönemin salgın hastalığı olan tifüse yakalanmış ve kısmi felç geçirmiştir. Tedavi için bir arkadaşı ile birlikte Viyana'ya gönderilmiştir (Aktan, 1994, 50).⁷Burada hem tedavi görmüş hem de fizik tedavi tekniklerini öğrenmiştir. İstanbul'a geri döndüğünde I. Dünya Savaşı sona ermiş ve Osmanlı Devleti savaşı kaybetmiştir.

Mondros Mütarekesi 30 Ekim 1918'de imzalanmış ve İtilaf Devletleri'nin denetimi altına giren İstanbul'da İngilizler I. Dünya Savaşı'na Almanlarla birlikte yer alan ittifatçılara adeta yaşam hakkı tanımamışlardır. İttihat ve Terakki üyesi olan Remzi Bey'de bu süreçte İngilizlerin takibatına uğramış ve kısa süre de olsa göz altına alınmıştır (Aktan, 1994, 50). Torunu Oğuz Aktan Bilinç dergisinde Dr. Remzi Bey'in gözaltına alınışına dair şu bilgileri aktarmaktadır;

“İttihatçıdır. Babasıyla birlikte İstanbul'un ünlü İngiliz Tevkifatı'nda tutuklanır. Bahaneleri ise İki Kolsuz Faik Bey olarak bilinen kişinin kendisinden yeni doğan çocuğu için bir beşik istemesidir. Bu toz duman olan durum içinde birinin beşik istemesi hayrı alamet değildir. Bu olsa olsa bir şifredir diye yorumlanır. Dr. Remzi Bey ve Babası 1918 yılında Bekirağa bölüğüne alınır.

⁷ Tifüs: Halk arasında lekeli humma olarak geçen tifüs bulaşıcı bir hastalık olup bit yoluyla hastalara bulaşmaktadır. Savaşlar ve göçler ile yayılan hastalık hijyen ihyaçlarının yetersizliği ile zaman zaman salgınlara yol açmıştır. Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya savaşı yıllarında halk arasında ve orduda büyük kayıplara neden olmuştur Bkz. (Çakırçoban, 2010, 60).

Burada ölmeye beklerlerken sicil kayıtlarından öğrendiğimiz bilgilere göre 1918 yılında Affedilip salınırlar'' (Aktan, 1994, 50). Dr. Remzi Bey ve babası esir olmaktan son anda kurtuluşmuşlar ve İstanbul'a dönmüşlerdir. Mütareke döneminden önce Gülhane Hastanesi'nde çocuk hastalıkları fizyoterapi ve masaj uzmanı olarak çalışmış ve belirli bir süre sonra buradaki görevinden kendi isteğiyle ayrılmıştır. 1921 yılında orduya katılarak milli mücadele boyunca ordunun sağlık hizmetlerinin yürütülmesine destek vermiştir. Milli mücadeleye verdiği desteğin en somut göstergesi de savaştan sonra kendisine verilen İstiklal Madalyası olmuştur. Milli mücadelenin zaferle sonuçlanmasının ardından 1923-1927 yılları arasında Adana'da hükümet tabibi olarak görev yapmıştır (Aktan, 1994, 50-55).

Dr. Remzi Bey bu süreçte Cavidan Hanımla ilk evliliğini yapmış ve 1917 yılında Hatice Türkan adında bir kızı olmuştur. Ancak evlilikleri uzun sürmemiş kızları Türkan'ın bakımını Dr. Remzi Bey üstlenmiştir. Bu ayrılık sonrasında Dr. Remzi Bey'in ailesi Üsküdar'da komşusunun kızı olan Mebrure Hanımla evlenmesini uygun görmüştür. Mebrure Hanım bundan sonra eşinin ismini almış ve çevresinde Mebrure Remzi olarak tanınmıştır. İstanbul'da çocukluk ve gençlik yılları geçen Mebrure Hanım için bundan sonra yeni bir hayat başlamıştır. Kısa bir süre sonra da 1929 yılında kızı Füsün dünyaya gelmiştir. 1930 yılında Belediye Kanunu ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması üzerine Mebrure Hanım için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Türkiye'de ilk defa kadınların siyasete girişinin önü açılırken Dr. Remzi Bey'de eşini siyasete girme konusunda desteklemiştir. Mebrure Hanım önce Cumhuriyet Halk Fırkası'na üye olmuştur. Dr. Remzi Bey'in eşi olması ve eğitilmiş, öğretmen kimliği ile modern bir Türk kadını olarak dikkat çeken Mebrure Hanım Adana'da 1930 seçimlerinde belediye meclis üyeliği için CHF tarafından aday gösterilmiştir (Aktan, 1994, 50-55, Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010).

Bu arada 1933 yılında ikinci kızı Gülgün dünyaya gelmiştir. Füsün Hanım Üsküdar Amerikan Kız Lisesi'nden sonra Ankara Fen Fakültesi Matematik bölümünü okurken nişanlanmış ve üniversitedeyken Dr. Hamdi Samih Aktan ile evlenmiştir. Bu çiftin Semra ve Oğuz isminde iki çocukları dünyaya gelmiştir. Semra Hanım Çetin Mirap ile evlenmiş Cem ve Ömer isminde iki çocukları olmuştur (20.11.2022 Semra Hanım Röportaj).

Oğuz Bey ise hayatını Necla Hanımla birleştirmiş Emir ve Bengü isminde iki çocukları dünya ya gelmiştir. Füsun Hanım 1998’de vefat etmiştir (13.04.2022 Oğuz Bey Röportaj ve 20.11.2022 Semra Hanım Röportaj).

Gölgün Hanım ise Üsküdar Amerikan Kız Lisesi’nden mezun olduktan sonra ABD –California’da Pomona College’de uluslararası ilişkiler üzerine lisans eğitimi almıştır. Amme İdaresi Enstitüsünde asistan olmuş ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakülte’sinde doktorasını tamamlamıştır. 1962 yılında Halil İbrahim Karal ile evlenmiştir. Bilge isminde bir kız çocukları vardır. Bilge Hanım ise 1993 yılında Okyay Say ile hayatını birleştirmiş, Baykam ve Simya adında iki çocukları dünyaya gelmiştir. Gölgün Hanım Kasım 2022 de Ankara’da vefat etmiştir (21.10.2022 Bilge Hanım Röportaj).

Dr. Remzi Bey’in ilk eşi Cavidan Hanım’dan olan kızı Türkan’da onlarla birlikte yaşamıştır. Kızı Gölgün Hanım anılarında Mebrure Hanım’ın Hatice Türkan’ı da kendi kızlarından ayırmadığı ve babasının yanına geldiğı zaman dilimlerinde ona olan ilgisine de dikkat çekmektedir. 1948 yılında Namii Bilgeer ile Hatice Türkan Hanım hayatını birleştirmiş ve Hasan ve Orhan adında iki erkek çocukları dünyaya gelmiştir. Hatice Türkan Hanım ve eşi Namii Bey erken yaşta vefat etmiştir (Gölgün Hanım Anı Defteri, 2010, 20.11.2022 Semra Hanım Röportaj).

İKİNCİ BÖLÜM

2. MEBRURE GÖNENÇ'İN SİYASİ KİMLİĞİ

2.1 Belediye Meclis Üyeliği'ne Seçilmesi

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte kadınlara 1924'te Tevhid-ı Tedrisat Kanunu 1926'da Medeni Kanun'unun kabulüyle birlikte eğitim, kültür, hukuk ve sosyal hayata yönelik yeni haklar tanınmış, Türkiye'de kadının statüsünde büyük bir değişim yaşanmaya başlamıştır. Kadınların iktisadi ve sosyal yaşamda yer bulmaları beraberinde siyasi hakları meselesini de gündeme getirmiştir. Bu dönemde dünya genelinde kadınların siyasal hayata katılımı az olup ABD, İngiltere gibi ülkelerde kadınlar seçme seçilme hakkına sahipken Fransa, Kanada, Yunanistan gibi ülkelerde bu haklarına kadınlar ancak II. Dünya Savaş'ı sonrasında elde edebileceklerdir (Caporal, 1982, 702-705 ve Konan, 2011, 157-174).

Türk kadınının siyasete girişine yönelik ilk gelişme 1930 yılında olmuştur. TBMM'de 20 Mart 1930 tarihinde Belediye Kanunu görüşülürken seçme ve seçilmek şartı olarak "*Türk olmak*" maddesinin kabulü kadınların da belediye seçimlerine katılmasının önünü açmıştır. Kanun hiçbir tartışma olmadan Mecliste kabul edilmiştir. Yeni Belediye Kanunu'nun 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilmesi Türk kadınının siyasal hayata girişinde bir başlangıç noktası olmuştur. Ülke genelinde kadınlar arasında bu kanun sevinç ve memnuniyetle karşılanmıştır (Kaplan, 1998, 191).

18 Eylül 1930 tarihli 3103 Numaralı kanun teklifine göre kadınlar artık CHF üyesi olurken Mebrure Hanım'da bu süreçte eşi Dr. Remzi Bey'in desteğiyle siyasete girmiştir. Dr. Remzi Bey'in bu dönemde Adana Hükümet Tabibi oluşu ve öğretmen kimliği ile modern Türk kadınıni temsil etmesi nedeniyle Mebrure Hanım CHF kadrolarınca da desteklenen bir isim olmuştur (Aktan, 1994, 48-450).

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın katılımı ile birden fazla partinin girdiği 1930 yılı belediye seçimlerinde ilk defa kadınlar seçme ve seçilme haklarını kullanacaklardır. Özellikle mesleklerinde, yardım faaliyetlerinde adlarını duyuran ve modern Türk kadınıni temsil edeceğine inanılan çok sayıda kadın CHF'inca Bolu'dan Adana'ya İstanbul'dan İzmir'e Burdur'dan Kastamonu'ya Türkiye'nin dört bir tarafında belediye meclis üyeliği için aday gösterilmiştir.

Örneğin Mebrure (Gönenç), Nakiye (Elgün), Behire Bediz (Morova), Meliha (Ulaş), Benal Nevzat (Arıman) Hanımlar ilk olarak 1930 belediye seçimleri ile belediye meclis üyesi olarak siyasete giren ve siyaset sahnesinde uzun yıllar milletvekili olarak da yer alacak kadın siyasetçiler olmuşlardır (Özdemir, 2019, 189).

2.1.1 Adana Belediye Meclis Üyeliği'ne Seçilmesi

İlk defa kadınların da seçime katılacağı, 1930 genel seçimleri SCF⁸'nin seçimlere katılımından dolayı çok partili hayat denemesinin Adana'da çekişmeli geçmesine sebep olmuştur. SCF ve CHF arasında büyük bir rekabetin yaşanacağı seçimlerde partilerin göstereceği adayların kimler olacağı merak konusu olmuştur. SCF seçimler öncesinde Yeni Adana gazetesinde bir meclis azasında aranılan nitelikler başlığı ile anket yapmıştır. Bu anket sonuçları Yeni Adana gazetesinde şöyle yer almıştır; *‘İlk olarak bilim ve fikir sahibi olmalı, işini yapabilmeli, iyi niyet sahibi olmalı, belediye malzemelerini kendi malzemesiymiş gibi kullanmamalı, her hususta temiz olmalı, menfaati için insanlara farklı davranışlar sergilememeli ve en önemlisi Onu o mertebeye bizim gitirdiğimizi unutmamalı’* SCF'na üye olacak adaylardan istenilen çalışma programı bu haliyle gazetede yayımlanmıştır (Yeni Adana, 13 Ağustos 1930, s1).

Seçimlerde Adana Belediye Meclis üyeliğine CHF tarafından üç kadın meclis üyesi aday göstermiştir. Bu isimler; Avukat İbrahim Bey Refikası Leman Hanım, Dr. Remzi Bey Refikası Mebrure Hanım, Avukat Vehbi Bey Refikası Esmâ Hanım. Adana'da seçimi CHF'nın adayları 22 oy farkla kazanmıştır (Cumhuriyet, 4 Teşrin-evvel 1930, s1-4 ve Cumhuriyet, 10 Teşrin-evvel 1930, s1). Mebrure Hanım Adana Belediye Meclisi'nin ilk kadın üyelerinden biri olarak belediye çalışmalarında çeşitli görevler almıştır. Özellikle belediye bünyesinde yürütülen yardım faaliyetlerinde ön plana çıkmıştır. Bu yıllarda şehirdeki iki otomobilden birine sahip olan Dr. Remzi Bey'de ihtiyaç dahilinde eşi ile birlikte insanların yardımına koşmaya gayret etmiştir. Dr. Remzi Bey kadınların henüz araba sürmediği bu dönemde Mebrure Hanım'a araba kullanmayı da öğretmiştir.

⁸ SCF: Serbest Cumhuriyet Fırkası 12 Ağustos 1930 tarihinde Fethi Okyar tarafından kurulmuştur. 3 ay boyunca çalışma yapan parti çok uzun ömürlü olmamış ve Fethi Okyar tarafından 17 Kasım 1930 tarihinde kapatılmıştır. Çok partili seçim denemesi 1946 yılına kadar rafa kaldırılmıştır Bkz. (Ertem, 2010, 71-72).

Adana’da araba süren kadınlardan biride Mebrure Hanım olmuştur. Mebrure Hanım ve Dr. Remzi Bey 1932 yılında açılan Adana Halkevi çalışmalarında da görev almışlardır. Eğitim ve modernleşme aracı olarak Halkevleri Cumhuriyet ideolojisini halka yaymada önemli görevler yapmıştır. Adana Belediye Meclis üyesi Mebrure Hanım boş zamanlarında Adana Halkevi tarafından yürütülen yardım faaliyetlerine destek vermiştir. Öğretmen kimliğinin de etkisiyle özellikle eğitim imkanlarından yoksun çok sayıda çocuğun eğitim öğretim görmesi için çaba göstermiştir (Aktan, 1994, 48-50).

Mebrure Hanım’ın hayatındaki dönüm noktalarından biri de modern Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ile olan ilk karşılaşması olmuştur. Mustafa Kemal Paşa’nın 28 Ocak 1933 tarihinde Adana’ya yapmış olduğu gezide onu karşılayan heyette kadın belediye meclisi üyesi kimliği ile yer almıştır. Böylece Mustafa Kemal Paşa ile de tanışma fırsatı elde etmiştir. Bu kısa görüşmede Mustafa Kemal Paşa Mebrure Hanım’ı siyasete devam etmesi konusunda teşvik etmiş ve diğer kadınlara da örnek göstermiştir. Mebrure Hanım Adana Belediyesi Meclis üyesi olarak siyasete ısınmaya başlamışken Dr. Remzi Bey’in 1933 yılı haziran ayında İçel Sıhhat ve İctimai Muavenet Müdürlüğü’ne atanması üzerine aile Mersin’e taşınmıştır. Zaten Adana Belediye Meclis üyeliği için seçildiği dört yıllık sürenin de hemen hemen sonuna gelinmiştir (AA 13 Aralık 2022).

2.1.2 Mersin Belediye Meclis Üyeliği’ne Seçilmesi

Dr. Remzi Bey’in Mersin’e atanması üzerine Mebrure Hanım siyasal hayatını Mersin’de sürdürmüştür. Deneyimli bir siyasetçi olarak bundan sonra yapılacak ilk belediye seçimlerinde CHF’ca Mersin’den⁹ aday gösterilecektir (Aktan, 1994, 47-50). CHF’ca seçimde 24 asil ve 24 yedek olmak üzere 48 kişi belediye meclis üyeliği için aday gösterilmiştir (Yeni Mersin, 9 Birinci Teşrin, 1934, s1 ve Yeni Mersin, 12 Birinci Teşrin 1934, s1).

⁹İki dereceli seçim; İlk seçmen olan kişilerin ikinci seçmen olacak kişileri, ikinci seçmen seçilen isimlerin de milletvekili temsilcilerini seçtiği seçim sistemidir. Bundan dolayı, tek dereceli seçimlerin tersine, seçmenler milletvekillerini doğrudan doğruya seçemezler Bkz. (Erkmen, 2019, 608-615).

Tablo 2.1: Cumhuriyet Halk Fırkası Mersin Belediye Meclisi Aza Namzetleri

ASLİ ADAYLAR	YEDEK ADAYLAR
1.Mitaht Bey Toroğlu Belediye Reisi	1.Hayri Gültekin Belediye Meclis Azasından
2.Abdullah Bey Doktor	2.İrfan Hanım İşevi Vapur Acentası
3.Necip Mecit Bey Belediye Meclis Azası	(1. Yedek Kadın Aza).
4.Ali Rıza Bey Yüzbaşı Zade Belediye Meclisi Azasından	3.Ali Rıza Bey Tuhafiyeci
5.Sait Arif Bey Belediye Meclis Azasından	4.Ali Latif Bey Bahçe Mahallesi Sabık Muhtarı
6.Sahip Bey Avukat Belediye Meclis Azasından	5.Ali Galip Bey Marangoz
7.Hakkı Kazım Bey Liman şirketi İşletme Müdürü	6.Bahri B. Veli Tevfik Zade Kutu Fabrikası Sahiplerinden
8.Enver Ali B. Bahçeci	7.Ekrem B. Komisyoncu
9.Mahmut Kemal Bey Avukat Belediye Meclis Azasından	8.Fahri B. Kürani Oğlu Manifatura Taciri
10.Bahri B. Diş Doktoru	9.Galip Bey Ticaret Bankası Müessilerinden
11.Mehmet Bey Karamancı Z. Belediye Meclis Azasından	10.Halil Bey Gazali Oğlu Belediye Meclis Azasından
12.Zekiye Halil Hanım Belediye Meclis Azası (1. Kadın Aza)	11.Hacı Hamdi Bey Turing Oteli Sahibi
13.Murat Bey Argir Zade Tüccar	12.Hüseyin Bey Kasap
14.Şima Emin Hanım Müftüzade Emin Bey Refikası (2. Kadın Aza)	13.İhsan Bey Yüzbaşılık Tekaüt
15.Bahri Yunus Bey Madenci	14.Kadri Bey Sabuncu Zade Sabun İmalathanesi Sahibi
16.Mustafa Bey Alaiyelizade Nal Çivi Fabrikası Sahibi	15.Mehmet Kanun Bey belediye Meclis Azasından
17.Niyazi Bey Deniz Yolları işletmecisi Mersin Acentası	16.Mustafa Nuri Bey Belediye Meclis Azalarından
18.İhsan Hamit Bey Ziraat Bankası Müdürü	17.Naim Bey Şeyh Z. Zahireci
19.Fevzi Kamil Bey Borsa umum Katibi	18.Osman Bey Borsa Sımsarı
20.Edip Bey Behnisavi Oğlu Manifatura Taciri	19.Rüştü Bey Yüzbaşı Tekaüdü
21.Mebrure Remzi Hanım Sıhhat Müdürü Refikası (3. Kadın Aza)	20.Sabri Bey Komisyoncu Kardeşler Ticarethanesinden
22.Hasan Bey Şeyh zade Belediye meclis Azası	21. Saim Arif Bey Diş Doktoru
23.Yusuf Bey Kılıçoğlu Tüccarı	22.Saim Bey Kadı Z. Kösele T.
24. Sami Bey Tütüncü Z. Belediye Meclis Azası	23.Rüştü Bey Hacı Rüstem Zade Manifaturacı
	24.Tevfik Bey Halk Eczanesi Sahibi

Kaynak: (Yeni Mersin, 14 Birinci Teşrin 1934, s1 ve Yeni Mersin, 9 Birinci Teşrin 1934, s1).

1934 Mersin seçimlerinde CHF tarafından dört kadın aday göstermiştir. Bunlar asıl listeden Zekiye Halil Hanım, Şima Hanım ve Mebrure Remzi Hanım ile yedek listeden İrfan Hanım'dır. Mersin Belediye seçimleri 10 Ekim 1934'te tamamlanmıştır (Yeni Mersin, 10 Birinci Teşrin 1934, s1 ve Yeni Mersin, 12 Birinci Teşrin 1934, s1). Seçim günü Mersin'de şenlikler yapılmış şehir bayraklarla donatılmıştır. Sandıkların bulunduğu bölgelere halk kürsüleri kurulmuş hatipler ve öğrenciler seçimin demokratik bir hak ve oy kullanmanın vatan borcu, yurt görevi olduğunu anlatmışlardır. Oy kullanımı gece 24'e kadar devam etmiş ve 18 saat içinde yaklaşık 8000 oy kullanılmıştır. Ertesi gün Mersin'deki oyların sayılması ile seçimleri CHF aday listesi kazanmıştır.

Ancak Şima Hanım Dış Doktoru Bahir Bey'in yakın akrabası olduğundan kanunen aynı mecliste üye olamayacakları dolayısıyla seçim encümenince Şima Hanım'ın üyeliği düşürülmüştür. Onun yerine Hayri Gültekin görevlendirilmiştir (Yeni Mersin, 15 Birinci Teşrin 1934, s.1). Seçim sonucunun açıklanmasından sonra seçilen azalar belediye salonunda 21 Ekim 1934 tarihinde saat: 16:00'da ilk toplantıya çağırılmışlardır. Böylece Mebrure Hanım Mersin Belediye Meclisi üyesi olarak ilk toplantısına katılmış ve bundan sonra Mersin için çalışmaya başlamıştır. Toplantıya belediye meclisi azalarından Avukat Kemal ve Mühendis Bahri Beylerin dışında ikisi kadın olmak üzere 22 üye katılmıştır. En yaşlı üyes Sait Arif Bey'in geçici başkanlığında toplantı başlamıştır. Belediye başkanlığı için yapılan seçimde Mebrure Hanım ve Sait Arif Bey birer oy alırken Mithat Bey'e 20 oy çıkmıştır. Mithat Bey oy çokluğu ile Belediye Başkanlığına seçilmiştir (Yeni Mersin, 21 Birinci Teşrin (Ekim) 1934, s1-2).

Mersin Belediye Meclisi 1 Kasım 1934 günü saat: 15:00'te ilk oturumunu yapmıştır. Belediye Başkanı Mithat Bey meclis üyelerine başarı temennisinde bulunan kısa bir konuşma yaptıktan sonra müzakereye geçilmiştir. Gündemde siyaset divanı ve meclis encümenleri seçimi olup oylamaya geçilmiştir. Oluşturulan riyaset divanı şu isimlerden oluşmuştur; Birinci Reis Sait Arif Bey, İkinci reis; Mahmut Kemal, Bey'dir. Katipler; Hayri Gültekin, Fevzi Kamil Bey, Sami Bey'lerdir. Bütçe Encümenine Zekiye Halil Hanım, Sait Arif, Ali Rıza, Hakkı Kazım, Murat Beyler, Hesap Encümenine; İhsan Hamit, Karamancızade Mehmet Edip, Fevzi Kamil, Yusuf Beyler seçilmiştir.

Muhtelif İşler Encümeni ise Mebrure Hanım, Mahmut Kemal Bey, Bahri Bey, Şaip Bey, Niyazi Beylerden oluşmuştur (Yeni Mersin, 2 İkinci Teşrin 1934, s1).

Belediye meclisi ikinci toplantısını 31 Ekim 1934 tarihinde belediye salonunda yapmıştır. Belediye Başkanınca dört senelik çalışma raporu okunmuş ardından yapılacak işler düzenlenmiştir. Ayrıca Encümenler arasında görev dağılımı yapılmıştır. Diğer emlak sigorta bedellerinin gümrükten alınan yüzde on hisseden mahsubu için belediyeler bankasına salahiyyet verilmesi hakkındaki ve zabıta belediye talimatnamesinin 234. maddesinin son fıkrasının kaldırılması hakkındaki maddeler Muhtelif İşler Encümenine havale edilmiştir. Mebrure Remzi Hanım'ında bulunduğu muhtelif işler komisyonu ilk işini böylelikle almıştır (Yeni Mersin, 6 İkinci Teşrin, 1934, s1).

2.2 Kadınlara Siyasal Hakların Tanınması ve Mersin

İlk olarak 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınan Türk kadını 26 Ekim 1933 tarihinde muhtarlığa ve köy ihtiyar heyetlerine seçme ve seçilme hakkına sahip olmuştur (Özdemir, 2014, 178). Son olarak da TBMM’de kabul edilen anayasa değişikliği ile kadınlara 5 Aralık 1934’te milletvekili seçme seçilme hakkı verilmiştir. Mebrure Hanım bu süreçte Mersin Belediye meclis azasıdır.

Kadınların milletvekilliğine giriş süreci ilk olarak Malatya Mebusu İsmet İnönü ve 191 arkadaşının Teşkilat-ı Esasiye Kanunun 10 ve 11. Maddeleri ile ilgili intihabı mebusan kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanunlara yeni maddeler eklenmesi ile ilgili kanun teklifi sunmalarıyla TBMM’de gündeme gelmiştir (Bilim, 2014, 50-52).¹⁰

Bu kanun teklifi 258 milletvekilinin evet oyu ile kabul edilmiştir. Başbakan İsmet İnönü toplantıda sundukları teklifin önemini şu sözlerle dile getirmiştir; *’’Arkadaşlar fevkalade iyi işler başaran Büyük Meclis bütün umutlarına erişmiş bulunuyor. Memlekete ettiğimiz hizmetlerin en parlaklarından birini bugün Anayasayı değiştirmekle yapmış olacaksınız.*

Gelecek nesil dördüncü Büyük Millet Meclis’inin büyük işlerini anarken, Türk kadınına bütün hakları vermek, kötü bir sistemin kendilerini karanlıkta bırakan Usellerinden onları kurtarmak için gösterdiğiniz gayretleri daima şükranla, minnetle, tekrar edecektir. Türk kadının memlekete hizmetleri onun kurtuluşunu tamamlamakla taçlamış oluyorsunuz.’’ Toplantıda kadınların meclise girmesi ile ilgili Konya Mebusu Refik Bey yaptığı konuşmada Türk kadınının hakettiği değere kavuştuğunu şöyle dile getirmiştir; *‘’Baylar şimdi onayınıza verilen bu kanunla Türk kadını değeri olan yeri alıyor. Büyük ulusun yüksek kurultayı bugün yüksek kurtarıcının önderliğinde vereceği kararla büyük inkılabın değerli kıldığı büyük işlerden birisini daha yapmış olacaktır. Baylar, sevinelim, övünelim çünkü Türk’üz çünkü Atatürk’ümüz vardır. Ulus var olsun. Atatürk sağ olsun.’’* TBMM’de 5 Aralık 1934’te kabul edilen anayasa değişikliği 11 Aralık 1934 tarihinde Resmi Gazetede de yayımlanmıştır (Elgin, 1985, 35-37 ve Resmi Gazete 11 Kanunievvel 1934).

¹⁰ Kadınlara seçme seçilme hakkı verilmesi üzerine çıkarılmış kanun teklifi detaylı bilgi için Bkz. (BCA, 490-1-0-0, 2-9-15, t. 18.12.1934).

Kadınlara verilen bu hak Türkiye'nin her yerinde büyük sevinçle ve ilgiyle karşılanmıştır. Özellikle Ankara ve İstanbul'da büyük gösteriler düzenlenmiş ve kutlamalar yapılmıştır. Mersin Belediyesi CHF kadın üyeleri ve kadın öğretmenler Mersin Halkevi'nde toplanma kararı almışlar ve kadınların milletvekili olması ile ilgili görüşlerini dile getirmişlerdir. Bu toplantıya Mersin halkı da dinleyici olarak katılmıştır. Yeni Mersin gazetesi bu kutlamayı halka ''Mersin'de Heyecanlı Bir Gün Bayanlar Büyük Bayram Yaptı'' başlığı ile duyurmuştur (Yeni Mersin, 9 Aralık 1934, s1-2).

Kutlama Mersin Halkevi bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile başlamış ve Seza Hakkı Cemal Hanım kürsüye çıkarak yasanın değerini, bundan duyduğu sevinci ve Türk kadınının buna layık olduğunu izah eden duygusal bir konuşma yapmıştır. Toplantıya 1930 seçimleri sonucunda Mersin Belediye meclis üyeliğine seçilmiş tek kadın üye olan Zekiye Halil Hanım başkan olarak seçilmiştir. Zekiye Hanım başkanlığa seçildiğinden dolayı duyduğu mutluluğu belirterek bu hakkı kendilerine veren Atatürk'e ve Türk büyüklerine saygı telgrafı çekilmesini teklif etmiştir. Bu teklif toplantıya katılan kadınlarca kabul edilmiştir. Telgrafları hazırlamak üzere Ayşe Nahit Cemal, Semiha ve Türkan Hanımlar seçilmişlerdir (Yeni Mersin, 9 Birincikanun 1934, s1).

Cumhurbaşkanı Atatürk'e, TBMM Başkanı Kazım Özalp'e, Başbakan İsmet İnönü'ye, CHF Umumi Katibi Recep Peker'e Mersinli kadınlar adına toplantı başkanı Zekiye Halil imzasıyla teşekkür telgrafları çekilmiştir (Yeni Mersin, 9 Aralık 1934, s1-2). Mersinli kadınlar bu kutlamanın hemen sonrasında içlerinden birini; önce Adana'da ardından da Mersin'de birer dönem belediye meclis üyeliği yaparak deneyimli bir siyasetçi olan; Mebrure Hanım'ı TBMM'nin ilk kadın milletvekillerinden biri sıfatıyla Ankara'ya göndereceklerdir.

2.3 Afyon Milletvekilliği'ne Seçilmesi

Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınmasından sonra yapılan ilk genel seçimler 1935 yılında tek parti döneminde iki dereceli seçim sistemi ile yapılmıştır. Ülke genelinde kadınlar seçimlere büyük ilgi göstermişler ve milletvekili olabilmek için CHF'ye başvuruda bulunmuşlardır ancak TBMM'ye girecek ilk kadın milletvekillerinin isimlerini parti üst kurulları ve başta Atatürk belirlemiştir. Seçimlerde CHF'ce 17 kadın aday gösterilmiştir. Cumhuriyet rejiminin değerlerini benimsemiş, çok iyi eğitim almış kadın adaylar tercih edilmiştir.

Kadın adayların belirlenmesinde kendileri ya da ailelerinin yönetici kadrolara yakınlığı, belediye seçimlerinde meclis üyeliğine seçilmeleri, Millî Mücadele'ye verdikleri destek ve Türk Ocakları, Halkevi gibi kuruluşlar ile Kızılay, Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi sosyal yardım kuruluşlarında görev almaları da etkili olmuştur (AA 20 Nisan 2023 ve Koçaslan, 2017, 628).

1935 yılında kadınların katılımıyla yapılacak olan ilk seçimlerde kimlerin milletvekili olacağı merak konusu olmuştur. Ayrıca seçmen olarak da seçimlere katılacaklarından ikinci seçmen olmak için kadınların CHF'na başvurusunda her geçen gün artış yaşanmıştır. CHF'ce ilan edilecek ikinci seçmen aday listelerinde pek çok kadının ismi bulunacaktır (Yeni Mersin, 14 Birinci Kanun 1935, s1). Dönemin basınına göre milletvekili gösterilmek için CHF'ye yapılan müracaatlar iki bini aşmıştır. Müracaat eden kadınların çoğu öğretmen ya da devlet dairesinde çalışan eğitimli kimselerden oluşmaktadır (Yeni Mersin, 14 İkinci Kanun 1935, s1). Mersin'de de 20 kadın ikinci seçmen olarak aday gösterilirken bu kadınlardan 16'sı şehirden 4'ü ise kırsal kesimden seçilmiştir (Yeni Mersin, 15 İkinci Kanun 1934, s1).

Milletvekili listeleri CHF tarafından 4 Şubat 1935'te yayınlanmıştır. Mebrure Hanım Afyon'dan aday gösterilmiştir. Öğretmen kimliği, belediye meclis üyeliği deneyimi ile eşi Dr. Remzi Bey'in saygın bir doktor oluşu ve ailenin yönetici kadrolara yakınlığı Mebrure Hanım'ın milletvekili adayı olarak seçilmesinde belirleyici rol oynamıştır. Genellikle kadın adaylar kendi seçim bölgelerinin dışında hatta hiç görmedikleri gitmedikleri yerlerden milletvekili adayı gösterilmişlerdir. Mebrure Hanım için de Afyon böyledir. Seçimlerde aday gösterileceğini ancak nereden olacağını bilmeyen Mebrure Hanım'ın Mersin'den değil de Afyon'dan aday gösterilmesi büyük şaşkınlığa yol açmıştır. Buna dair kızı Gülgün Hanım anılarında şunları anlatmaktadır;

‘‘ Annemin aday olduğunu öğrenmeleri de hoş olmuş: O zaman tek parti tarafından hazırlanan aday listeleri açıklandığı gün bizimkiler radyoyu biraz geç açmışlar; İçel ili listesinde annemin adını duyamayınca, ‘herhalde aday olmadı’ deyip geçmişler. Kısa süre sonra, Vali'nin Hanımı'ndan bir tebrik notu gelmiş; meğerse annem alfabenin başında bulunan Afyon ilinden aday gösterilmişmiş. Kısacası, annem Afyon ilini sonradan tanımış.’’ (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010). Mebrure Hanım seçim bölgesi olan Afyon'a hiç gitmemiş olup devletin uygun gördüğü şehirden aday gösterilmiştir.

Mebrure Hanım'ın Afyon'dan aday gösterilmesinin bir nedeni de Afyon mebusu Ali Çetinkaya¹¹ ile olan akrabalıklarının etkisi olmuştur. Ali Çetinkaya'nın eşi Mebrure Hanım'ın kuzeninin çocuğudur (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010). Bu akrabalık vesilesi ile Mebrure Hanım üç dönem boyunca Ali Çetinkaya ile birlikte Afyon milletvekili olarak TBMM'deki yerini alacaktır (Aktan, 1994, 52).

CHF'ca 1935 milletvekili seçimleri için Afyon'dan gösterilen adaylar şu isimlerden oluşmuştur: Ali Çetinkaya (Nafia Bakanı), Haydar Çerçel (Eski Afyon Saylavı), Cemal Akçin, (Eski Afyon Saylavı), İzzet Ulvi Aykurt (Eski Afyon Saylavı) Mebrure Gönenç. Ayrıca seçilmiş bir kişilik bağımsız milletvekilliği için boşluk bırakılmıştır (Milliyet/ Tan, 5 Şubat 1935, s1).

Mebrure Hanım V. dönem Afyon milletvekilliğine aday olmuş ve TBMM seçimlerinde merkezden; 237, Dinar'dan 102, Sandıklı'dan 104, Bolvadin'den 97, Sultandağı'ndan 126 oy alarak toplam 666 oy ile V. Dönem Afyon milletvekilliğine seçilmiştir. Mebrure Hanım milletvekili seçildiğinde 35 yaşında genç bir kadındır (TBMM Mebrure Gönenç V. Dönem Seçim Mazbatası). Afyon milletvekilliğine seçilen Mebrure Hanım'ı Afyon halkı ilk olarak dönemin basın aracı olan gazetelerden tanımıştır.

Örneğin 6 Şubat 1935 tarihli cumhuriyet gazetesinde kadın milletvekillerini tanıtan bir yazıda Mebrure Hanım'ın biyografisine şöyle yer verilmiştir: *''Tahsilini 1919 da Arnavutköy Kolej'inde tamamlamıştır. Bir zaman Çamlıca Kız Lisesi ve Üsküdar Amerikan Koleji dil hocalığı etmiştir. Adana Belediyesinde seçilen ilk kadın meclisi azasıdır. Şimdi Mersin Belediye azasıdır. Afyon milletvekilliğine seçilen Mebrure Hanım'ı halk gazete aracılığıyla tanıma imkanı elde etmiştir (Cumhuriyet, 6 Şubat 1935, s5).*

Seçimlerden hemen sonra Mebrure Hanım Cumhurbaşkanı Atatürk'e 8 Şubat 1934 tarihli bir teşekkür ve bağlılık telgrafı göndermiştir. Bu telgraf şöyledir:

''Ulu Önder Atatürk'e İstanbul

Afyon sayırlavlığına seçilmek şerefinden büyük sevinç duyuyorum Saygı ve teşekkürlerimi sunarım Afyon sayırlavı Mebrure Gönenç'' (CA, 01016616, 98 t. 1935).

¹¹ Ali Çetinkaya: 1878 yılında Afyon'da doğmuştur. TBMM'de 1. Dönemden 7. Döneme kadar Afyon milletvekilliği yapmıştır. Nafia Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığı görevinde bulunmuştur. 71 yaşında İstanbul'da vefat etmiştir (AA, 18 Mayıs 2023).

Dönemin basınında ilk kadın milletvekilleri geniş yer bulurken 19 Şubat 1935 tarihli Akşam gazetesinin birinci sayfasında Mebrure Hanım'ın fotoğrafına da yer verilmiştir (Milliyet/ Tan, 9 Şubat 1945, s1 ve Akşam, 19 Şubat 1935, s1). Mebrure Hanım Afyon milletvekilliğine seçilince Mersin Belediye Meclis üyeliği düşmüştür. Yeni Mersin gazetesinde bu haber kamuoyuna şöyle duyurulmuştur: *Afyon Sayırlığına seçilen Mebrure Gönenc'in müstafî sayılarak yerine Yedek üyeler den 1. Sinin çağırılması kabul edilmiştir* (Yeni Mersin, 22 Mart 1935, s3 ve Yeni Mersin, 2 Nisan 1935, s1).

1935 seçimleri Mebrure Hanım'ın hayatında yeni bir dönemi başlatmıştır. Bundan sonra Mebrure Hanım TBMM'de görev yapacağından ailesiyle Ankara'ya taşınmıştır. Bunun üzerine Mersin İçel Sıhhat ve İçtimai Muavenet Müdürlüğü yapan eşi Dr. Remzi Bey'de Ankara'ya tayin istemiştir (Yeni Mersin, 2 Mayıs 1935, s1). Yeni Mersin gazetesi bu tayin haberini halka şöyle duyurmuştur: ‘ ‘ İki yıldan beri vilayetimiz sağlık ve sosyal yardım müdürlüğünü yapan Doktor Remzi Gönenc Ankara Aşı Tetkikhane Müdürlüğüne Remzi Gönenc tayin edilmiştir. Doktor Remzi Gönenc'e Mersinde bulunduğu zaman içinde birçok sağlık işlerine el koymuş müsbet çalışmalarını olgun bir biçimde sürdürmüş bu sayede halkın kısa sürede sevgisini ve saygısını kazanmıştır. ’ ’ Dr. Remzi Bey ve Mebrure Hanım Mersin'de yaklaşık iki yıl yaşamışlardır (Yeni Mersin, 2 Mayıs 1935, s1).

Dr. Remzi Bey Ankara'da önce Orduevi karşısında Niğde Apartman'ında bir daire kiralamış daha sonra Adana'da aldığı arsaları satışa çıkarmış ve Necati Bey Caddesinde 1936 yılında bir ev yaptırmıştır. Adana Bürücek'deki yayla evini de Kızılay'a bağışlayan Dr. Remzi Bey ailesi ile birlikte Ankara'da yeni bir hayata başlamıştır. Bu süreçte Mebrure Hanım'ın annesi ve babasıda kızlarını yalnız bırakmamış ve Ankara'ya taşınmışlardır (Aktan, 1994, 52).

Mebrure Hanımla birlikte meclise 17 kadın milletvekili katılmıştır. Türk kadınına 1934 yılında seçme seçilme hakkı tanınmasıyla 1935 genel seçimleriyle CHF tarafından aday gösterilen 17 kadın milletvekili seçilerek TBMM'ye girmiştir. Milletvekilliğine seçilen bu kadın adaylar yabancı dil bilen, meslek sahibi, özellikle de öğretmenlik yapan ve belediye meclis üyeliği yapan kadın üyeler arasından seçilmiştir (Savcı, 1973, 86-91 ve Tekeli, 1982, 286). Mebrure Gönenc, Fatma Memik, Ferruh Güpgüp, Benal Nevzat Arıman, Bahire B. Morova, Nakiye Elgün, Esmâ Nayman gibi V. dönem milletvekilleri daha önce belediye meclis üyeliği yapmış kadınlardır.

Siyasi hayatı önceden deneyimlemiş olan bu kadın milletvekilleri çalışmaları ile de örnek olmuşlardır. 1936'da yapılan ara seçimde ise emekli öğretmen Hatice Özgener'in Çankırı Milletvekili seçilmesi ile TBMM'deki kadın milletvekili sayısını 18'e yükseltmiştir (Ulus, 13 Ocak, 1936 ve Kart, 2019, 63). Bu sayıyla kadınların mecliste milletvekilliği oranını % 4.5'e yükseltmiştir (Aykun, 2019, 96-98). Meclis'e giren kadın milletvekillerinin en genci 30 en yaşlısı ise 70 yaşındadır. En yaşlı kadın üye Çankırı milletvekili olan Hatice Özgener'dir (Özkan, 2014, 66).

Tablo 2.2: V. Dönem TBMM'ye Giren Kadın Adayların Meslekleri ve Seçim Bölgeleri

Adı-Soyadı	Dönem	Meslek	Seçildiği İl
Emine Mebrure Gönenç	V, VI, VII	Mersin Belediye Meclis Üyesi ve Öğretmen	Afyon
Satı (Hatı) Çırpan	V	Çiftçi Kazan Köyü Muhtarı	Ankara
Türkan Örs Baştuğ	V, VI	Öğretmen	Antalya
Sabiha Gökçül Erbay	V, VI, VII	Öğretmen	Balıkesir-Samsun
Ayşe Şekibe İnsel	V	Çiftçi	Bursa
Huriye Öñiz Baha	V	Öğretmen	Diyarbakır
Hatice Özgener	V	Öğretmen	Çankırı
Nakiye Elgün	V, VI, VII	İstanbul Genel Meclis Üyesi ve Öğretmen	Erzurum
Fakihe Öymen	V, VI, VII, VIII	Öğretmen	İstanbul-Ankara
Benal Nevzat İştar Arıman	V, VI, VII, VIII	CHP İdari Heyeti Üyesi	İzmir
Ferruh Güpgüp	V	CHP İdari Heyeti Üyesi ve Meclis Üyesi	Kayseri
Bahire Bediz Morova	V	Bolu Aydilek Belediye Meclis Üyesi	Konya
Fatma Şakir Memik	V, VI, VII	Doktor	Edirne
Esmâ Nayman	V	Belediye Meclis Üyesi ve Öğretmen	Adana- Seyhan
Sabiha Hatice Gökay	V	Öğretmen	Sivas
Mihri İffet Pektaş	V, VI, VII	Öğretmen	Malatya
Meliha Ulaş	V, VI	Öğretmen	Samsun
Seniha Nafiz Hızal	V	Öğretmen	Trabzon

Kaynak: (Şahin, 2010, 459 ve Horzum, 2021, 18-19).

Milletvekili seçilen bu kadınlar'ın 12'si öğretmenlik, 7'si siyasi hayatta aktif, 1'i doktor, 1'i çiftçi olmak üzere farklı meslek grupları arasından seçilmişlerdir. Mesleklerinin yanı sıra öğrenmeye ve öğretmeye açık olan bu kadınlar kendilerinden sonraki kadın milletvekillerinin önünü açmış ve TBMM'nin ilk kadın milletvekilleri olarak meclisteki yerlerini almışlardır (Yüceer, 2008, 137).

2.4 V. Dönem TBMM Çalışmaları

TBMM'nin 2 Mart 1935 tarihli ilk toplantısında Mustafa Kemal Atatürk 386 mevcudun oy seçimi ile Cumhurbaşkanı, Mustafa Halik Renda da Meclis başkanlığına seçilmiştir (Milliyet, 2 Mart 1935, s1-6 ve Ulus, 2 Mart 1935, s1). Cumhuriyet gazetesine göre kadın milletvekillerinin katıldığı ilk toplantı büyük ilgi ile karşılanmıştır. Gazete haberine göre ilk meclis otutumuna katılan kadın milletvekilleri biraz heyecanlı ve çekingen davranmışlardır. Dönemin basını ilk oturuma dair haberlerde özellikle kadın milletvekillerinin sade ve şık giyimlerinin yanı sıra mütevazilikleri ile de dikkat çektiğini yazmışlardır (Cumhuriyet, 2 Mart 1935, s1-3). TBMM'nin 2 Mart 1935 tarihli bu ilk oturumunda V. dönem TBMM'ye seçilen milletvekilleri yemin etmişlerdir. Seçim bölgesi Afyon olan Mebrure Hanım alfabetik sıralamadan dolayı "TBMM kürsüsünde ilk yemin" eden kadın milletvekili olmuştur (Duruoğlu, 2007, 65-68).

Mebrure Hanım yemin ettikten sonra mecliste ayakta alkışlanmıştır. Dönemin gazete yazarları da kadın milletvekillerini yeni görevlerinden dolayı tebrik etmiş ve çalışmalarını merak ve heyecanla beklediklerini dile getiren yazılara yer vermişlerdir (Cumhuriyet, 2 Mart 1935, s1-3).

Milletvekilleri seçim sonrasında yapılacak olan toplantıda kendi meslek gruplarına yakın olan encümenliğe seçileceklerdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde birlik ve beraberlik içerisinde çalışan birçok farklı encümen grubu bulunmaktadır. Seçilen her milletvekili kendi meslek grubuna yakın olan encümenliğe aday olmuştur. Oturumun 7 mart 1935 tarihinde açılmasıyla birlikte Saat 14.00'de encümen ve komisyon seçimleri için oylamalar yapılmıştır. Bu oylamalar sonucunda Nafia Encümenliği başlığı altında çalışacak olan isimler;

"Afyon'dan Cemal Akçın, Mebrure Gönenç seçilmiş. Çoruh Ömer Fehmi, Erzincan Aziz Samih İlder, İçel'den Hakkı Saydam, Fikri Mutlu, Isparta Hüsnü Özdamar, İzmir Memed Sadettin Epikmen, Kars Baha Öngören, Kastamonu Sami Erkman, Kütahya İbrahim Dalkılıç, Manisa Osman Ercin, Niğde Halid Mengi, Samsun Dr. Asım Sirel, Samsun Etem Tuncel seçilmiştir" (Güneş, 2001, 53). Nafia Encümenliğine seçilen bu isimler TBMM bünyesinde çalışmalarını birlik ve beraberlik içinde sürdürmüşlerdir.

Mebrure Hanım'ın milletvekili seçildikten sonra katıldığı ilk toplantı 12. Uluslararası Kadın Birliği Kongresi olmuştur. 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nin Türkiye'de toplanmasının temel nedeni, Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını kazanması ve bunun uluslararası dünyada duyulmasıdır. Batı ülkelerinin çoğunda kadınların siyasi hakları sınırlı iken Türkiye'de kadının seçme ve seçilme hakkını elde etmesi, dünya kadın birlikleri için de örnek gösterilecek bir durumdur (Bulut- Vurmay Güzel, 2017, 17). Bu kongreye katılan delegeler sık sık bu konuyu dile getirmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kongreye maddi destek sağlayacak olması da ekonomik açıdan zor günler geçiren Uluslararası Kadınlar Birliği için önem arz etmektedir. Kadınlar Birliği Kongresi, ilk kez Müslüman bir ülkede toplanmış ayrıca ilk defa o ülkenin hükümeti tarafından maddi bir yardım sağlanmıştır (Yaşar, 2020, 110-113).

Türkiye Cumhuriyeti Atatürk döneminde yapılan yeniliklerin ve Türk kadınının geçirdiği değişimin Dünya'ya ve Dünya kadınlarına duyurulması açısından kongreye ayrı bir önem verilmiştir (AA, 03 Mayıs 2023). İstanbul'da 18-24 Nisan 1935 tarihleri arasında Türk Kadınlar Birliği'nin ev sahipliğinde toplanan kongreye 32 ülkeden yaklaşık 500 kadın temsilci katılmıştır (BCA, 490-1-0-0, 594-51-3, t. 20.01.1935).

18 Nisan 1935 Kadınlar Birliği Yıldız Saray'ında toplanıyor. Türk kadını siyasal hak ve özgürlüklerine Fransa, Kanada, Yunanistan gibi ülkelere göre daha erken kavuşmuştur. Bu yüzden Kadınlar Birliği toplantısı da şüphesiz çok dikkat çekici olmuştur. Kongre'nin programı Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmıştır programın akışı şu şekildedir;

‘Uluslararası Kadınlar Kongresi bugün saat 10,30 da Yıldız Saray'ında İstanbul Valiliği Muhittin Üstündoğanın bir nutku ile başlayacaktır. Bundan sonra Türk Kadını Birliği başkanı murabbaalara hoş geldiniz diyecek ve kongre başkanı Madam Ashby¹² bir nutuk söyleyecektir.

İki yüz milyon kadını temsil eden kırk memleketin murahhabasları ayın 25 ine kadar Yıldız sarayında günde iki defa toplanarak kadınlığı alakadar eden meseleleri görüşecekler’’ (Cumhuriyet, 18 Nisan 1935, s1).

¹² Dame Margery Irene Corbett Ashby; 1882 yılında İngiltere'de dünyaya geldi. Ashby meslek hayatına öğretmen olarak başlamışsada daha sonra mesleği bırakıp Kadınlar Birliği Kongre'sinde sekreterlik yapmaya başlamıştır. 1923-1946 yılları arasında uluslararası kadın oy hakkı ittifakının başkanı olarak görev yapmıştır. Başarılı bir siyasetçi ve aktivistdir. 1981 yılında vefat etmiştir.

Kongre'nin temel konusu kadınlara seçme seçilme hakkı tanınması ve dünya barışıdır. Bu kongreye TBMM'ye giren ilk kadın milletvekilleri davet edilmiştir. Bayan Latife Bekir Işık kadın milletvekillerinin adını okumuştur. Kongreye katılan kadın milletvekilleri: Mebrure Gönenç, Mihri Pektaş, Türkan Baştuğ, Nakiye Elgün, Huriye Öñiz Baha, Ferruh Güpgüp, Mediha Ulaş, Behire Bediz, Esma Nayman katılan kadın milletvekilleridir. Kongreye katılan kadın milletvekilleri katılımcı Hanımlar tarafından çok takdir edilmiş ve hepsi tek tek seçim delegeleri hakkında konuşma yapmıştır (Kurun, 19 Nisan 1935, s-8).

Kongre'den sonra akşam saat 18;00'de Türk Kadınlar Birliğı Dolmabahçe Sarayı'nda kongre murahaslar (heyet) şerefine bir çay verilmiştir. 500'den fazla murahaslar şehrin birçok tanınmış şahsiyetleri, İstanbul'da bulunan kadın milletvekilleri yabancı konsoloslar, matbuat erkam sarayında hazır bulunmuşlardır. Ziyafet esnasında şehir bandosu muhtelif parçalar çalmıştır samimi hasbihallerden sonra saat 20:00'de davetliler saraydan ayrılmışlardır (Cumhuriyet, 20 Nisan 1935, s1-9).

Kadınlar kongresi 8 gün sürmüş son toplantısını ise 25 Nisan 1935 tarihinde yapmıştır. Son oturumda Anayasada yapılacak değişiklikler kabul edilmiştir. Köleliğin kaldırılması, mülteciler ve bugünkü toplantıya katılmayan Ukranya memleketi namına gönderilmiş murahasalar konuşulmuştur. Bu toplantı Bayan Ashby'nin son teşekkür konuşmasıyla kapatılmıştır (Cumhuriyet, 25 Nisan 1935, s1-11). Sonraki toplantı merkezleri görüşülmüş ve kurultay toplantıyı bitirmiştir. İstanbul'a gelen kadın kurultay üyeleri tek tek kendi ülkelerine dönmüşlerdir. Toplantı tüm kadın üyelerin birlik ve beraberliğıyle son bulmuştur (Cumhuriyet, 25 Nisan 1935, s1-11).

Mebrure Hanım Kadınlar Birliğı Kongre'sinden sonra seçim bölgesi Afyon'u ziyaret etmiştir. Mebrure Hanım seçim bölgesi çalışmasına ilk olarak Afyon'un Dinar ilçesindeki Halkevinin kitap konusunda yetersiz olduğunu belirtmiş bu yüzden Afyon'un Dinar ilçesine 1 kutu kitap göndermiştir. Mebrure Hanım çocukların okumasına ve eğitimine katkı sağlamış başarılı bir eğitimcidir. Mebrure Hanım milletvekiliğı süresi boyunca eğitim ile ilgili sorunlarla ayrıca ilgilenmesi onun eğitimci kimliğinden kaynaklanmaktadır (Duyum, 6 Mayıs 1935, s2).

Mebrure Hanım'ın katıldığı diğer bir toplantı ise 3. Türk Dil Kurultay'ıdır. Mebrure Hanım eğitim, kültür, sağlık gibi çeşitli yardım faaliyetlerine de katılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1935 yılında Dolmabahçe Saray'ında düzenlenen 3. Türk Dil Kurultay'ına davet edilmiştir. Kurultayı yakından takip edip dil konusundaki tecrübelerini aktarmıştır. 3. Dil Kurultay'ına katılan isimler ulus gazetesindeki haberde verilmiştir (AA 23 Mayıs 1936 ve Ulus, 20 Ağustos 1936, s1).

2.4.1 Katıldığı Oylamalar ve Kanun Teklifleri

Mebrure Gönenç'in V. dönem milletvekilliği boyunca katıldığı en önemli oylamalar şüphesiz hükümet için kullandığı güven oylamalarıdır. 7 Mart 1935 tarihinde yapılan İsmet İnönü hükümeti için güven oylamasında İsmet İnönü'yü desteklemiştir. 8 Kasım 1937 tarihinde birinci Celal Bayar hükümeti için güven oyu kullanmış ardından 16 Kasım 1938 tarihinde ikinci Celal Bayar hükümetine de güven oyunu kullanmıştır. 27 Ocak 1939 tarihinde ise Refik Saydam'a güven oyu vermiştir. Mebrure Gönenç'in olumlu yönde oy kullandığı bazı kanun tekliflerini şöyle sıralayabiliriz; Konya ovası sulama işlemi, Yüksek Mühendis Mektebi, Devlet memurlarının aylıkları, Posta Kanunu, Telgraf Kanunu, 1935 yılı Genel Bütçe Kanunu, Türkiye Bulgaristan ve Türkiye İtalya arasında imzalanan ticaret antlaşmalarına güven oyu vermiş ve bu kanun teklifleri kabul edilmiştir (TBMM ZC, 7 Mart 1935, s24-33, TBMM ZC V. devre, 2 Nisan 1935 s109-116, TBMM ZC V. devre, 20 Nisan 1935, s109-113, TBMM ZC V. Devre 18 Mayıs 1935, s113-189).

Mebrure Hanım V. dönemde bir kanun teklifine onay vermiş ve imza atmıştır. 16 Şubat 1938 tarihinde göç yoluyla gelen 2251 mültecinin vatandaş olması için çıkartılan 1312 ve 1510 kanun maddelerine dayanarak Bu kanun teklifine onay vermiş ve imza atmıştır. Dönemin Reisi Cumhuru K. Atatürk'ün de bu kanun teklifinde onay imzası vardır (BCA, 30-18-1-2, 82-10-8, t. 16.02.1938).

2.4.2 Seçim Bölgesi Raporu

CHP genel sekreterliğinden tüm milletvekillerine bir tebliğat gönderilmiştir. Tüm milletvekilleri seçim bölgelerinin sorunları ve Halkevlerinin çalışma programlarını takip eden bir çalışma yapmaları istenmiştir. Bu tebliğat sonrasında Mebrure Hanım Afyon'a yapmış olduğu ziyaretler neticesinde bir faaliyet raporu hazırlamıştır (BCA, 490-1-0-0, 3-11-4, t. 11.06.1935).

Afyon'un temel sorunları ve bu sorunlara yönelik neler yapılabileceğine dair 1935 yılında hazırladığı rapor şu şekildedir;

“Sosyal kurumlar varlık gösteremiyor, Parti ve Halkevi çalışmaları iyidir, parti binası da iyidir. Birçok ilçede kıtlık dercesinde az ürün vardır, eğer yardım edilmesse gelecek yıl ürün alınamayacaktır. Kuraklıktan dolayı hayvan değerleri düşmüş bir hayvan 3 lira etmektedir. Liselerde öğretmen açığı çok fazladır, öğrenciler için ise yatılı kısım yeterli gelmemektedir. Bunun için çalışma yapılmalıdır. Kaphıcaların durumu pek iyi değildir. Kaphıcalarla Kızılay ilgilenmelidir. Halkevleri köylüleri bilgilendirme çalışmalarını artırmalıdır. Kadınlar sosyal bakımdan çok geridir. Bu konuda ayrıca çalışma yapılmalıdır. İçki ile savaşın genişletilmesi için içki düşmanlığı kurumları artırılmalıdır.”

Mebrure Hanım bu raporda Afyon ilinin en önemli sorunları olarak halkın bilgilendirilmesi gerektiğini ve sosyal yaşam olanaklarının az olduğunu dile getirmektedir. Mebrure Hanım Afyon ilinin sıkıntılarını dile getirmiş ve çözüm önerileri sunmuştur. Bu rapor doğrultusunda yeni çalışma planı hazırlanmıştır (AA, 10 Ocak 2023, BCA 490-1-0-0, 725-481-1, t. 1935 ve BCA 490-1-0-0, 725-484-1, t. 1935).

CHP genel sekreterliğine gönderilen raporlar doğrultusunda Afyon milletvekillerinin 1 yıl boyunca yaptığı işleri şöyle sıralayabiliriz; Sandıklı ilçesine demiryolu yaptırılmış ve çalışmalar yakından takip edilmiştir. Afyon-Isparta, Afyon-Denizli yolları yaptırılmış ulaşım imkanı artırılmıştır. Eğitim öğretim konusunda da Afyon Lisesi öğrenci sayısının artırılmış olması da eğitim öğretime verilen değer bir göstergesidir. Afyon'da büyük “Utku Anıtı”¹³ inşa edilmiş açılış için tüm milletvekilleri Afyon'a gelmişlerdir. Büyük Utku Anıtı Afyon'un düşman işgalinden kurtuluşunun bir simgesi olarak Viyana'da yaptırılmıştır. Büyük Utku Anıtı Afyon'da Anıt parkta bulunmaktadır. Açılışına İsmet İnönü ve dönemin milletvekilleri de katılmıştır (Haber, 28 Ekim 1935, s1).

Tarım ve hayvancılık yapan köylüye destek verilmiş bu destekle tarımın canlandırılması amaçlanmıştır. Hayvanların sağlık durumlarıyla ilgili baytarlar şehir merkezine gelmiş detaylı aşı çalışmaları yapılmıştır.

¹³Utku Anıtı; Afyon'un Yunan işgalinden kurtuluşu ve Büyük Taarruzu anmak amacıyla dikilen bir zafer anıtıdır. Ünlü heykeltıraş Heinrich Krippel tarafından Viyana'da 1934-1936 yılları arasında yapılmıştır. 24 Mart 1936 tarihinde dönemin Başbakanı İsmet İnönü tarafından bu anıtın açılışı yapılmıştır (Haber, 24 Mart 1936, s.1-13).

Baytarlar ayrıca ihraç edilecek hayvanların sağlık konusunda geçer not almaları için de aşı çalışmaları yürütmüşlerdir. Halk sağlığının önem arz ettiği o günlerde 456 poliklinik, 476 laboratuvar yapılmıştır. 13.750 kişiye çiçek aşısı yapılmış yine sağlıkla ilgili olarak 14.033 kişiyede tifo aşısı yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar gösteriyor ki Afyon ili adım adım çağdaş bir yaşam alanı haline gelmeye başlamıştır (Haber, 28 Ekim 1935, s1). V. dönem boyunca Afyon milletvekilleri seçim bölgelerinin gelişim ve değişim göstermesi için tüm çalışmaları büyük bir özveriyle takip etmişlerdir.

Mebrure Hanım çalışmasına Afyon'da açılacak Çocuk Esirgeme Kurumu'nun temel törenine katılarak devam etmiştir. Mebrure Hanım ve arkadaşları Edirne mebusu Fatma Memik ve Afyon mebusu Bay Türkier'in katılımıyla 2 Temmuz 1938 tarihinde seçim bölgesi olan Afyon ili ziyaret edilmiş ve Afyon'da yapılacak olan Çocuk Esirgeme Kurumu'nun temeli atılmıştır. Türkier açılıştan sonra Akşam gazetesine şu röportajı vermiştir; *''Mumaileyh, intihab dairesini büyük bir zevk ve memnuniyetle gezdiklerini ve halkımızla muhtelif temaslarda bulunmuşlar ve bu geziden ne kadar memnun olduklarını dile getirmişlerdir.*

Sayın Afyon valisinin gerek şehirde gerek mülhatta her sahada imar ve tellaki faaliyetini büyük bir dirayet ve gayretle idare ettiğini ve şehirde kazalarda yollar, mektepler, hastaneler gibi birçok faydalı başarıda bulunduğunu gördük. Afyon'un değerli belediye reisinin şehir imarı hususunda şehiri tam manasıyla medeni ve güzel bir şehir haline koymak için gösterdiği azim ve iradiye memnuniyetle gördüm. Halkevinin faaliyetini de ayrıca zikre şayan bulurum. Gezdiğimiz yerlerde Türk ırkının evsaf ve meziyetlerinden biri olan çalışkanlık, metanet ve fedakarlık vasıflarını şehirli köylü erkek kadın her türk ferdinde derin bir mahzuziyetle müşahade ettik. Ancak Afyan vilayetinin en mühim mahsulünü teşkil eden afyonun gittikçe ticari ehhemiyetini kaybettiğini ve bu yüzden iktisadi vaziyetin sarsıldığını ve bilhassa eski stoların satılmamasından çiftçilerin ve bu işle iştikal eden tüccarların mali vaziyetlerinin zorlaşmış olduğunun teessür ile gördüm. Bu yıl buğday ve arpa mahsulünün geçen seneye nisbetle maalesef daha az olması köylüyü dar bir vaziyete sokmuştur. Şefkatli hükümetimizin, köylünün vaziyetini ıslah için yüksek tedbirlerde ve himmetlerde bulunmalıyız. Kuvvetle bu durumu ümit etmekteyiz.

Öteden beri Hatay meselesine derin bir alaka gösteren mebusumuz kahraman ordumuzun Hatay'a girdiğini duyunca burada intibaalarını bize şöyle anlattı Hatay meselesinde: Hataylı kardeşlerimiz çok ızdırap çektiler fakat ulu şefimiz Atatürk kurtarıcı ve kuddreli parmağını bu işin üzerine koydular. Bu milli davamızı kazanmak için yüksek dehasının en büyük tecellisini gösterdiler Hatay'da her büyük iş gibi Büyük Atatürk'ün eseridir. Kahraman ordumuz Hatay'a girdiğimizde muhtelif unsurlar aylardan beri bekledikleri yiğit Mehmetçiği derin bir saygı minnetle kucakladılar. Hataylılarla beraber bizlerde bugün burada Bayram yapıyoruz. Büyük Atamız Türk Hatay'ın Anayurtla irtibatını her bakımdan fiilen temin buyurmuşlardır'' (Akşam, 12 Temmuz 1938, s1-9). Mebrure Hanım ve Berç Türker'in bu raporunda Eğitim, sağlık vs. konularda şehrin gelişmesine yönelik neler yapılabilir tartışılmış ve Hatay meselesi üzerinde durulmuştur.

Mebrure Hanım CHP yönetimine milletvekilliği dışında her yıl neler yaptığına dair rapor vermiştir. Mebrure Hanım'ın CHP genel sekreterliğine 9 Kasım 1938 tarihli gönderdiği rapor şöyledir;

Kamutay haricinde Kadınlar Esirgeme Kurumu¹⁴ üyeliğinin mevcut olduğunu başka bir işle ilgilenmediğini gönderdiği raporda belirtmiştir (BCA, 490-1-0-0, 234-921-3, t. 09.11.1938).

2.5 VI. Dönem TBMM Çalışmaları

10 Kasım 1938 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüyle tüm ülke tam manasıyla bir yasa bürünmüştür. Mustafa Kemal Atatürk siyasi kimliğinin yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti için yaptıklarından dolayı unutulmayacak bir isimdir (Dünya, 10 Kasım 1938, s1 ve Türk sözü, 11 Kasım 1938, s1).

Mebrure Hanım Atatürk vefat ettikten sonra da 11 Kasım 1938 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi için oluşturulan oy sayım komitesinde görev yapmıştır (AA 20 Mayıs 2023). 3 Nisan 1939 tarihinde VI. Dönem seçimi yapılacaktı, bunun için tüm hazırlıklar önceden yapılmaya başlanmıştır. 2 Nisan 1939 tarihinde gazeteler yarın birinci celsenin açılacağını yazıyor.

¹⁴ Kadınlar Esirgeme Kurumu; 1913 yılında kurulmuştur. "İktisadi Milliyetçilik" kavramını savunmuşlardır. Sabiha Süleyman (Başkan), Nezihe Muhittin, Ahmet Ağaoğlu, Saniye Muhtar çalışmaların öncü isimlerindendir. İttihat Terrakki Kız Sanayi Mektebi'ne yardım toplamışlar fakat hiçbir kurumla ilişkileri olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu kurumun temel amacı; Savaş sonucu (Balkan Savaşları) yoksul kalmış dul ve kimsesiz ailelere yardım etmek ve çocukların eğitimine katkı sağlamak için kurulmuştur. Detaylı bilgi için Bkz. (Çakır, 1994, 91-97).

2 Nisan 1939 toplanan TBMM üyeleri ilk olarak toplantıda neler yapılacağını kararlaştırmış ve namzetleri ayırmışlardır.

''Yeni Meclisin ilk Parti grubu da bugün saat on beş de Başvekil Refik Saydam'ın başkanlığında Meclis binasının Riyaseti Cumhur salonunda toplanacaktır. Bu toplantıya Milli Şefimiz de şeref vereceklerdir. Mebuslarımızın azim bir ekseriyeti şehrimize gelmiş bulunmaktadır. Diğer birkaç kişinin de yarın sabahki trenle gelebilecekleri anlaşılmaktadır. Buraya gelen mebuslardan hepsi Parti grubunun içtimasın da bulunacaklardır. Toplantıda, meclis reisi, üç reis vekili, altı katip ve üç idare amiri ile iki Parti grup reis vekili için namzet gösterecektir.'' (Son Telgraf, 2 Nisan 1939, s1-6).

Bu gazete haberine bakacak olursak VI. dönem namzetleri belli olacaktır. Seçilen en yaşlı aza Niğde Mebusu Ebubekir Hazım Tepeyran Bey'dir. İlk içtima Ebubekir Bey tarafından yapılacaktır.

Ebubekir Bey içtimada bulunmadığı takdirde diğer yaşlı mebus adayı olan Dr. General Besim Ömer Akalın Bey içtima-ı açacaktır (Son Posta, 2 Nisan 1939, s1-3). Muvakkat Reislik divanının 4. kâtipliğini de azalar arasından en genç üyelerin arasından seçilmesi kararlaştırılmıştır. Bu tabloya göre en genç VI. dönem azaları Niğde Mebusu Cavit Oral, Dr. Fatma Memik, Bayan Benal Nevzat ve Meliha Ulaş seçileceklerdir. Öte yandan daha genç bir üyenin katılması durumunda heyetteki isim de değiştirilecektir. Bütün bu seçim intibaları bittiğinde ise herkes azası olduğu şehirlere göre alfabetik bir biçimde kürsüye çıkıp yemin metnini okuyacaklardır. 3 Nisan 1939'da yapılan toplantıda ise yeni Reis-i Cumhur seçilecektir (Akşam Postası, 2 Nisan 1939, s1-3).

3 Nisan 1939 Pazartesi günü geldiği zaman meclis reisliğine yeni bir aday gösterilmemiş onun yerine eski meclis reisi Çankırı Mebusu Abdülhalik Renda aday gösterilmiş, ve oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Cumhur Reisliğine ise İsmet İnönü seçilmiştir (Tan, 3 Nisan 1939, s1-10 ve Cumhuriyet, 3 Nisan 1939, s1-8). TBMM'ye VI. Dönemde 16 kadın milletvekili seçilmiştir.

Tablo 2.3: Aşağıdaki Tabloda VI. Dönem Kadın Milletvekilleri ve Seçim Bölgeleri yer almaktadır.

ADI SOYADI	SEÇİM BÖLGESİ
Mebrure Gönenç	Afyon
Belkıs Rauf Baykan	Ankara
Türkan Örs Baştuğ	Antalya
Fatma Memik	Edirne
Nakiye Elgün	Erzurum
Fakiye Öymen	İstanbul
Benal Nevzat Arıman	İzmir
Şehime Yunus	İzmir
Hacer Dicle	Kastamonu
Mihri İffet Pektaş	Malatya
Meliha Ulaş	Samsun
Sabiha Erbal Gökçül	Samsun
Sıddıka Mümine Şemsa İşcen	Seyhan
Mergube Gurleyik	Sivas
Muaammer Develi	Tokat
Salise Abanozoğlu	Trabzon

Kaynak: (Şahin, 2010, 65).

VI. dönemde TBMM'ye 8 yeni kadın milletvekili girmiştir. Seçilen bu milletvekilleri aldıkları eğitimler sonucunda seçim bölgeleri'nin refahı için CHP genel sekreterliğine seçim bölgesi raporu sunmuşlar ve çalışmalarını titizlikle sürdürmüşlerdir. Seçilen her milletvekili CHP'nin fikri ve ideolojisi çerçevesinde çalışmalarını yürütmüş ve Aydın kadın temsilciler arasında yer almışlardır (Şahin, 2010, 65-67).

Seçilen bu kadın milletvekillerinden biri de Mebrure Hanım'dır. Mebrure Hanım CHP'den VI. dönem Afyon milletvekilliğine aday olmuş ve kazanmıştır. 3 Nisan 1939 yılında yapılan seçimde Mebrure Hanım merkezden; 273, Sandıklı'dan; 105, Dinar'dan; 104, Emirdağ'dan; 111, Bolvadin'den; 101 oy almış ve toplam 694 oy alarak VI. dönem Afyon Milletvekilliğine tekrar seçilmiştir. Seçim mazbatasını Hüseyin Tiryaki Oğlu imzalamıştır (Mebrure Gönenç'e ait VI. dönem Tercüme-i Hal Dosyası 1939). TBMM bünyesinde birçok farklı çalışma alanları bulunmaktadır.

Bu azaların görevleri, *'Riyaset divanı reis vekillikleri: için Aydın mebusu Dr. Mazhar Germen, Bursa mebusu Refet Canitez ve Sivas mebusu Şemsettin Günaltay'ın grup reis vekilliklerine de Trabzon mebusu Hasan Saka ve Seyhan mebusu Hilmi Uranın. İdare Amirleri: Dr. Saim Uzel (Manisa), Halit Bayrak (Ağrı), İrfan Ferit Alpay'a (Mardin) seçilmiştir.*

Riyaset divanı kâtipleri: Vedit Uzgören (Kütahya), Ziya Gevher Etili (Çanakkale), Cavit Oral (Niğde), Dr. Sadi Konuk (Bursa), Kemal Ünal (Isparta), Bekir Kaleli (Gaziantep). Grup idare heyeti üyeleri Aziz Akyürek (Erzurum). GL. İhsan Sökmne (Giresun), Rasih Kaplan (Antalya), Abdülhak Fırat (Erzincan), Damar Arıkoğlu (Seyhan), Emin İnankur (İçel), Şevket Erdoğan (Gümüşhane), Şükrü Koçak (Erzurum), Rıdvan Nafiz Edgüer (Manisa)''Seçilmiştir (Son telgraf, 3 Nisan 1939, s1-10 ve Son Posta, 3 Nisan 1939, s1-11). 3 Nisan 1939 Pazartesi günü yapılmış olan bu TBMM toplantısında seçilen azalar ve görevleri belirlenmiştir. Nitekim toplantının ardından Meclis'in ne zaman tatile gireceğini ve yapılacak çalışmaların tarihi de yine bu toplantı sürecinde belirlemiştir. Mebrure Hanım VI. dönem milletvekilliği sürecinde yine Nafia Encümenliği'ne seçilmiştir (Akşam, 11 Nisan 1939, s1-11).

Afyon'da VI. dönemde seçilen diğer Milletvekilleri Nafia Bakanı Ali Çetinkaya, Afyon eski mebusu Haydar Çerçel, eski Afyon mebusu İzzet Akosman, eski Afyon mebusu Cemal Akçin, Toprak mahsulleri ofis müdürü Hamza Ösüan Erkan, Afyon eski müstaki mebusu Berç Türkier seçilmiştir (Cumhuriyet, 11 Nisan 1939, s1-8). Mebrure Hanım VI. dönem Nafia Encümenliği yaparken istisnai bir kanun toplantısında Afyon'un Elektirifikasyon konusunda yetersiz olduğundan bahsetmiş ve gerekli çalışmaları hızlandırmıştır (Ulus, 21 Haziran 1939, s4).

2.5.1 Katıldığı Oylamalar ve Kanun Teklifleri

Mebrure Gönenç VI. dönem milletvekilliğine 3 Nisan 1939 tarihinde aday olmuş ve kazanmıştır. Hatay halkının askerlik işlerini ve Hatay vilayetinin kurulması hakkındaki kanun layihasını görüşmek üzere oluşturulan; Başvekâlete bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü teşkili ile asker ailelerine yardım edilmesi hakkındaki kanun teklifini görüşmek için kurulan birinci geçici encümenlerde üye olarak ikincisinde ise geçici dönem katip olarak görev almıştır.

VI. dönem boyunca kullandığı bazı güven oylamaları şu şekildedir; Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Krallığı arasında akid ve imza olunan konsolosluk mukavelesi ile merbuttum tasdiki hakkındaki kanuna ve Türkiye Yunanistan arasında imza edilen suçluların geri verilmesi ve cezaî sahada karşılıklı adlî yardım muahedesinin tasdiki hakkındaki kanuna Mebrure Hanım güven oyu kullanmıştır (Günay, 2007, s9, TBMM ZC, 1. İçtima 15. İntikad, VI. Devre, 20.12.1939 s. 93, TBMM ZC, 1. İçtima 15. İntikad, VI. Devre 20.12.1939, s. 97 ve TBMM ZC, 1. İçtima 15. İntikad, VI. Devre, 20.12.1939, s.100).

Mebrure Hanım 14 Mart 1939 tarihinde Türkiye göç veya hicret yoluyla gelen 6893 vatandaşın da Türk Vatandaşı olması ile ilgili çıkarılan 1312 ve 1510 maddeli kanun teklifine onay vermiş ve imza atmıştır. Bu kanun teklifi de Reis-i Cumhur İsmet İnönü tarafından onaylanmıştır (BCA, 30-18-1-2, 86-22-20, t.14.03.1939).

2.5.2 Mecliste Yaptığı Konuşmalar

Mebrure Hanım V, VI, VII dönem Afyon milletvekilliği yapmış olup sadece bir kez söz alarak konuşma yapmıştır. Devlet memurları aylıklarının tevhid ve teadülüne dair olan bu kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bazı maddeler eklenmesi hakkında kanun lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatasına dair kanun teklifi görüşmesidir.

Madde 13: *Hususî bir meslek bilgisine ve ihtisasına ihtilaç gösteren memuriyelere Devlet teşkilâtına dahil vazifelerde müstahdem olanlar arasından kanundaki esaslar dairesinde ve ehliyet dereceleri bakımından terfian veya naklen getirilecek kimse bulunmadığı takdirde, bu memuriyetlere hariçten Devlet memuriyetlerinde hiç bulunmamış veya memuriyetle alâkaları en aşağı bes senedenberi kesilmiş;*

Bilgi, ihtisas ve tecrübelerile mütemayiz kimselerin kadrodaki derece maaşları ile bu kanunda yazılı kavidler ile mukayyed olmaksızın icra Vekilleri Heyeti karairle tavinleri caizdir. Bu gibiler muayyen terfi müddetlerini doldurdukça yine ihtisaslarile alâkadar diğer ihtisas mevkilerine nakil ve terfi edebilirler.

Şu kadar ki, bu dereceler bunlar için mükteseb hak teşkil etmeyib bu memurivetler haricindeki memuriyetlere nakil ve tahvillerinde ve tekaüdlerinde tahsil vaziyetlerine ve hizmet müddetlerine göre iktisab edebilecekleri derece maaşı esastır. İhtisas mevkileri teşkilât kanunlarına bağlı cedvellerde gösterilir. Bu kabil maaşlı memuriyetler bağlı (2) sayılı cedvelde gösterilmiştir. Bu memuriyetlerde istihdam edileceklerle bu kanunun umumî ükûmleri dairesinde almakta oldukları derece maaşımı iktisab edinceye kadar muvakkat tazminat verilmez.

Bu madde hükmü ücretlilere de şamildir. Bu kanun teklifi Memuriyette çalışan kimselerin mağduriyet yaşamamaları için yapılan düzenleme maddesidir. Mebrure Hanım'ın bu kanun teklifi hakkında düşünceleri şu şekildedir:

“Ben de ihtisas mevzuu dahilinde söz söylemek istemiyorum. Yalnız burada elektrifikasyon işleri misal gösterildiği için buna dair söyleyeceğim. Ben de Hikmet Bayur arkadaşımın fikrine iştirak ediyorum.

Elektrifikasyon işi gayet mühim bir iş olduğundan burada gayet ehemmiyetsiz telâkki edilmesini doğru bulmuyorum. Onun için bunu burada söylemek istiyorum. Her halde elektrifikasyon işi çok mühimdir. Bunun başına getirilen hakikaten nadir bulunan mütehassıslardan birisidir ve bunun Türk olması ile de iftihar ediyorum. Bunu söylemek mecburiyetini hissettiğim için huzurunuzda geldim.” Mebrure Hanım elektrifikasyon işinin öneminden bahsetmiş olup bu işle hızlı bir şekilde ilgilenilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu kanun teklifi oy çokluğu ile kabul edilmiştir (TBMM ZC, VI. Dönem 3. İçtimai 28. İnikad, 19.06.1939, s-230-240).

2.5.3 Seçim Bölgesi Raporu

CHP genel sekreterliğinden dönemin milletvekillerine sunulan bir raporda milletvekillerinden yaz ayları boyunca seçim dairelerine giderek partinin faaliyetlerini anlatmaları, bu işlemi yaparken de aynı zamanda il parti kurumlarının ve Halkevlerinin çalışıp çalışmadığı hakkında bir araştırma yapmaları istenmiş ve bu araştırmalar CHP genel sekreterliğine bildirilmiştir.

Milletvekillerinden istenilen bu belgelere ek olarak, il parti başkanlıklarından da şehre gelen milletvekillerine sevgi ve saygı göstermeleri aynı zamanda onlara iş konusunda kolaylık sağlamaları rica edilmiştir (Sarıkaya, 2022, 48). Mebrure Hanım seçim bölgesi Afyon’un teftiş belgelerini 26 Aralık 1941 tarihinde CHP genel sekreterliğine sunduğu yazıda belirtmiştir. Mebrure Hanım’ın teftiş raporu şu şekildedir (BCA, 490-1-0-0, 613-1-2, t. 26.12.1941).

Son zamanlarda yapılan seyahatlerde en sık kulağıma gelen ve en umumi şikâyet otomobil ve kamyon lastikleri hakkında yapılanlardı. Her yerde ve bilhassa sahil ve hat boyunda bulunmayupta bütün nakliyatını motorlu vesaitle yapmağa mecbur olan kazalarda bu mesele hakiki bir ıstırap halini almıştır. Bu konunun bir an önce çözümlenmesi memleket için çok hayırlı bir iş olur.

Ziraat vekâleti tarafından getirilen bu ziraat makinaları, insandan hayvana zamandan tasarruf dolayısıyla köylüye çok fazla zaman temin etmekte olduğundan henüz makinaların uğramadığı kazalara da gönderilmesi temenni edilmektedir. Vilayetin iktisadi durumu geçen senelere nispeten çok iyidir.

Çiftçi mahsullerinin para etmesinden dolayı gayet memnun. Gerek merkez gerekse kazaların vergilerinin %95'ini ödemeleri bu durumun delili niteliğindedir. Bu sene harekeye yaptığım bir ziyarette bu müessesenin bilhassa halıcılık kısmı nazarı dikkatimi celp etti. Milli sanatların canlanmasına inkişafına ehemmiyet verdiğimiz bu gayenin temini için iktisat vekâleti tarafından el tezgâhları yaptırılarak parasız olarak köylere kadar dağıtıldığı bu zamanda senelerden beri başlı başına bir isim ve şöhret kazanmış olan hareke halıcılığının sönmekte olduğunu görünce çok fena müteessir oldum. Tezgâhların çoğu boş ve metruk bir vaziyette duruyordu. Öğrendiğime göre boşalan tezgâh bir daha işlemiyor. Kesilen elektrik artık gelmiyor. Bu işte çalışan genç kadın ve kızlar çalışacak iş bulamıyor.

Yalnız orada kurulmuş bir imalathane yetişmiş işçiler kazanılmış bir şöhret hazır dururken hepsini birden öldürmemek bu müesseden halı ticareti hususunda değil fakat hiç olmazsa kız sanat mekteplerinde veya köy enstitüleri gibi bu işle meşgul olan mekteplere muallim halıcılığı sanat edinmiş olan memleketin bazı köşelerinde bu sanatı daha da ilerletecek bir mektep gibi olsa bu durumdan istifade edilmez mi?

Vilayet merkezinde açılan kız enstitüsü oldukça rağbet görmektedir. Bu eğitimin fazlaca pahalı olması ailelerin cesaretini kırmaktadır. Onun için gayesi hayat adamı aile kadını yetiştirmeye matuf olan bu enstitülere gönderilecek genç muallimlere birazda bugünkü hayata uygun iktisat dersleri vermek, pratik tavsiyelerde bulunmak çok muvafık olur zannındayım. Bütün kazalarda orta mektep ihtiyacı pek fazla hissedilmektedir. Şimdiki vaziyette bu orta tahsil ihtiyacının başka suretle temine imkân göremeyen bazı aileler çocuklarını vilayet merkezlerindeki çocuk kurumunun idare ettiği yurda göndererek okutmaktadır. Çok mütevazı bir mevcudiyeti olan bu yurt başında bulunan idareli çok alakadar reisinin gayretleri ile birçok aile çocuklarına az bir para ile ya da parası olmayanlara parasız eğitim verilmiştir. Bu himaye altında tahsil fırsatını verdiği için hakikaten vilayetin yüzünü ağartacak bir iş yapıyor denebilir.

Vilayette mühim emrazı sariyeden hiçbiri görülmemektedir. Yalnız belki geçen fazla yağın yağmurun neticesi olarak vücuda gelen bataklık yüzünden Dinar kazasında Sıtma oldukça ilerlemiştir. Bilhassa kadılar, ereğli, okçuklar köyünde sıtma yaygın olup köylerde mücadele mevcut olmadığından hastalık tahribatı fazlalaştırıyor.

Hükümet tabibinin dağıttığı ilaç yeterli olmadığından bu kaza ve köylerde detaylı tetkik yapılmalıdır. Emirdağ'da bir eczane bulunmadığı için Emirdağ halkı bu durumdan fazlaca etkilenmiş durumdadır. Bu soruna yönelik sıhhiye vekaletinden yardım beklenilmektedir (BCA, 490-1-0-0, 613-1-2, t. 26.12.1941).

Mebrure Gönenç VI. dönem milletvekilliği yaparken seçim bölgesi Afyon'a yaz aylarında ziyarette bulunmuş 26 Aralık 1941 tarihinde ise CHP genel sekreterliğine Afyon halkının refah seviyesinin artması için bir rapor sunmuştur. Mebrure Hanım sağlıktan eğitime, iktisattan maliyeye, ziraatten ticarete tüm sorunları ve çözüm önerilerini dile getiren bir rapor yazmıştır. Mebrure Hanım milletvekili arkadaşları ile Afyon halkının sorunlarıyla ivedilikle ilgilenmiş başarılı bir siyasetçidir.

2.6 VII. Dönem TBMM Çalışmaları

1943 genel seçimlerinde yeni bir uygulama tercih edilmiş ve 38 ilde seçilecek milletvekili sayısından fazla aday gösterilmiştir. Nitekim bu defa adaylar arasında bir rekabet ortamı söz konusu olmuştur. Milletvekili adayları seçimlerden önce seçmenlerle bir araya gelmek için seçim bölgelerine gitmişlerdir. 1943 seçimlerinin ana teması birlik ve beraberlik olarak belirlenmiştir.

1943 seçimlerinde kadın milletvekili sayısı önceki dönemlere göre düşüş göstermiş olsa da aktif çalışan kadın milletvekilleri de mevcuttur. Demokratikleşme yolunda atılan bu seçim adımının bir önemli yanı ise Tek Parti döneminin son seçimi olmasıdır (Unat, 2015, 1-40).

Afyon'un yerel gazetesi olan haber gazetesi VII. dönem milletvekilliği seçimleri ile ilgili şu haberi aktarmıştır; *“Vilayetimizden Sekiz mebus çıkacak başlıklı haber gazetesine göre Yeni mebus seçimi kanunun ikinci maddesi son fıkrasına göre nüfus adedi 295001 ile 3350000 arsında olan vilayetlerden sekiz mebus çıkartılacaktır. Bu hesaba göre Afyon'dan Önceki mebus seçiminden bir fazla mebus gösterilecektir. Şubatın Beşinci günü CHP vilayet kaza ve nahiye heyetleri beraberce toplanarak namzetleri belirleyecekler ve halka bildireceklerdi”* (Haber, 1 Şubat 1943, s1). Haberi böyle duyurmuştur.

Akşam gazetesi 28 Şubat 1943 yılı Büyük Millet Meclisi'nin VII. devresi için memleketin her yerinde seçim yapılacaktır. Her şehir için seçim 09.30 başlayacak ve 13.00'de bitecektir. Seçim'den sonra tüm oylar sayılacak ve yeni milletvekilleri tek tek ilan edilecektir (Akşam, 28 Şubat 1943, s1 ve Son Posta, 28 Şubat 1943, s1). Haberinizi yayımlamıştır.

Afyon'dan 28 Şubat 1943 seçimlerine namzet gösterilen adayların listesi 24 Şubat Çarşamba günü Haber gazetesinde partimiz genel sekterliğinin mebus namzetlerini bildiren telgraf sureti şu şekildedir;

1. *Partimiz nizamnamesinin 52. Maddesine göre parti genel başkanlık divanının Türkiye Büyük millet meclisi VII. Seçim devresi için tespit edilen mebus namzetleri listesini sunuyorum.*
2. *Bu adlar soyadlarının ilk harflerinin alfabe tertibi üzerine yazılmıştır. Evvel veya sona yazılmış olması bir şey ifade etmez.*
3. *Seçim günü 28 Şubat 1943 günü olarak tespit edilmiştir.*
4. *Namzet adlarını bu telgrafi aldığınız gün ilan ediniz.*
5. *Sayın ikinci seçmenler vilayetimiz mebusluğu için gösterilen on namzetten intihap dairemizin çıkaracağı sekiz mebusu hiçbir kayda tabi olmayarak seçmelidirler.*
6. *Seçim gününü bitirerek bize de haber vermenizi dilerim (Haber, 24 Şubat 1943, s1).*

Seçim 28 Şubat 1943 tarihinde yapılacak olup, Namzet listesi şu şekildedir; İsmail Hakkı Baltacıoğlu Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Profesörü, Haydar Çerçel Altıncı dönem Afyon mebusu, Ali Çetinkaya Altıncı devre Afyon Mebusu ve eski münakalat vekili, Rauf Demirtaş Ankara belediye reisi muavini, Hamza Erkan'dır. Altıncı dönem Afyon mebusu, Mebrure Gönenç altıncı dönem Afyon mebusu, Dr. Ahmet Hamit Selgil, Ali Taşkapılı CHP vilayet idari heyet reisi, altıncı dönem Afyon mebusu Berç Türker, Ticaret vekaleti neşriyat ve propaganda müdürü Suat Yurtkoru seçilmiştir (Haber, 24 Şubat 1943, s1 ve Haber, 1 Mart 1943, s1).

Mebrure Hanım CHP'ce VII. dönem milletvekilliğine aday gösterilmiş ve oy çokluğu ile kazanmıştır. 28 Şubat 1943 çarşamba günü seçimden Afyon merkezden; 240, Sandıklı'dan; 100, Dinar'dan; 88, Emirdağ'dan; 100, Bolvadin'den; 103 toplamda ise 631 oy alarak VII. dönem Afyon milletvekili olmuştur.

Afyon Valisi Şefik Bicioğlu ve Afyon Belediye Reisi Bekir Gümüş tarafından mazbatası onaylanmıştır. Azaları; Nazif Kutman, Mahmut H. Çelebi, Hasan Yabuz, Zehra Gürcan, Arif Koç tarafından seçim mazbatası 15 Mart 1943 tarihinde imzalanmıştır (TBMM Mebrure Gönenç VII. dönem Seçim Mazbatası).

8 Mart 1943 tarihinde Mebrure Hanım ve VII. dönem milletvekilleri ant içmiş ve TBMM bünyesinde çalışmaya başlamışlardır (TBMM ZC, VII. Dönem 1. içtima 1. İnikat, 8 Mart 1943, s1-5).

Kadınların meclise girişinin 3. yılında V. ve VI. dönemde olduğu gibi VII. dönemde CHP 16 kadın milletvekili çıkarmıştır. VII.dönemde TBMM'ye girmiş olan kadın milletvekilleri, seçim bölgeleri ve görev aldığı encümenler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.4: VII. Dönem'de TBMM'ye Giren Kadın Milletvekilleri, Seçim Bölgeleri ve Çalıştığı Encümenler;

AD SOYAD	SEÇİM BÖLGESİ	GÖREV ALDIĞI ENCÜMENLER
Mebrure Gönenç	Afyon	Nafia Encümeni
Belkis Baykan	Ankara	Maarif Encümeni
Emine/Mebrure Aksoley	Ankara	Maliye Encümeni
Fatma Memik	Edirne	Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni
Nakiye Elgün	Erzurum	Dâhiliye Encümeni
Hasena ılgaz	Hatay	Kütüphane ve Mûnakalat Encümeni
Fakiye Öymen	İstanbul	Bütçe Encümeni
Benal Arıman	İzmir	İktisat Encümeni
Şehime Yunus	İzmir	Maarif Encümeni
Tezer Taşkiran	Kastamonu	Maarif Encümeni
Mihri Pektaş	Malatya	Divanı Muhasebat Encümeni
Saada Emin Kaatçılar	Manisa	Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni
Sabiha Gökçül	Samsun	Gümrük ve İnhisarlar Encümeni
Şemsa İçcen	Seyhan	İktisat Encümeni
Muaamer Develi	Tokat	Arzuhal Encümeni
Salise Abanozoğlu	Trabzon	Dahiliye Encümeni

Kaynak: (Şahin, 2010, 79-90).

Türkiye'de VII. dönemde TBMM'ye giren kadın milletvekilleri V. ve VI. dönemde olduğu gibi bu dönem içerisinde de çalışmalarına devam etmişlerdir. Kadın milletvekillerinin sayısı diğer yıllara göre artış göstermemiş olsa da yapılan çalışmalar kadın milletvekillerinin başarısını göstermektedir. Seçim bölgelerine sık sık ziyaretler de bulunan bu kadın milletvekilleri CHP genel sekreterliğine seçim bölgesi raporu göndererek çalışmalarını sürdürmüşlerdir.

TBMM'ye giren kadın milletvekilleri kendi meslek gruplarına yakın olan encümenliklerde görev almış ve çalışmalarını da bu doğrultuda sürdürmüşlerdir. Örneğin, İzmir milletvekili Şehime Hanım (öğretmen) bu yüzden Maarif Encümeni olarak TBMM'de çalışmalarını yürütmüştür (Şahin, 2010, 80-92).

Mebrure Hanım VII. dönemde de V. ve VI. dönemde olduğu gibi Nafia Encümenliğine seçilmiştir. Mebrure Hanım üç dönem Nafia Encümenliği adına faaliyet göstermiştir.

Mebrure Hanım milletvekili arkadaşı Ali Çetinkaya ile birlikte Afyon'un ilçelerini ziyaret etmiş ve ilçelerdeki sorunlara yönelik çözüm yolları aramışlardır. Mebrure Hanım ve Ali Bey trenle Ankara'ya giderken halk tarafından büyük coşkuyla uğurlanmışlardır (Haber, 14 Birinci Teşrin (Ekim) 1943, s1). Mebrure Hanım VII. dönem milletvekiliği yaparken milletvekili arkadaşı Haydar Çerçel ile birlikte 1943 yılında Afyon halkının açlık ve sefaretle mücadele ettiğini, ekmeğin karne ile alınmasından kaynaklanan açlık ve sağlık problemlerini dile getirmiş ve Afyon halkı için Haydar Çerçel ile birlikte detaylı bir çalışma yürütmüştür (Metinsoy, 2016, 165). Mebrure Hanım her dönem olduğu gibi bu dönem içerisinde de Afyon'a milletvekili arkadaşları ile sık sık ziyarette bulunmuş ve halkın ihtiyaçlarını CHP genel sekreterliğine yazdığı raporlarla belirtmiştir.

Mebrure Hanım her yıl Ağustos ayının son günlerini seçim bölgesi Afyon'da geçirmiştir. Bunun nedeni ise Afyon'un kurtuluş tarihi olan 30 Ağustos Zafer Bayram'ı kutlamalarının yapılmasıdır. Mebrure Hanım'ın yakın arkadaşlarından olan Erzurum Milletvekillerinden Nakiye Elgün ve Edirne Milletvekillerinden Fatma Memik Afyon'a Zafer Bayram'ı kutlamaları için 3 gün öncesinde gelmiş ve kutlamaları yakından takip etmişlerdir. Mebrure Hanım bu kutlu Zafer Bayram'ında Afyon halkını yalnız bırakmamıştır (Haber, 27 Ağustos 1945, s1 ve Haber, 30 Ağustos 1945, s1).

2.6.1 Katıldığı Oylamalar ve Seçim Bölgesi Raporu

Mebrure Gönenç üç dönem Afyon milletvekilliği yapmıştır. Çalıştığı dönem boyunca devletin çoğu kanun teklifine güven oyu kullanmış başarılı bir siyasetçidir. VII. dönem milletvekilliği sürecinde güven oyu verdiği bazı kanunlar; 1942 yılı Reis-i Cumhur mali bütçesine, Devlet Deniz Yolları işletme müdürlüğüne, Devlet Demir Yolları müdürlüğüne güven oyu kullanmıştır (TBMM ZC, VII. Dönem 1. İçtima, 5. İnikad, 26 Mart 1943, s37-40, TBMM ZC, VII. Dönem 2. İçtima, 25. İnikad, 21 Mayıs 1943, s14, TBMM ZC, VII. Dönem 2. İçtima, 25. İnikad, 21 Mayıs 1943, s145). Mebrure Hanım'ın kullandığı bu güven oylamaları onun TBMM'ye olan güvenini göstermektedir.

Mebrure Hanım Siyasal hayata veda etmeden önce 12 Ocak 1946'da CHP genel sekreterliğine Afyon ilinin sorunlarını dile getiren bir rapor göndermiştir. CHF genel sekreterliğine gönderilen rapor şöyledir;

Gerek kız sanat enstitülerinde gerek akşam kız sanat okullarımızda amali derslere ait müfredat programlarının tatbiki için lüzumlu olan malzeme pahalı ve lüks cinslerden seçildiği takdirde bütçesi en müsait ailelerin bile bugünkü pahalılık fiyatlarına mütemadiyen yükselmekte olması karşısında buna katlanabilmeleri çok müşgüldür. Bu okullarda müfredat programınca lazım olan malzeme aile bütçelerine fazla yüklenmeden şu şekilde olabilir;

- 1. Mütedavil sermayesi olan okullarda, mütedavi bünyesinde satışlar almak,*
- 2. Gerek mütedavil sermaye atölyeeri için alınacak siparişlerin gerek talebe tarafından getirilecek işlerin müfredat programına uygun olması lazımdır. Bu konuda hassas davranmak icap eder.*
- 3. Talebeler gerekirse kendileri için iş alıp atölyelerde çalışabilirler. Bu konuda bir sorun yoktur. Elllerinde iş olmayan talebeye müdür ve öğretmenleri müfredat dahilinde iş verebilirler.*
- 4. Bu çalışmanın amacı okulda istenilen malzeme masrafının düşürülmek istenmesidir. Bu konuda öğretmenlerin öğrencileri doğru yönlendirmeleri gerekir.*
- 5. Bu temimin yukarıda anlatıldığı şekilde dağıtılması sonrasında hastalık veya sair sebeplerle okulda bulunmayan öğretmenlere ‘‘ birer nüshası’’ vazifeye başladıklarında, yine yukarıda bildirildiği şekilde resmen ve imza mukabilinde tevdi edilecektir.*
- 6. Müdürler bu temimin birer örneğini okulda yeniden veya naklen tayin edilen her öğretmene vazifeye başladıkları tarihten itibaren nihayet üç gün içerisinde imza mukabilinde tevdi ve bunu usul ihtiyas etmekle mükelleftirler.*

Mebrure Hanım bu raporda Kız Sanat Enstitülerinin ve Akşam Kız Sanat okullarında öğrencilerden maddi imkanlarının üzerinde malzemeler istendiğini öğrencilerin bu masrafları karşılayacak maddi güçleri olmadığına buna yönelik yeni çalışmalar yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Mebrure Hanım son seçim bölgesi raporunu CHP genel sekreterliğine göndermiştir.

Gönderdiği bu raporda Afyon’un eğitim konusundaki sorunlarını dile getirmiştir. Mebrure Hanım eğitimci kimliği dolayısıyla Afyon’un en önemli sorunu olarak da eğitim meselesini görmüştür.

Eğitim konusunda detaylı çalışma yürütmüş ve maddi imkanlar doğrultusunda nasıl çalışılacağına dair çalışmasını CHP genel sekreterliğine bildirmiştir (BCA, 490-1-0-0, 133-539-5, 19.06.1945 ve BCA, 490-1-0-0, 508,2038-1, t. 12.01.1946).

2.7 Siyasal Hayata Veda

Mebrure Gönenç CHP'den V, VI, VII. dönemlerde Afyon milletvekilliğine adayı olmuş ve bu süreçte katıldığı tüm seçimleri kazanmıştır. Mecliste bulunduğu üç dönem boyunca Afyon ilinin tüm sorunlarıyla ivedilikle ilgilenmiş ve çözüm yolları sunmuştur. Mebrure Hanım Meclise giren aydın kadın temsilcilerinden biri olmuştur. 1935-1946 yılları arasında milletvekilliğini tamamlamıştır. Her yaz seçim bölgesi olan Afyon'u ziyaret etmiş ve raporlarını CHP genel sekreterliğine sunmuştur. Eşi Dr. Remzi Bey Mebrure Hanım'ı tüm siyasi hayatı boyunca desteklemiş ve arkasında durmuştur (Aktan, 1994, 53).

1946 seçimlerinde Afyon'da seçimi Demokrat Parti kazanmıştır (Akandere, 2018,10). Mebrure Hanım VIII. dönem Afyon milletvekilliğine aday gösterilmemiştir.

Afyon'dan VIII. dönemde Dp'den seçilen Milletvekilleri şu isimlerden oluşmaktadır; Harp Akademisinden mezun olan Gl. Sadık Aldoğan, İdadi ile ilgilenen; Şahin Lâçin, Adalet ile ilgilenenler; Hazim Bozca, Afyon Hasan Dinçer, Afyon Kemal Özçoban, Ticaretle ilgilenenler Ahmed Veziroğlu, Afyon Mehmet Aşkar olmuştur. VIII. dönem Dp'nin bir kadın adayı olmamıştır (Binark, 2009, s.660-780). 1946 seçimlerinde Tek dereceli seçim sisteminin kaldırılması ile Mebrure Hanım Mecliste olan görevini tamamlamış ve kendini yardım faaliyetlerine ve ailesine adanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MEBRURE GÖNENÇ'İN YARDIM FAALİYETLERİ

3.1 Türkiye Sağır, Dilsiz ve Körler Derneği Başkanlığı

Mebrure Hanım öğretmenlik, tercümanlık, belediye meclis azalığı ardından milletvekilliği yapmış başarılı bir iş kadınıdır. Mebrure Hanım 1949-1950 yılları arasında Ankara'da Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurulmuş olan Türkiye Sağır, Dilsiz ve Körler Derneği başkanlığını yapmıştır. Bu kurum daha sonra MEB'e bağlanmıştır. Mebrure Hanım'ın bu dernekle ilgilenmesinin en temel nedeni kensisinde görme problemi yaşamasından kaynaklanmaktadır (Aktan, 1994, 53). Mebrure Hanım bu dernekle ilgilenmeye başladıktan sonra derneğin çalışma programının belirlenmesi ve halka derneğe yardım etmeleri konusunda 21 Aralık 1950 yılında bir toplantı düzenlemiştir. Mebrure Hanım bu toplantıda başkan olarak bir açılış konuşması yapmıştır. Konuşması Zafer gazetesine şöyle yansımıştır;

'Sayın Misafirlerimiz, Toplantımıza iştirak etmek suretiyle derneğimize karşı gösterdiğiniz alakaya çok teşekkür ederiz. Derneğimiz çok alakaya layık ve hatta muhtaç teşekküllerinden biridir. Henüz pek yeni olması ve kalkınabilmesi, yaşayabilmesi için pek çok himmete ihtiyacı bulunması bu hakikatin en mühim delillerini teşkil etmektedir. Derneğimizin esas gayeleri şöyle taksim olunabilir:

- 1.Tahsil çağında bulunan çocukları eğitmek, yetiştirmek*
- 2.Sanat sahibi olan üyelere iş temini*
- 3.Tahsil çağı geçmiş olanlara kısa kurslarla el sanatları öğreterek onları da kendi hayatlarını kazanabilecek bir hale getirmek ve kendilerine iş sahası temin etmek*

Derneğin kalkınabilmesi memlekete daha faydalı bir şekilde girebilmesi için ne kadar hüsnüniyetle olursa olsun bizim çalışmamız kâfi gelmemektedir. Daha tecrübeli daha salahiyyetli daha kuvvetli ellerin bu konuyu desteklemeleri icap ediyor. Evvela genç çocuklarımız için bir okula büyük bir ihtiyaç vardır. Bu yüzden ismimize bakarak yurdun her tarafından bize her gün müracaatlar vaki oluyor şüphesiz bunun temini bizim derneğin imkânları dâhilinde değildir. Bu meselenin yegâne salahiyyetli merci olan Milli eğitim bakanlığı tarafından program dâhiline alındığını biliyoruz. Bunun bir an önce teminini Bakanlıktan rica ediyoruz.

Konuyla ilgili bir film gösterilmiş ve daha sonra Louis Braille'nin körleri okutucu ve öğretici sisteminden istifade ederek keman ve flüt çalmasını öğrenen iki genç konser vermişlerdir (Zafer, 21 Aralık 1950, s3). Mebrure Hanım özel eğitilmiş çocukların gelişmesi için bir eğitim kurumu açılmasını gerektiğinden bahsetmiştir. Bu eğitim kurumu için Mebrure Hanım ve arkadaşları düzenli bir çalışma yürütmüştür.

Mebrure Hanım konuşmasında derneğe ne kadar yardım yapılırsa derneğin de o kadar kalkınacağından bahsetmektedir. Bu dernek özel gereksinimi olan öğrenciler için kurulmuştur. Derneğin asıl amacı bu özel eğitilmiş çocukları topluma kazandırmak ve meslek öğrenmelerini sağlamaktır. Bu derneğin kalkınması için Mebrure Hanım gerekli maddi gücü bulmak için çalışmalar yapmıştır. Bu derneğin kalkınması için Türkiye'nin her yerinden yardım paraları gönderilmiştir. Ayrıca özel gereksinimli öğrenciler eğitim görmek için bu kuruma mektup ve tebligat göndermişlerdir. Mebrure Hanım TBMM Maliye Bakanı bütçesinin yardım dernekleri ödeneği için başvuru yapmış ve derneği az da olsa kalkındıracak parayı bulmuştur. Türkiye Sağır, Dilsiz, Körler Derneği'ne TBMM'den çıkan yardım tutarı 5.000 TL'dir (1 Mart 1950, 5561, TBMM Tutanak, 867). Bir yıllık toplam dernek yardım tutarı 78.250 TL'dir (1 Mart, 5561, TBMM Tutanak, 8889). *Sağır, Dilsiz ve Körler Kurumu: Bu Müesseseye 1950 yılında ilâve edilecek 50 öğrencinin genel gider karşılığı olarak bu miktar fazla teklif edilmiştir* (23.11.1340 1950 yılı TBMM Bütçesi 18-390). 1951 yılı içinde her ay 5.000 TL Yıllık 78.250 TL tutarı belirlenmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 19.11.1951, 9. Dönem cilt 6, Toplantı, 204-323).

Derneğin bir binası olmadığı için toplantılar ve çalışmalar milli kütüphane bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Oğuz Bey Bilinç dergisinde Mebrure Hanım'ın dernek yıllarına dair şu sözleri dile getirmiş; *Evimize Salih adında görme engelli bir genç gelirdi, anneannem onunla ilgilenirdi. Ona özel ders verirdi.* Oğuz Bey'in bahsettiği Salih Bey sanıyoruz ki o dönemde Milli Kütüphane bünyesinde çalışan Salih Tüzün Bozbeyoğludur (Aktan, 1994, 53-55 ve 01.11.2022 Sözlü Kaynak Lokman Ayva). Derneğin ilk toplantıları Milli Kütüphane idaresinde olduğu için bu dernek çalışmalarında karşılaşmışlar demek daha doğru olacaktır.

Ankara’da kurulan Türkiye Sağır, Dilsiz, Körler Derneğ’in’de başkanlık yapan Mebrure Hanım ve Salih Bey¹⁵’in yolları bu kurumda kesişmiştir. Salih Bey o dönemde Milli Kütüphane’de sesli kitap okuma bölümünde çalışmaktadır (Sözlü Kaynak Lokman Ayva 01.11.2022). Milli Kütüphane’nin körlere mahsus kısmı (görme sorunu yaşayan), Türkiye’de bu sahada girişilen ilk teşebbüsün ürünüdür. Mebrure Hanım bu bölümün vücuda getirilmesinde Türkiye Sağır, Dilsiz ve Körler Derneği, başkanı olarak çalışmalarını sürdürmüştür (Yaman, 1956, 247).

Mebrure Hanım kendisi de ileri derece de görme bozukluğu yaşadığı için bu kuruma daha içten bir biçimde yardımda bulunmak istemiş ve çalışmalarına bu doğrultuda yön vermiştir. Bu yüzden Braille Alfabetinin¹⁶ ve körler için saatinin Türkiye’ye getirilmesinde büyük rol oynamıştır (Aktan, 1994, 53). Mebrure Hanım’ın özel eğitilmiş çocukların gelişimi için yaptığı bu çalışmalar ilerleyen yıllarda özel eğitilmiş çocuklar için büyük kolaylık ve iyi bir eğitim imkânını da beraberinde getirecektir. Mebrure Hanım’ın dernek içerisinde yaptığı tüm çalışmalar özel eğitilmiş bireylerin daha iyi koşullarda eğitim alması ve mezun olduktan sonra kendilerine küçük de olsa bir çalışma imkânı bulmalarını kolaylaştırmıştır. Mebrure Hanım’ın çalışmaları yeni açılacak olan tüm özel eğitim kurumlarına örnek olmuştur. Bu kurumun kapanış süreci ile ilgili belge ve kaynak tarama yapılmasına rağmen bilgi bulunamamıştır. Ancak şu yorumu yapabiliriz; Özel eğitim kurumları 1960 yılında ayrılmıştır, özel gereksinimlerine göre ders almaya başlamışlardır. Bu nedenle bu kurumunda 1960 yılında kapatıldığı tahmin edilmektedir.

3.2 Yardım Faaliyetleri

Mebure Hanım eşi Dr. Remzi Bey’in Kızılay Genel Müdürü olmasından dolayı emeklilik günlerinde yardım faaliyetlerinin yoğun olarak içinde bulunmuştur.

¹⁵ Salih Tüzün; 1936 yılında Isparta’da doğmuştur. Gözlerini 4 yaşında iken kaybetmiş, fakat büyük bir cehit ve irade kuvvetiyle evvelâ İzmir’deki körler okulunu bitirmiş, sonra 1953-1954 ders yılında Ankara Devlet Konservatuvarı’nın keman bölümünden mezun olmuştur. Salih Bey kuvvetli bir kültüre malik olan Fransızca bilen ve daktilo ile yazan bir kişidir. Ölüm tarihi ile ilgili kesin bir bilgi yoktur (08.05.2023 <https://www.biyografya.com/biyografi>).

¹⁶ Louise Braille; 1809 yılında Fransa’da dünyaya gelmiştir. Babası ayakkabı tamircisi olduğu için küçük yaşta babasının yanında iken gözüne bıçak gider ve kör olur. Körler enstitüsüne kayıt olduktan sonra görme engelli bireyler için okumayı kolaylaştıracak bir Alfabe sistemi geliştirmiştir. Mezun olduğu okulda öğretmen olarak çalışan Braille tüm dünyada tanınan bir isim haline gelmiştir. Altı noktadan 63 farklı şekil meydana getirmiş, Tüberküloz hastalığına yakalanarak hayatını kaybetmiştir (Öztürk, 2013, 15-20).

Dr. Remzi Bey özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında Kızılay bünyesinde yürüttüğü yardım faaliyetleriyle öne çıkarken Mebrure Hanım'da hep yanında yer almıştır. Bu yıllara dair Dr. Remzi Bey'in en önemli görevi II. Dünya savaşı sona ererken esir değişimi için görevlendirilmiş olmasıdır (Aktan, 1994, 48-50). Dr. Remzi Bey 1-19 Mart 1943 İngiliz ve İtalyan esirlerinin değişimi için görevlendirilmiştir. 16 Maddeden oluşan bir program hazırlamış ve esir değişimini bu programa uygun bir biçimde yürütmüştür (Kılınççeker, 2022, s.187-189).

21 Mart 1943'de saat 07.00'de başlamış Akşam saat 22.00'da bitmiştir. Mersin'de gerçekleştirilen esir değişimi işlemi başarıyla tamamlanmış ve bu durum gazetelere konu olmuştur. Başarılı bir şekilde yapılan bu değişim için İngilizler'den Dr. Remzi Bey'e teşekkür yazıları gelmiştir (Ulus, 25 Mart 1943, s1). Esir değişiminde Kızılay Umum müdürü Dr. Remzi Bey hepsiyle tek tek ilgilenmiş ayrıca onlara Türkiye'yi hatırlatacak küçük küçük hediyeler dağıtmıştır, bununla birlikte sağlık durumlarını da yakından takip etmiştir.

Dr. Remzi Bey Mersin'de ikinci esir değişimi için hazırlıklara başlamıştır. Mersin'deki ikinci esir değişimini de başarı ile gerçekleştirilmiştir (Kılınççeker, 2022, 215-216). Dr. Remzi Bey görev yaptığı dönem boyunca 2 defa Mersin'de 4 defa İzmir'de esir değişiminde bulunmuştur (Keser, 2010, 819). İzmir limanındaki esir değişimleri: 7 Nisan 1942 tarihinde 919 İtalyan, 129 İngiliz savaş esiri ülkelerine gönderilmiştir. 18 Nisan 1943'de 1205 İtalyan, 150 İngiliz esirin ülkelerine gönderilmesinde Dr. Remzi Bey'in emeği büyüktür. 8 Mayıs 1943 tarihinde 1200 İtalya'nla, 200 İngiliz esir ülkelerine gönderilmiştir. Dr. Remzi Bey 2 Haziran 1943'de 5 General, 2269 Subay ve Er'den oluşan İtalyan esir kafilesiyle birlikte 456 İngiliz savaş esirinin ülkelerine gönderilmesinde görev almıştır (Ulus, 23 Mart 1943, s1 ve Kılınççeker, 2022, 242).

İstanbul'da yapılan esir değişimi: 10 Kasım 1942'de 162 Filistinli, 305 Alman ve İtalyan savaş esiri İstanbul'da ise 944 esir memleketlerine ulaştırılmıştır. 21 Mart 1943'de 863 Alman ve İtalyan savaş esiri, aynı zamanda 863 İngiliz esiri Mersin limanından gönderilmiştir. Yapılan bu mübadeleler için başta Türkiye Cumhuriyeti, Kızılay Umum Müdürü Dr. Remzi Bey'e ve İzmir Mersin Belediye Başkanlarına ve Valilerine yapmış oldukları bu özenli esir değişimleri için birçok Teşekkür metni gönderilmiştir (Kılınççeker, 2022, 242-243 ve Seyhun, 2020, 209-220).

Dr. Remzi Bey Kızılay Umum Müdürlüğü yaparken sadece esir değişimlerinde değil Türkiye’de 1942-1952 yılları arasında yaşanan tüm doğal afetlere ve ihtiyacı olan insanların yardımına koşmuş başarılı bir doktordur. Bu dönemde Dr. Remzi Bey ve Mebrure Hanım’ın katıldığı bazı yardım faaliyetlerini şöyle sıralayabiliriz; 20 Haziran 1943 tarihinde Adapazarı’nda 6.6 büyüklüğünde deprem meydana gelmiş, 336 vatandaş hayatını kaybetmiştir. Ulus Gazetesi 8 Ağustos 1943 tarihinde yapılan habere göre yıkılan evlerin yerine yeni evler yapılacağına dair haber yayımlanmıştır (Ulus, 8 Ağustos 1943, s.1). Bu depremin ilk gününden son gününe kadar yardım etmeye çalışan Gönenç ailesi bu zaman diliminde özverili bir çalışma sürdürmüştür (Çelik vd. 2019, 32).

Samsun’un Ladik ilçesinde 27 Kasım 1943 tarihinde 7.2 büyüklüğünde bir deprem olmuş ve 4016 can kaybı ve 4000 civarı yaralı olduğu tespit edilmiştir. Bu depremi çevredeki illerden; Tokat, Amasya, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Ordu’da hissetmiştir. Ayrıca dönemin milletvekilleri, valileri yaşanan deprem sonrası şehirleri tek tek gezmiş ve onların ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar başlatmışlardır. Depremzedelerin öncelikli olarak barınma ve yemek ihtiyaçları karşılanmıştır (Çelik vd.2019, 74). Bu deprem için Ordu’da 1156 tl yardım parası toplanmış ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır (Ulus, 15 Şubat 1943, s4). Dr. Remzi Bey ve Mebrure Hanım’da deprem bölgesi için yapılan yardım faaliyetlerine katkı sağlamışlardır.

Eskişehir’de 08 Mart 1950 tarihinde büyük bir sel felaketi yaşanmıştır. Son Posta ve Zafer gazetelerinin haberlerine bakacak olursak Porsuk çayının taşmış olduğunu ve birçok insanın zarara uğradığını görmekteyiz. Bu sel felaketine Mebrure Hanım Ankara’dan yardım toplanılmasına öncülük etmiş ve yardımların yerine ulaşmasını sağlamıştır. Mebrure Hanım ve Dr. Remzi Bey bu sel felaketinde Eskişehir halkının sorunları ile yakından ilgilenmiştir. Mebrure Hanım bu sel felaketi için ‘‘Yardım Severler Derneği¹⁷’’ adı altında arkadaşları ile birlikte yardım faaliyetlerine katılmıştır.

¹⁷ Yardım Severler Derneği; 19 Şubat 1928 tarihinde kurulmuştur. Dr. Fuat Umay, Mevhibe İNÖNÜ, Fitnat ÇAKMAK, öncülüğünde kurulmuş bir yardım derneğidir. Dernek kurulduktan 9-10 yıl sonra Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti adı ile kurulmuş olan derneğin adı Yardım Severler Derneği olarak değişmiştir. İçişleri Bakanlığının izni ile birlikte 19 Şubat haftası ‘‘Yardım Severler’’ haftası olmuş ve bu tarih kutlanmaya başlanmıştır. 1975 yılında ismine ‘‘Türkiye’’ eklenmiştir. Derneğin temel amacı kadınları ve çocukları korumak olsa da birçok yardım faaliyetinde aktif olarak görev yapmışlardır. Günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bkz. (15.06.2023 <https://www.tysd.org.tr/tarihce/>).

Ulus gazetesi bu haberi şöyle aktarmaktadır; *Ankara'da hayırsever vatandaşlarımızın teşebbüsüyle kurulan bir komite Kızılay ve Yardım Sevenler Teşkilâtıyla de temasa geçerek faaliyete başlamıştır. Felâkete uğriyanlara yapılacak yardımlar Kızılay ve Yardım Sevenler Derneklerinin makbuzlariyle alınacaktır. Bu iki dernek merkezinde felâketzedeler için bağış kabul edileğsi gibi teşkil edilecek ekipler evlere de uğriyarak ayni ve nakdî yardım kabul edeceklerdir. Toplanan nakdi ve aynî bağışlar komitesi tarafından en kısa zamanda yerinde dağıtılacaktır. Eşya toplamak ve dikiş dikmek suretiyle fiilen çalışmak isteyen vatandaşlarımızın yardım severler derneğine 12782 numaralı telefonlarına arzularını bildirmeleri rica olunur. Müteşebbis heyet; Dr. Makbule Dıblan, Mebrure Gönenç, Mebrure Aksoley, Bedia Rigat, Muzaffer Başar, Macide Vildan Kunter. Müjgân Ağaoğlu, Vasfiye Erdelhün, Hasene Kıbnzlı, Nevin Arıcan, Türkân Berker, Mecda Balcı, Aliye Bayizit, Emel Gürlar, Memduha Satır Neriman Sirer, Halim Baki Kunter. Kemal Göktan''.* Mebure Hanım eşi ile birlikte birçok yardım faaliyetinde yer almıştır. Yapılan yardımlar kızılal aracılığı ile halka ulaştırılacaktır (AA, 18 Mart 2023, Son Posta, 6 Mart 1950, s1-6 ve Zafer, 6 Mart 1950, s1-6).

Mebrure Hanım ve Dr. Remzi Bey, Amasya Sel felaketi, 1952 Erzurum Depremi, 1952 Amasya-Erzurum Depremi, 1952 Zonguldak sel felaketlerinde de görev almışlar ve yapılan yardım faaliyetlerinin uygulanmasını yakından takip etmişlerdir. TBMM ZC 4.11.1952 tarihli 15. Birleşimde depremde zarar gören insanlar için ne yapabiliriz diye çalışma düzeneği ve devlet bütçesinden belirli bir bütçe ödeneği ayarlanması konusunda kanun teklifleri konuşulmuş onaylanmıştır. Dönemin İçişleri Bakanı Fevzi Lütü Karaosmanoğlu (Manisa) depremde zarar gören insanlar için TBMM toplantısında depremdede aileler için yardım teklifi sunmuş bu konuşma büyük bir alkışla taçlandırılmıştır.

Ayrıca bu kanunun çıkarılmasıyla devlet çalışmalarına hız verilmiştir (TBMM ZC, 9. Devre, 04.11.1952, s.140-150). Mebrure Hanım'da bu süreçte eşiyle birlikte tüm çalışmalara katılmış ve yardıma ihtiyacı olan insanlara kucak açmış bilinçli bir kadındır. Ayrıca Mebrure Hanım ve arkadaşları Yardım Severler Derneği adı altında ihtiyacı olan insanların yardımına yetişmiş birer gönüllü adaydır.

Mebrure Hanım 1942-1952 yılları arasında eşinin mesleğinden dolayı yardım faaliyetlerini daha yakından takip etmiş ve eşi Dr. Remzi Bey'in önderliğinde yardım faaliyetlerine katılmıştır.

Mebrure Hanım ve Dr. Remzi Bey'in birlikte katıldığı bazı yardım faaliyetlerinden yukarıda bahsedilmiştir. Dr. Remzi Bey başarılarını madalyalarla taçlandırmış öncü bir Türk doktorudur. Gönenç'in bir İstiklal Madalyası, iki tanede esir değişimindeki başarılarından dolayı biri İngiliz hükümetinin göndermiş olduğu biride İtalyan hükümetinin göndermiş olduğu toplamda 3 Madalyası mevcuttur. Bu durum Dr. Remzi Bey'in vatanına olan bağlılığında bir göstergesi niteliğindedir (Aktan, 1994, 50 ve Erden, 1948, 105). Gönenç ailesi Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet ideolojisinden hiç ayrılmamış ve hayatlarına da bu şekilde devam etmişlerdir. Dr. Remzi Bey meslek hayatının ilk gününden son gününe kadar ona verilen görevleri başarı ile yerine getirmiş Aydın bir Türk doktorudur (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010).

3.3 Emeklilik Yılları

Mebrure Hanım milletvekilliğinin ardından yöneticilik yapmaya başlamış bu zaman zarfında yardım faaliyetleri ile de yakından ilgilenme fırsatı bulmuştur. Mebrure Hanım ilk olarak Türkiye Sağır, Dilsiz, Körler Derneği başkanlığı yapmış ve Türkiye'de yaşayan tüm özel eğitilmiş çocukların gelişmesi için dernek çalışmalarını sürdürmüştür. Mebrure Hanım'ın özellikle görme problemi yaşayan çocukların eğitimi için yaptıkları yadsınmaz bir gerçektir. Mebrure Hanım bu dönemde ''Braille Alfabe'sinin'' Türkiye'ye getirilmesine öncülük etmiştir. Mebrure Hanım eşinin Kızılay Umum Müdürü olmasından dolayı Kızılay'ın yürütmüş olduğu yardım faaliyetlerini de yakından takip etmiş ve çalışmalarına destek olmuştur. Mebrure Hanım emeklilik yıllarında ailesi ve torunlarıyla sık sık vakit geçirmeye özen göstermiş bu süreçte tecrübelerini çocuklarına aktarmıştır. Mebrure Hanım evde zamanını genellikle kitap, gazete okuyarak geçirmiş ve Türkiye'nin gündemini yakından takip etmiştir.

Mebrure Hanım'ın emeklilik yıllarına dair boşlukları kızı Gülgün Hanım ve torunlarından dinlediğimiz anılarla tamamlamaya çalıştık. Mebrure Hanım (Dernek Başkanı) ve Dr. Remzi Bey (Kızılay Umum Müdürü) kızları Füsün Hanım'ı Dr. Hamdi Aktan ile 1950 yılında evlendirmişlerdir. Mebrure Hanım bu dönemde derneğin başkanlığını yapmaktadır. Gülgün Hanım ise bu dönemde İstanbul Üsküdar'da Lise eğitimi almaktadır. 1952 yılında Gülgün Hanım Amerika'da California'da Pomona College Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimi alırken annesi ve babası ile sık sık mektuplaşmayı da ihmal etmemiştir.

Baba'sının 1952 yılında Akciğer Kanserine yakalanmasından sonra gelen mektuplar azalmış Mebrure Hanım ise eşini tedavi ettirmek amacıyla İngiltere'ye götürmüş ama oradaki doktor tedavi için geç kalındığını ve kalan ömrünü ailesi ile geçirmesi gerektiğini söylemiştir. Türkiye'ye dönen Dr. Remzi Bey 27 Nisan 1952 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir. Gülgün Hanım bu süreçte Amerika'da olduğu için babasının cenazesine katılamamıştır. Mebrure Hanım eşi vefat ettikten sonra kendisini kızlarına ve torunlarının eğitimine adanmıştır. Mebrure Hanım torunu Semra Hanım'ın eğitimi ile yakından ilgilenmiştir. Semra Hanım 1959 yılında Ankara Sarar ilkokuluna gitmiştir.

Mebrure Hanım'ın eğitimci kimliği onun torunlarının eğitimi ile yakından ilgilenmesine sebep olmuştur. Torunu Semra Hanım anneannem boş zamanlarında *“bizlere dua okumayı da öğrettirdi, kendi yemeğini kendi yapardı.”* Mebrure Hanım hayatının geri kalanında annesi ile birlikte mütevazı bir hayat sürdürmüş ve bundan sonraki süreçte annesinin sağlık problemleriyle de yakından ilgilenmeyi ihmal etmemiştir (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010, 21.11.2022 Semra Hanım Röportaj).

Mebrure Hanım'ın kızları Füsün ve Gülgün Hanımlarda anneanneleri ile vakit geçirmekten çok keyif aldıklarını ayrıca anneannelerinin doktor anılarını dinlemeyi de çok sevdiklerini dile getirmişlerdir. Bu anılardan birini Gülgün Hanım şöyle anlatmıştır; *Zamanın ünlü yabancı doktoru Dr. Frank'a gitmiş. Laf arasında Türkçeyi daha iyi konuşmak istediğini söyleyen doktora anneannem; ne güzel, işte hastalarınızla konuşa konuşa Türkçenizi ilerletirsiniz demiş. Doktorun cevaben, “Ama ben herkesin konuştuğu gibi değil, sizin konuştuğunuz Türkçe gibisini öğrenmek istiyorum,” dediğini biraz da öğrenerek anlatmıştı.* Mebrure Hanım'ın annesi Didar Hanım sağlık konusunda oldukça titiz davranır ve sağlığına dikkat eden düzenli bir kadınmış (Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010).

Mebrure Hanım 1962 yılına kadar annesi ve kızı Gülgün Hanım ile birlikte yaşamıştır. Doktora eğitimini 1962 yılında tamamlayan Gülgün Hanım 29 yaşında Halil İbrahim Karal ile evlenmiştir. Dr. Remzi Bey Füsün Hanım'ın evlendiğini görse de Gülgün Hanım'ın evlendiğini görememiştir. Mebrure Hanım kızlarını evlendirdikten sonra torunları; Semra Hanım, Oğuz Bey ve Bilge Hanım ile yakından ilgilenmiştir. Gülgün Hanım evlendikten altı yıl sonra 1968 yılında Didar Hanım vefat etmiştir. Mebrure Hanım bu süreçte yalnız yaşamaya başlamış olsa da kızları ve torunları onu asla yalnız bırakmamıştır.

Mebrure Hanım'ın Torunu Oğuz Bey anneannesinden 1994 yılında çıkarılmış olan Bilinç dergisinde şöyle bahsetmektedir; *“anneannem oldukça titiz ve tutumlu bir kadındır. Ellerini yıkamak için bile incecik bir su açardı. Biz torunlarına da israfın oldukça kötü olduğundan bahsetmiş ve biz torunlarını da bu şekilde büyütmiştir.”* Oğuz Bey'in bu sözleri Mebrure Hanım'ı daha yakından tanımamıza ve onun ne kadar tutumlu olduğunu görmemize vesile olmuştur.

İdeal bir anne olarak kendisini mutfak ve yemek işlerine vermiştir. Hatta öyle ki fasulye yemeğini torunları hala anlatmaktadır (Aktan, 1994, 53).

Torunu Bilge Hanım'da anneannesinden şöyle bahsetmektedir; *“anneannem tam bir dönem kadınıydı dolabında çeşit çeşit şapka ve kıyafet vardı. Anneannem dışarı çıkarken tam bir moda kadını gibi giyinirdi. Anılarından kalan bu fotoğraflar bu sözlerin kanıtı niteliğindedir.”* Tüm bu anlatılanlara bakacak olursak Mebrure Hanım tam bir dönem kadınıdır. Mebrure Hanım yaşadığı dönemin sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik alandaki yeniliklerini yakından takip etmiş ve uygulamaya çalışmış bir Cumhuriyet kadınıdır (21.10.2022 Bilge Hanım Röportaj, Gülgün Hanım Anı Defteri, 2010, 21.11.2022 Semra Hanım Röportaj). Mebrure Hanım emeklilik yıllarında çocuklarına ve torunlarına çalışma hayatındaki engin tecrübelerini aktarmıştır.

3.4 Vefatı

Mebrure Hanım Türkiye Sağır, Dilsiz, Körler Derneği kapatıldıktan sonra emeklilik yıllarını ailesine adanmış başarılı bir kadındır. Mebrure Hanım eşi Dr. Remzi Bey'i 1952 yılında akciğer kanserinden kaybetmiştir. Mebrure Hanım ise yaşlandığı için evinden Türkiye'nin gündemini takip etmeye devam etmiştir. Vazgeçemediği güzel alışkanlıklarından biri de muhakkak her sabah güne gazete okuyarak başlarmış. Torunlarıyla vakit geçirmeyi seven Mebrure Hanım gününü evinde değerlendiriyormuş. Mebrure Hanım eşinin vefatından 29 yıl sonra 6 Aralık 1981'de kalp yetmezliğinden dolayı hayata gözlerini yummuştur (Aktan, 1994, 52).

Mebrure Hanım'ın kızları ve torunları onu yaşlılığında da yalnız bırakmamış ve son yolculuğuna birlikte uğurlamışlardır.

Ölüm haberi ailesi tarafından milliyet gazetesine verilen bir haberle şöyle duyurulmuştur; *“Türkiye'nin İlk Kadın Milletvekillerinden Mebrure Gönenç Vefat etti. Ankara, AA. İlk kadın milletvekillerinden Mebrure Gönenç dün Ankara'da vefat etmiştir.*

81 yaşında ölen Gönenç'in cenazesi 8 Aralık Salı günü öğle namazından sonra Ankara Karşıyaka mezarlığında toprağa verilecektir.” (Milliyet, 6Aralık 1981,3). Mebrure Hanım 81 yıllık yaşamı boyunca eğitimi ve bilgisiyle herkese örnek olmuş, Cumhuriyet döneminin aydın kadınlarından birisi olarak tarihteki yerini almıştır.

SONUÇ

Mebrure Hanım köklü bir ailenin tek kız çocuğu olarak İstanbul'da doğmuştur, Osmanlı Devleti'nin son, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında yaşamıştır. Kız çocuklarının eğitime yönelik adım adım yeni haklar tanındığı bu dönemde diğer kız çocuklarından farklı olarak Mebrure Hanım'ın ailesi onu iyi bir gelecek kurması ve çeşitli yabancı dil dersleri alması için Arnavutköy Amerikan Koleji'ne göndermişlerdir. Arnavutköy Amerikan Koleji'nde aldığı eğitim Halide Edip Adivar Hanım gibi Mebrure Hanım'ın da başarılarının temelini oluşturmuştur. Mebrure Hanım almış olduğu çeşitli dil dersleri neticesinde Almanca, Fransızca, İngilizce gibi dilleri öğrenmiş ve dönemin gözde mesleklerinden biri olan öğretmenlik mesleğini seçerek kendisini yeni nesiller yetiştirmeye adanmıştır.

Mebrure Hanım İstanbul'un gözde okullarında İngilizce, Türkçe, Fransızca ve Fen Bilgisi öğretmenliği yapmış tanınan bir öğretmendir. Mebrure Hanım bu süreçte tüm çocuklarla yakından ilgilenmeye çalışmıştır. Farklı kurumlarda öğretmenlik yapan Mebrure Hanım için Üsküdar Amerikan Koleji'nin ayrı bir yeri olmuştur, Üsküdar Amerikan Koleji'nde öğretmenlik yapan Mebrure Hanım kızları Füsün ve Gülgün Hanımları da iyi bir lise eğitimi almaları için bu okula göndermiştir.

Mebrure Hanım almış olduğu çeşitli dil dersleri neticesinde Karadeniz Vapuruna seçilen 8 kadın yolcudan biridir. Seçilen bu kadınlar modern Türk kadını Avrupa'da temsil etmişlerdir. Mebrure Hanım bu süreçte Mustafa Kemal Paşa'yı görme fırsatı da elde etmiştir. Mebrure Hanım bu yolculuk neticesinde Karadeniz Vapurunu temsilen katılan dönemin basın temsilcilerinden biri olan Vala Nurettin, Heykeltıraşlık yapan Mermi Faruki Hanım, dönemin banka memurlarından Hilmi Bey (Sergi Başkanı), müzisyen şefi olarak Osman Zeki Üngör ile tanışma fırsatı elde etmiştir. Mebrure Hanım 26 yaşında Karadeniz Vapuru ile üç ay boyunca Avrupa ülkelerini dolaşmış bu seyahat neticesinde birçok farklı kültürü bir arada görme fırsatı elde etmiş ancak anılarını bir yere yazmamıştır. Mebrure Hanım için bu yolculuk unutulmaz anılar arasında yerini almıştır. Mebrure Hanım Karadeniz Vapuruna dair tecrübelerini emeklilik yıllarında çocukları ve torunlarıyla paylaşmıştır.

Mebrure Hanım 27 yaşına geldiğinde Kıbrıs'tan İstanbul'a eğitim görmek için gelen Dr. Remzi Bey ile evlenmiştir. Dr. Remzi Bey bu süreçte Adana Emraz-ı Zühreviye Hastanesi Baştabibi olarak çalışmaktadır. Mebrure Hanım'ı bu süreçte Adana'da yeni bir hayat beklemektedir. Mebrure Hanım 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme seçilme şartı olarak Türk maddesinin kabul edilmesinden sonra siyasi hayata ilk olarak eşinin desteği ile Cumhuriyet Halk Fırkasına üye olarak başlamıştır. Mebrure Hanım'ın siyasi hayatla tanışması bir tesadüf değildir elbette onun bu göreve uygun görülmesindeki temel neden iyi bir eğitim almış olması ayrıca iyi bir eğitimci olarak tanınmasından kaynaklanmaktadır. Mebrure Hanım 1930 yılında Adana belediye meclis üyeliğine seçilen üç kadın meclis üyesinden biri olarak Adana halkına adını duyurmuştur. Mebrure Hanım Adana belediye meclis üyeliği yaparken 28 Ocak 1933 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ü karşılamaya gelen heyet arasında yer almıştır. Bu tanışma ile Mustafa Kemal Atatürk, Mebrure Hanım'ı siyasi yaşama devam etmesi konusunda desteklemiştir.

Dr. Remzi Bey'in Adana'dan Mersin İçel Sıhhat ve İctimai Muavenet müdürlüğüne atanması üzerine Mebrure Hanım'da eşi ile birlikte Mersin'e taşınmıştır. Mebrure Hanım bu süreçte Adana belediye meclis üyeliğinin de hemen hemen sonuna gelen Mebrure Hanım siyasal hayatına Mersinde de devam etmiştir. Mersin belediye seçimlerinde belediye meclis azalığına seçilmiş üç kadın üyeden biri olarak Mersin'de de siyasi çalışmalarını sürdürmüştür. 5 Aralık 1934 tarihli kanun teklifinin kabul edilmesi ile kadınlara milletvekili seçme seçilme hakkı tanınmıştır. Bu haber özellikle İstanbul, Ankara, Mersin gibi büyük illerde büyük coşkuyla kutlanmıştır. 8 Şubat 1935 tarihinde yapılacak olan seçimde 17 kadın milletvekilliğinin aday olacağı belirtilmiştir. Bu kadın adaylar iyi eğitim almış, Siyasi hayatta tecrübeli olan ve öğretmenlik yapan kadınlar arasından seçilmişlerdir. Bu kadın adaylardan biride iyi bir öğretmen tecrübeli bir siyasetçi olarak CHP tarafından aday gösterilmiş Mebrure Hanım'dır. Mebrure Hanım siyasal anlamda yeni bir döneme adım atmış Afyon milletvekili olarak çalışmalarını sürdürmüştür.

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadınların siyasi haklar elde etme mücadelesini yakından takip etmiş ardından siyasi kimliği ile de Türk kadınına örnek olmuştur. Mebrure Hanım için Afyon'un ayrı bir önemi vardır. Bunun temel nedeni Afyon'un ilk kadın milletvekili olmasıdır.

TBMM kürsüsünde yemin eden ilk kadın milletvekili olması nedeniyle dönemin gazete manşetlerine konu olmuştur. Mebrure Hanım mecliste üç dönem görevini yerine getirmiş Afyon halkı için milletvekili arkadaşları ile birlikte TBMM'ye gönderdiği raporlarla halkın refah düzeyini artırıcı çalışmalar sağlamıştır. Mebrure Hanım üç dönem milletvekilliği yapmış olmasına rağmen TBMM kürsüsünde bir kez konuşma yapmıştır. Mebrure Hanım'ın siyasi hayatta çok aktif rol almamasının nedeni TBMM bünyesinde ilk defa çalışmalara katılıyor olması ve kızlarının eğitimi ile de yakından ilgileniyor olmasından kaynaklanmaktadır. Mebrure Hanım Milletvekilliği yaptığı dönem boyunca Cumhuriyet ideolojisine ve Cumhuriyet inkılaplarına bağlı olarak örnek bir siyaset kadını olmuştur.

Milletvekilliğinin ardından Mebrure Hanım emeklilik döneminde kendisini yardım faaliyetlerine ve ailesine adanmıştır. Mebrure Hanım Ankara'da kurulmuş olan Türkiye Sağır, Dilsiz, Körler Derneği başkanlığı yapmıştır. Mebrure Hanım özel eğitilmiş çocukların eğitimleri ile yakından ilgilenmiş bu süreçte Braille Alfabesinin Türkiye'ye getirilmesinde öncülük etmiş bir yardım gönüllüsüdür. Mebrure Hanım öğretmen kimliğinin yanı sıra bir anne olarak bu kurumun gelişmesi için çaba göstermiştir. Mebrure Hanım bu kurum bünyesinde tüm özel eğitilmiş çocukların gelişmesine katkı sağlamış ayrıca yeni kurulacak olan özel eğitim dernekleri için de iyi bir model olmuştur. Dr. Remzi Bey'in Kızılay Umum Müdürü olması nedeniyle Mebrure Hanım'da eşi ile birlikte Kızılay çalışmalarını yakından takip etmiş ve çalışmaların öncü isimlerden biri olarak tarihteki yerini almıştır. Mebrure Hanım hayatının geri kalan kısmını ailesiyle birlikte Ankara'da geçirmiştir. Mebrure Hanım tecrübelerini zaman zaman çocuklarına ve torunlarına anlatmış onlara bıraktığı en büyük miras ise eğitim olmuştur.

Mebrure Gönenç 81 yıllık hayatına birçok başarı ve ilki sığdırmış aydın bir Türk kadındır. Mebrure Hanım genç bir öğretmen, iyi bir tercüman olarak Karadeniz Vapur'una davet edilmiş kadın yolculardan biridir. Adana Belediyesi'ne girmiş üç kadın Meclis üyesinden biri olarak siyasi hayatına başlamış ardından Mersin Belediye Meclis'ine seçilmiş üç kadın üyeden biri olarak siyasi yaşamına devam etmiştir. Mebrure Hanım TBMM'ye giren ilk kadın milletvekillerinden biridir. TBMM kürsüsünde yemin eden ilk kadın milletvekilidir. Siyasal hayatından sonra da eğitimci kimliğinin yanı sıra yöneticilik görevleri üstlenmiş başarılı bir iş kadınıdır.

Mebrure Hanım Atatürk'ün fikri ve ideolojisi çerçevesinde bir yaşam biçimi benimsemiş ve çalışma hayatına bu yönde şekil vermiştir. Mebrure Hanım söyledikleriyle değil yaptıklarıyla ön plana çıkan Cumhuriyet'in öncü kadınlardan biri olarak adını tarihin tozlu sayfalarına yazdırmış aydın bir Türk kadınıdır.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında İSNAD 2 atıf sistemi kullanılmıştır.)

1. ANİ

Gönenç Karal, Gülgün. Bende Çocukluğumu ve Çocukluğumun Ankarasını Yazdım. (2010).

2. ARŞİV BELGELERİ

Cumhuriyet Arşivi:

BCA, 490-1-0-0, 725-481-1, t. yok

BCA, 30-10-0-0, 53-346-6, t. 03.02.1927.

BCA, 490-1-0-0, 1-4-20, t. 18.09.1930.

BCA, 490-1-0-0, 2-9-15, t. 18.12.1934.

BCA, 490-1-0-0, 15-77-3, t. 07.01.1935.

BCA, 490-1-0-0, 594-51-3, t.20.01.1935.

BCA, 30-11-1-0, 95-11-10, t. 30.04.1935.

BCA, 30-18-1-2, 82-10-8, t. 16.02.1938.

(BCA, 490-1-0-0, 234-921-3, t. 09.11.1938).

BCA, 30-18-1-2, 86-22-20, t. 14.03.1939.

BCA, 490-1-0-0, 613-1-2 t. 26.12.1941.

BCA, 490-1-0-0, 508-2038-1, t. 12.01.1946.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi

CA, 01015212, 4. T. 1926.

CA, 01007320, 2. T. 1926.

CA, 01007320, 3. T. 1926

CA, 01016616, 98. T. 1935

CA, 01015211, 1. T. 07.06.1942

TBMM Arşivi:

TBMM Arşivi Mevrure Gönenç'in Mazbatası, Devre 5, Sicil 868, Kutu no 1.

TBMM Arşivi Mevrure Gönenç'in Tercüme-i Hal Dosyası Devre 5, Sicil 868, Kutu no 1.

TBMM Arşivi Mevrure Gönenç'in Mazbatası, Devre 6, Sicil 868 Kutu no 1.

TBMM Arşivi Mevrure Gönenç'in Tercüme-i Hal Dosyası Devre 6, Sicil 868, Kutu no 1.

TBMM Arşivi Mevrure Gönenç'in Mazbatası, Devre 7, Sicil 868, Kutu no 1.

TBMM Arşivi Mevrure Gönenç'in Tercüme-i Hal Dosyası, Devre 7, Sicil, 868, Kutu no 1

Resmi Yayınlar:

Resmi Gazete 7 Mayıs 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 1. İnikad, 1 Mart 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 2. İnikad, 7 Mart 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 4. İnikad, 13 Mart 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 7. İnikad, 28 Mart 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 11. İnikad, 6 Nisan 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 12. İnikad, 8 Nisan 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 13. İnikad, 11 Nisan 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 16. İnikad, 18 Nisan 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 17. İnikad, 20 Nisan 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 21. İnikad, 28 Nisan 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 22. İnikad, 2 Mayıs 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 23. İnikad, 4 Mayıs 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 24. İnikad 6 Mayıs 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 25. İnikad, 18 Mayıs 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 32. İnikad, 30 Mayıs 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 34. İnikad, 5 Haziran 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 35. İnikad, 7 Haziran 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 36. İnikad, 10 Haziran 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 38. İnikad, 14 Haziran 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 1. İçtimai, 2. İnikad, 6 Kasım 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 1. İçtimai, 2. İnikad, 8 Kasım 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 1. İçtima 11. İnikad, 2 Aralık 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 1. İçtimai 16. İnikad 13 Aralık 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 1. İçtimai, 18. İnikad, 18 Aralık 1935

TBMM Zabıt Ceridesi 5. Devre 1. İçtimai, 21. İnikad, 25 Aralık 1935.

TBMM Zabıt Ceridesi 6. Devre 1. İçtima 15. İnikad, 20.12.1939.

TBMM Zabıt Ceridesi 7. Devre 1. İçtima, 5. İnikad, 26 Mart 1943.

TBMM Zabıt Ceridesi 7. Devre 2. İçtima, 25. İnikad, 21 Mayıs 1943.

3. GAZETELER

Akşam. (28 Şubat 1943), 1.

Akşam. "Afyon Mebusları Seçim Dairelerini Gezdi" (12 Temmuz 1938, s1-9).

Akşam. "Nafia Encümeni" (11 Nisan 1939, s1-11)

Akşam. "Yeni Sayımlar" (19 Şubat 1935).

Akşam Postası. (2 Nisan 1939), s1-3.

Cumhuriyet. (25 Nisan 1935, s1-11).

Cumhuriyet. "Dünya kadınları bugün yıldız sarayında toplanıyor" (18 Nisan 1935, s1).

Cumhuriyet. "Fırka sayımlar namzetleri dün neşredildi". (5 Şubat 1935, s1).

Cumhuriyet. "Kadınlar kongresinde ikinci gün" (20 Nisan 1935, s1-9).

Cumhuriyet. "Müstakil ve kadın namzetler" (6 Şubat 1935 s5).

Cumhuriyet. "Millet meclisinin açılışı fevkalade heyecanlı oldu" (2 Mart 1935, s1-3).

Cumhuriyet. "Orta Anadolu da" (11 Nisan 1939, s1-8).

Cumhuriyet. "Parti grubu dün toplandı" (3 Nisan 1939, s1-8).

Cumhuriyet. "Vefat" (10 Mayıs 1968, s7).

Duyum. "Bayan M. Gönenç" (30 Eylül 1935 s1).

Duyum. "CHF Sayımlar Namzetleri" (7 Şubat 1935 s1).

Duyum. "Kadın Sayımlar olduktan sonra" (14 Şubat 1935 s1).

Duyum. "Kurtuluş Savaşı çok coşkun geçti" (29 Ağustos 1935 s1).

Duyum. "Sayımlarımız Bayan Mebrure Gönenç'in bir Armağanı" (6 Mayıs 1935).

Duyum. "Umumi Meclis Toplanıyor" (4 Mart 1935).

Duyum. "Yüce Partimizin Dördüncü Büyük Kurultayı" (13 Mayıs 1935 s1).

Dünya. "Sen Ölmezsin Atatürk" (10 Kasım 1938).

4445 Edirne Postası. "Londra da yapılarımızıza rağbet" (29 Temmuz 1926 s1).

Haber. "Kızılay Umum Müdürü" (30 Ocak 1941, s1).

Haber. "Mebus seçimi" (24 Şubat 1943, 1).

Haber. "Mebus Seçimi Bitti" (1 Mart 1943 s1).

Haber. "Milletvekillerimiz" (30 Ağustos 1945, s1).

Haber. "Şehrimize gelen milletvekilleri" (27 Ağustos 1945, s1).

Haber. "Vilayetimizden 8 mebus çıkacak" (1 Şubat 1943, s1).

Kurun. "Dünya Kadınlar Kongresi Başladı" (19 Nisan 1935, s1-8).

Kurun. "Dil kurultayı ve daveti üyeleri" (21 ağustos 1936 s4).

Milliyet. "Türkiye'nin ilk kadın milletvekillerinden Mebrure Gönenç vefat etti." (7 Aralık 1981, s3).

Milliyet. "Toplantıdan İntibalar" (2 Mart 1935, s1-6).

Milliyet/Tan. "Sayımlar Seçimi neticeleri" (9 Şubat 1935, s1).

Milliyet/Tan. “Yeni sayımlar Cuma günü memleketin her tarafından seçilmiş olacaklar” (6 Şubat 1935 s1).

Milliyet/Tan. “ Yeni Sayımlar Kimler olacak? ” (5 Şubat 1935, s1).

Son Posta. (28 Şubat 1943, 1).

Son Posta. “Altıncı millet meclisi bugün içtimai yapıyor” (3 Nisan 1939, s1-11).

Son Posta. “Muştı bir kış facia halini aldı” (19 Mart 1949, s.1-6).

Son Posta. “Porsuk Çayı da Taştı” (6 Mart 1950, s.1-6).

Son telgraf. “Altıncı Büyük Millet Meclisi Bugün Toplandı” (3 Nisan 1939, s1-10).

Son Telgraf. “Altıncı meclisin ilk parti grubu içtimai” (2 Nisan 1939, s1-6).

Tan. “Meclis Açılıyor” (3 Nisan 1939, s1-10).

Türk Sözü. “ Bir Güneş Söndü” (11 Kasım 1938).

Türk Sözü. “Depremın Tahribatı İlk tahminden Fazla” (22 Mart 1945, s.1).

Türk Sözü. “Dün Çukurova’nın Muhtelif Yerlerinde çok Şiddetli Yer Sarsıntıları Oldu” (21 Mart 1945, s1).

Ulus. “Atatürk’ün Kamutaydaki söylevi” (2 Mart 1935, s1).

Ulus. “Dün altı vilayette sayıml seçimi yapıldı” (13 Ocak 1936 S1).

Ulus. “Halkın Coşkun Tezahürleri Arasında” (2 Ağustos 1943, s.1).

Ulus. “Lizbon da bir esir değişimi yapıldı” (21 Nisan 1943, s1).

Ulus. “Mersinde yapılan Esir Değişimi” (25 Mart 1943, s.1).

Ulus. “Nihayet Bütçe encümenin teklifi kabul edildi” (21 Haziran 1939, s4).

Ulus. “Ordu da Erbaa Depremi dolayısıyla Yardımlar” (15 Şubat 1943, s4).

Ulus. “ Resmi binalar ve evler en kısa bir zamanda yapılacaklar” (2 Ağustos 1943, s1).

Ulus. “Vefat” (22 Eylül 1940, s2).

Vakit. “Deprem Felaketinde Ölenlerin 813 kişiyi bulduğu anlaşılıyor” (7 Haziran 1946, s.1).

Yeni Adana. “Yer sarsıntısının korkunç bilançosu” (22 Mart 1945, s3).

Yeni Asır. “Fırka namzetleri ittifakla seçildi” (10 Şubat 1935, s5).

Yeni Mersin. (1 Temmuz, 1934 s1).

Yeni Mersin. (6 Birinci Teşrin, 1934, s1).

Yeni Mersin. (22 Mart 1935, s3).

Yeni Mersin. “Bayanlar Büyük Bayram Yaptı” (9 Birinci Kanun/Ocak 1935, s,1,2).

Yeni Mersin. “Belediye Meclis Üyeleri Toplandı” (2 Nisan 1935 s1).

Yeni Mersin. “Belediye meclisi üyelerine, Belediye Meclisi” (1 Nisan 1935, s1).

Yeni Mersin. “Belediye İntihabı Nasıl Yapılacak” (20 Ağustos, 1934 s.1).

Yeni Mersin, “Belediye Reisi ve Encümen Azaları” (21 Birinci Teşrin,1934, s1,2).

Yeni Mersin, “C. H. Fırkası üye sayısının üç misli Namzed Gösterecek.” (31 İkinci Kanun, 1935 s1).

Yeni Mersin. “CHF Mersin Belediye Meclisi Aza namzetleri” (9 Birinci Teşrin 1934, s1).

Yeni Mersin. “İki bin kişi saylav olmak istiyor” (14 İkinci Kanun, 1935, s1).

Yeni Mersin. “İntihap Hazırlıkları Hararretlendi” (28 Ağustos, 1934, s1).

Yeni Mersin. “Kadın Umacı Değildir” (1 Birinci Teşrin/Ekim 1934).

Yeni Mersin. “Kadınların Fırka Üyeliği” (16 Birinci Kanun/Ocak, 1934, s,1,2).

Yeni Mersin. “Meclis Fırka Grubunda” (1934, 7 Birinci kanun s,2).

Yeni Mersin. “Mersin Belediye Riyasetinden” (12 Eylül, 1934, s3).

Yeni Mersin. “Muhtelif işler encümeni” (2 İkinci Teşrin,1934, s1).

Yeni Mersin. “Reylerin Tasnifi Dün Bitti” (14 Birinci teşrin, 1934, s,1).

Yeni Mersin. Saylav ve Umumi Meclis seçimi için Ankara’dan talimat geldi. (29 İkinci Kanun, 1934 s1).

Yeni Mersin. “Sıhhat Müdürümüz” (2 Mayıs 1935, s1).

Yeni Mersin. “Tarsus Belediye azaları” (12 Birinci Teşrin,1934, s1).

Yeni Mersin. “Türk Kadının Siyasi Hakkı” (29 Birinci Teşrin,1934, s4).

Yeni Mersin. “20 Bayan ikinci Müntehib Namzedi Gösterildi.” (15 İkinci Kanun,1934, s1).

Yeni Mersin. “Yeni Saylav Seçimi 8 Şubat da yapılacak” (23 İkinci Kanun,1935, s1).

Yeni Mersin. “Yeni Saylav Seçimi” (19 Birinci Kanun/Ocak, 1934, s,1).

Zafer. “Ordu Vilayetinde” (18 Mayıs 1949, s.1-6).

Zafer. “Porsuk Çayı Yükseldi” (6 Mart 1950, s.1-6).

Zafer. “Sağır ve dilsizler derneğinin toplantısı” (21 Aralık 1950, s3).

4. İNTERNET SİTESİ

AA, Atatürk Ansiklopedisi, “Halide Edip Adivar”. 12 Kasım 2022. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halide-edip-adivar-1882-1964/>.

AA, Atatürk Ansiklopedisi, “ Karadeniz Vapuru” 14 Kasım 2022. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/karadeniz vapuru 1926>.

AA, Atatürk Ansiklopedisi, “Mebrure Gönenç”. 05 Kasım 2022. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mebrure-gonenc-1900-1981/>.

Çamlıca, Çamlıca Lisesi, “Okul Tarihçesi” 11 Kasım 2022. https://camlicakal.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/22/967314/dosyalar/2022_02/14085654_okul-tarihcesi-Afis.pdf?CHK=f9a0bf4b87594ba2477974.

GAM, Gedikpaşa Amerikan Mektebi, “Okulun Tarihçesi” 14 Kasım 2022. <https://www.uaa.k12.tr/icerik/tarihce/256/>.

Google, ‘‘Cumhuriyetin Anayasası Yemin Metni’’ 04 Ocak 2023. [https://tr.wikisource.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Cumhuriyeti_Anayasas%C4%B1_\(1982\)/III._K%C4%B1s%C4%B1m/I._B%C3%B6l%C3%BCm](https://tr.wikisource.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Cumhuriyeti_Anayasas%C4%B1_(1982)/III._K%C4%B1s%C4%B1m/I._B%C3%B6l%C3%BCm).

Google, ‘‘Semiha Malatyalıoğlu mezun Röportajı’’ 14 Kasım 2022. <https://www.sev.org.tr/mezun-roportajlari/egitim-dunyasi/semiha-malatyalioglu#>.

Google, ‘‘Türkiye Yardım Severler Derneği’’ 15 Haziran 2023. <https://www.tysd.org.tr/tarihce/>

İSAM, İslam Ansiklopedisi, ‘‘Abdülhamit’’ 12 Kasım 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulhamid-ii>.

İSAM, İslam Ansiklopedisi, Fatma Aliye Hanım’’.12 Kasım 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/fatma-aliye-hanim>.

TC, ÜB, ‘‘Türkiye Cumhuriyeti Üsküdar Belediyesi’’ 05 Kasım 2022. <https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/erehber/mektepler/46/uskudar-mithat-pasa-kiz-sanat-enstitusu/802>.

Usbey, Üsküdar Beylerbeyi İlkokulu, ‘‘Okul Tarihçesi’’ 14 Kasım 2022. <https://usbeylerbeyiilkokulu.meb.k12.tr/>.

ÜKSM, ‘‘Üsküdar Kız Sanayi Mektebi, ‘‘Okul Tarihçesi’’ 05 Kasım 2022. <https://www.uskudar34.com/haber/7139-meraklisina-uskudar-notlari-uskudar-kiz-sanayi-mektebi.html>

5. KİTAPLAR, MAKALELER, TEZLER

Kitaplar:

Akdoğan, Refik. *Altmış yılın Hesabı, İstanbul*; Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1996.

Akın, Fehmi. *Afyonkarahisar Milletvekilleri, Kültür Sanat Yayınları*, 1. Baskı, 2009.

Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi, Ankara*; Milli Eğitim Basım evi,2000.

Arseven, Celal Esat. *Seyyar Sergi ile Seyahat İntibaları*, İstanbul; Kitapevi, 2008.

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III. der. Nimet Aslan. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi,1997.

Benazus, Hanri. *Cumhuriyetimizin Yüzakları*, İstanbul, 2015.

Berkes, Niyazi. *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.

Caporal, Bernard, *Kemalizmde Ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*, Ankara; Türkiye İş Bankası Yayınları ve Kültür Yayınları, 1982

Çakıcı Gerçek, Leyla. ‘‘Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişimine Kısa Bir Bakış’’. Uluslararası Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi 05-07 Mart 2009. haz. Binnaz Baytekin vd. 3/94- 101. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi, 2009.

Çakır, Serpil, *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul, Metis Yayınları, 1994.

Çalışlar, İpek. *Biyografisine Sığmayan Kadın*, İstanbul, yks Yayınları, 2021.

Çelik, Karacakaya, Mete, Genç, Bal, Gülfettin. Recep. Zekai. Hamdi. Faruk. *Kızılay Arşiv Belgelerinde Afetler*, Ankara: Evos Basım, 2019.

Daşdemir, Latif. *Atatürk’ün Afyonkarahisar Ziyaretleri*, Ankara, 2002.

Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları, 26. Baskı, 2010.

Döğer Çömez, Mine. *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Bursa’da Öncü Bir Kadın: ZEHRİ BUDUNÇ*. Bursa: Nilüfer Belediyesi, 2021.

- Elgin, Neriman. *Türk Kadınına Seçme Seçilme Hakkı Tanıyan 5.12.1934 Tarihli ve 2598 Sayılı Kanun ve T.B.M.M. Tutanakları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi,1985.
- Erdem, Ufuk. *Türkiye Cumhuriyeti Kendini Tanıtıyor Yüzer Sergi Avrupa da*, İstanbul; Hiper Yayın, 2019.
- Erden, Fethi. *Türk Hekimleri Biyografisi*, Çituri Biraderler Basımevi, 1948.
- Gökçimen, Semra. *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler* (1935-2009). Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi,2009.
- Göksel, Burhan. *Atatürk ve Kadın Hakları*. Ankara: Atatürkçü Düşünce, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1992.
- Güneş, İhsan. *Türk Parlamento Tarihi TBMM –V. Dönem 1935-1939 2. Cilt* Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 2001.
- İçke, Ayşen. *Türkiye’de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri* (1935-1991). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları,2014.
- İnan, Afet. *Tarih Boyunca Türk Kadının Hak ve Görevleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı,1975.
- Keser, Ulvi. *Kızılay Belgeleri Işığında Yunanistan’da Ölüm, Açlık, Kıtık* 1939-1949. Ankara: Özel Matbaası, 2010.
- Koçaslan, Selcan. *Geçmişten Günümüze Uluslararası Malatya Sempozyumu: kent, kültür ve kimlik*, 14-16 Nisan 2016, Malatya, bildiriler; Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2017.
- Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998.
- Kurnaz, Şefika. *Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını 1839-1923*, Ankara; Öz-El Matbaası, 1991.
- Lewis, Bernard. *Modern Türkiye’nin Doğuşu*. çev. Boğaç Babür Turna. Ankara: Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Metinsoy, Murat. ‘*İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye: Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*.’’ Ankara: İş Bankası Yayınları, 2016.
- Önder, Mehmet. *Atatürk’ün Yurt Gezileri Ankara*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara; İş Bankası Kültür yayınları, 1975.
- Özdemir, Nuray. *Osmanlıdan Cumhuriyete Bir Cemiyet Kadını*: Nakiye Elgün. Ankara: Phoneix Yayınevi,2014.
- Pınar, Mehmet. *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçelde Siyasi Hayat* (1923-1950), Hiper Yayıncılık, 2018.
- Sarı, İbrahim. *Türk Kadını*, Noktaekitap, 2018.
- Savcı, Kemal. *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadını*, Ankara: Çankaya Belediyesi, 2006.
- Taşkıran, Tezer. *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1973.
- Tekeli Şirin. *Kadınlar ve siyasal Toplumsal Hayat*. İstanbul: Birikim Yayınları ,1. Baskı, 1982.
- Tümer Erdem. *Yasemin. II. Meşrutiyetten Cumhuriyete Kızların Eğitimi*, Türk Tarih Kurumu,2013.
- Tümer Erdem- Yasemin ve Yiğit, Halime. *Bacıyan-ı Rumdan Günümüze Türk Kadının İktisadi Hayattaki Yeri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları,2010.

Toprak, Zafer, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm 1908-1935*, İstanbul; Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015.

Yurdabakan, Koçak. Abdullah Yaşar. *Tarihi 100 Lise* İstanbul: Tanıtıcı Yayınlar, 1. Baskı, 2017.

Makaleler

Acun, Fatma. “Amerikan Kız Koleji Mezunları ve Meşhurları”. ÇTAD dergisi, (Güz 2015). 417-442.

Akandere, Osman. “1946 Seçimleri ve sonuçları Üzerine İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar II.” (26 Kasım 2018). 1-26.

Aktan, Oğuz. “Cumhuriyet Döneminden Bir Portre: İlk Kadın Milletvekillerinden Mebrure Gönenç (1900-1981)”, Atatürkçü Bilinç Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, Ocak 1994, s.48-56.

Alacı, Beral. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün Siyasette Kadın Algısı ve Cumhuriyet Halk Partili Kadın Milletvekillerinin Faaliyetleri 1939-1950” Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları (2019 Bahar), 171-194.

Altın, Hamza. 1969 Maarif-i Umum Nizamnamesi ve öğretmen yetiştirme tarihimizdeki Yeri, İlahiyat Fakültesi Dergisi, (2008), 271-283.

Avcı, Müşerref. “Osmanlı Devletinde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının ve Kadın Haklarının Gelişimi için Mücadele eden Öncü kadınlar”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi 55 (2016) 225-254.

Baskın, Bahar.” II. Meşrutiyette Kadın eğitime yönelik bir girişim: İnas Darül fununu”. İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. (Mart 2008), 89-123.

Başarır, Mehtap. “İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye de Gerçekleştirilen Esir Değişimlerinin Dönemin Basının da Sunumu”. Tarih ve Gelecek Dergisi, (Aralık 2018), 81-105.

Başarır, Zorlu, Murat. Yaşar. “Seyyar Sergi Karadeniz Vapurunun 1926 Dönem Gazetelerinde Sunumu ve Tanıtım Turunun Halkla İlişkiler Açısından Değerlendirmesi”. Erciyes İletişim Dergisi, (22 Temmuz 2022), 951-976.

Bozkurt, Celil. “Türkiye Cumhuriyeti’nin Bir propaganda ve Tanıtım Hamlesi: 1926 Seyyar Sergi Avrupa Seyahati”. (16 Aralık2019), 1097-1130.

Bozkurt, Geylani, İbrahim. Nazlı. “Erken Cumhuriyet Döneminde Boş Zamanı Geçirme Alışkanları ve sosyal Mekanlar (Mersin Örneği)”. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (31 Nisan 2018). 345-359.

Bulut, Taner. “Cumhuriyetin Bir Gençlik Projesi olarak Kızılay Kampları (1936- 1950)”. ÇTTAD Dergisi, (2007 Bahar), 103-135.

Bulut, Vurmay Güzel, Sedef, Miray. “Ortadoğulu Kadın Gözünden Atatürk Döneminde Kadın Hakları: Mısır Örneği”. DTCF Dergisi, 2017, 1-49.

Büyükkarcı, Süleyman. “Amerikan Okulları Üzerine Bir Araştırma”. (27 Nisan 2009). 9-52.

Çakır, Serpil. Bir Osmanlı Kadın Derneği: “Osmanlı Türk Kadınları Esirgeme Derneği” *Toplum ve Bilim dergisi*, 1994. vol.1, 91-97.

Çakmak, Diren. “Fransız Devriminde Kadın: Eksik Yurttaş”. (2007). 727-745.

Çanak, Erdem. “Atatürk’ün Adana ziyaretleri”. (Kasım 2014). 49-81.

Emiroğlu, Atiye. “1923 ve 1960 Arası Türkiye de Kadın Hakları ve Türk Kadının Edindiği Hakları Kullanmaları”. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (3 Eylül 2022). 1186-1198.

- Ergüney, Pilehvarian, Yeşim Duygu. Nuran Kara. "Ondokuzuncu Yüzyıl Fuarında Osmanlı Teslimiyeti". *Megaron Dergisi*, 2015, 224-240.
- Ersöz, Filiz Gülsevin. "Tanzimat ve Meşrutiyet döneminde kadın haklarına ilişkin basın odaklı genel değerlendirme". *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, (2020), 225-234.
- Esenkaya, Ahmet. "Çanakkale Muharebelerinde Cephe ve cephe dışında Sağlık Hizmetleri". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, (17 Kasım 2013), 25-70.
- Fidan, Fatma. "Kapitalizmin Gelişme Sürecinde Kadının Çok Yönlü Konumu (Medya Örneği)". (2006). 117-133.
- Germaner, Semra. "Osmanlı İmparatorluğunun Uluslararası Sergilere Katılımı ve Kültürel Sonuçları". 289-296.
- Germaner, Semra. "Osmanlı İmparatorluğunun Uluslararası Sergilere Katılımı ve Kültürel Sonuçları". *Tarih ve Toplum Dergisi*, (1991), 288-289.
- Gök, Kılınççeker, Süleyman, Özlem. "Türk Kadının Siyasete Giriş Süreci ve İlk Kadın Saylav Mihri İffet Pektaş". *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* (17 Eylül 2019), 48-84.
- Göksel, Burhan. "Atatürk ve Kadın Hakları". (13 Haziran 2016), 213-235.
- Hamzaoglu, Mehtap. "Tanzimat'tan Erken Cumhuriyet Dönemine Türk Toplumsal ve Siyasal Yaşamında Öne Çıkan Kadınlar" (4 Aralık 2017), 74-92.
- Kurşun, Bilgili, Zekeriya. Ahmet Emre. "Üsküdar Sempozyumu". (Ocak 2004), 302-324.
- Kuş-Semiz, Recai- Yaşar. "Osmanlıda Mesleki Teknik Eğitim". (2005), 275-296.
- Konan, Belkıs. "Türk Kadının Siyasi Haklar Kazanma Süreci". (9 Aralık 2010), 157-174.
- Metintaş, Mustafa Yahya. "Nezihe Muhittin ve Türk Kadının Siyasal Haklar Mücadelesi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi* 2018. 74-97.
- Önsoy, Rıfat. "Osmanlı İmparatorluğunun Katıldığı ilk Uluslararası Sergiler ve Sergi-i Umum-i Osmani 1863 İstanbul Sergisi". (20 Ekim 2020), 198-235.
- Özdemir, Nuray. "Türk Kadının Milletvekili Seçme Seçilme Hakkı Verilmesi Üzerine Yapılan Kutlamalar". *Hİstory Studies* 6/5 (Eylül 2014), 177-191.
- Özkaya Duman, Olcay. "Türkiye Bütük Millet Meclisinin 100. Yılında Tek ve çok Partili Dönemde Teslimiyetinin Karşılaştırmalı Analizi 1935-1960". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* Sayı: 67, Güz 2020, s.369-401.
- Sarıkaya, Makbule. "Kızılay Dergisinde İkinci Dünya Savaşı Yansımaları". (13 Nisan 2015), "107-138.
- Sevinç, Palavar, İsmail. Amine Aybike. "Türk Siyasetinde Kadınların İntihap (seçme ve seçilme) Hakkı elde etme süreci ve Ekekon Gazetesine Yansıması". *GJEBS Dergisi*, (2021 Bahar), 195-207.
- Seyhun, Gülhan. "Kızılay'ın Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı döneminde askeri sağlık hizmetlerine Yönelik Faaliyetleri". *Lokman Hekim Dergisi*, (Eylül 2010), 209-221.
- Sezer, Ayten. "Türkiye'deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları". (19 Mart 2021), 889-905.
- Unat, Kadri. "Tek Parti Döneminin Son Genel Seçimi 1943 Seçimleri ve Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Propagandası". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk yolu Dergisi*, (Bahar 2015), 209-248.

Yaşar, Selman.” Basındaki Bilgiler ışığında ilk kadın Milletvekillerinden Trabzon Milletvekili Seniha Hızal ve Meclisteki Faaliyetleri”. Karadeniz İncelemeleri Dergisi (29 Nisan 2020) 341-370.

Yılmaz, Ahmet. “1930 Belediye Seçimleri Sürecinde Komuoyunda Kadında Yönelik Söylemler”. (2011 Bahar). 141-164.

Yılmaz, Ahmet. “Osmanlıdan Cumhuriyet’e: Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi”. ÇTTAD Dergisi, (Güz 2010), 191-212.

Yüceer, Saime. “Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasi Hakların Tanınması” Sosyal Bilimler Dergisi (Ocak 2008), 131-151.

Tezler:

Abbak, Mustafa Cemal. *Mersin Halkevi ve İçel Dergisinin Halk bilimi Açısından Değerlendirilmesi* Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi 2019.

Adıgüzel, Nilgün. *Cumhuriyet Döneminde Belediyecilik 1923-1938*, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Akgül Şahin, Ayşenur. *Türkiye’deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları 1935-2002* Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Apa, Aslı. *TBMM’nde İlk Kadın Milletvekilleri ve faaliyetleri*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Apraş Kuruca, Elif. *Yeni Adana Gazetesinin Adana Seyhan Vilayetindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Konuları ele alması 1927-1937*. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Atalay, Elif nur. *Sultan II. Abdülhamit Döneminde Kadın ve Kadının Sosyal Hayattaki rolü*, Erzurum: Erzurum Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Aygun, Neslihan Bilge. *1923-1935 Dönemi Kadınların Siyasal Hayata Katılımının Yansımaları*, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Berktaş, Kezban. *Tanzimattan Cumhuriyete Kadın Haklarını Savunan 15 Kadın*, İstanbul: Topkapı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Bilim, Burçin. *Türkiye de Kadının Siyasal Katılım Mücadelesi: Afyonkarahisar Örneği*, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Bozdağ Tulum, Arzu. *Kadınların Siyasal Yaşama Katılımında Kadın Kolları*, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Çatal, Ahmet Caner. *Adana Belediyesi 1868-1914*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.

Çermikli, Gülce. *Namık İsmail’in Yaşamı ve Sanatı*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Ceylan Dumanoglu, Sevim. *Osmanlı Devletinde Kız Öğretmen Okulu Darülmuallimat 1870-1924*, Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

Çolak, Hikmet. *1930 Belediye Seçimleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2007.

- Demirdelen, Ceren. Haber Gazetesine göre Afyonkarahisar'ın Sosyo- ekonomik ve kültürel Durumu 1938-1948, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Dişbudak, Müge. *Türk Kadınlar Birliği*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Duruoğlu, Sibel. *Türkiye de İlk Kadın Milletvekilleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Doğan. H. Mehmet. *Türkiye Cumhuriyetinin Eğitim Politikası ve Mersinde Eğitim 1923-1950*. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Erdoğan, Celaleddin. *Adana Halkevi 1935-1951*, Nevşehir: Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Geylani, Nazlı. 1923-1950 Arası Mersinde Gündelik Hayatın Ve Sosyal Mekanların Dönüşümüne Yönelik Bir Sözlü Tarih Çalışması, Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Gülsoy, Berksan. *Yahya Kemal Beyatlı'nın Elçilik ve Büyükelçilik Yılları 1926-1949*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Horzum, Havva. *Türk Siyasi Hayatında İlk Kadın Milletvekillerinden Mihri İffet Pektaş*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Hoş, Hüsnüye. *Türk Kadını ve Cumhuriyet Dönemi Kadın Hakları*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2001.
- Karaca, Mahmut. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Kadınların Demokrasiye Katılım Süreci ve 1935-1950 Genel Seçimlerinde Meclise giren Kadın Milletvekillerinin Faaliyetleri*, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kart, Yonca. *Türkiye de Kadınlara Verilen Siyasi Hakların Basına Yansımaları 1930-1935*, Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kartal, Emine Burcu. *Türkiye de Kadınların Siyasal Haklarını Kazanma süreci ve 1930 Seçimleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005.
- Kağnıcı, Rabia Merve. *Türkiye'nin İlk Kadın Milletvekillerinden Benal Nevzat Arıman'ın Siyasal, Kültürel ve toplumsal Faaliyetleri*, Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kılıç, Hamide. *I. Dünya Savaşında İstanbul Basınında eğitim (İkdâm, Tanîn, Tercümân-I Gazetelerine Göre)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Kılınç, Hakan. *1932-1950 yılları Arası Afyon Halkevi Taşpınar Dergisinin İncelenmesi*, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kılınççeker, Özlem. *Kızılay Arşiv Belgelerine Göre İkinci Dünya Savaşında Türk Kızılay'ının Yabancı Savaş Esirlerine Yaptığı Yardım Faaliyetleri*, Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Özcan, Büşra Nur. *Celal Esad Arseven'in Hayatı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Özkan, Arife. *Cumhuriyet Döneminde Türk Kadınına verilen Haklar ve Siyasi Hayata Yansımaları* Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Pınar, Mehmet. *Mersin ve İçel de Siyasi Hayat 1923-1950*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.

- Uğurlu, Cüneyt. *Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyetinden Türk Kızılay'ına Sosyal Yardımlar 1968-2000* Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Şahin, Cemile. *Türk Parlamentolarındaki İlk Kadın Milletvekilleri 1935-2007*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Teke, Ali Vehbi. *Türkiye Büyük Millet Meclisinde I-V Adana Milletvekilleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Terzioğlu, Zübeyde. *Basına Göre Türk Kadının Siyasi Hakları 1930- 1935*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Tümer, Erdem. *II. Meşrutiyetten Cumhuriyete Kızların Eğitimi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Yalçın, Hülya. *Cumhuriyet Dönemi Kadın İmajı ve İnşası 1928-1938*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yıldız, Hacer. *Türkiye de Kadınların Siyasi Haklar Mücadelesi ve Nakiye Elgün*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Yıldız, Muhammed. *Türkiye de Kadın Haklarının Siyasi Gelişimi 1923-1950*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Yılmaz, Murat. *Tek Parti Döneminde Müstakil Mebuslar ve CHP Müstakil Grubu 1931-1946*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.
- Yiğit, Resul. *Mersin Halkevi 1933-1951*, Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

6. SÖZLÜ KAYNAK

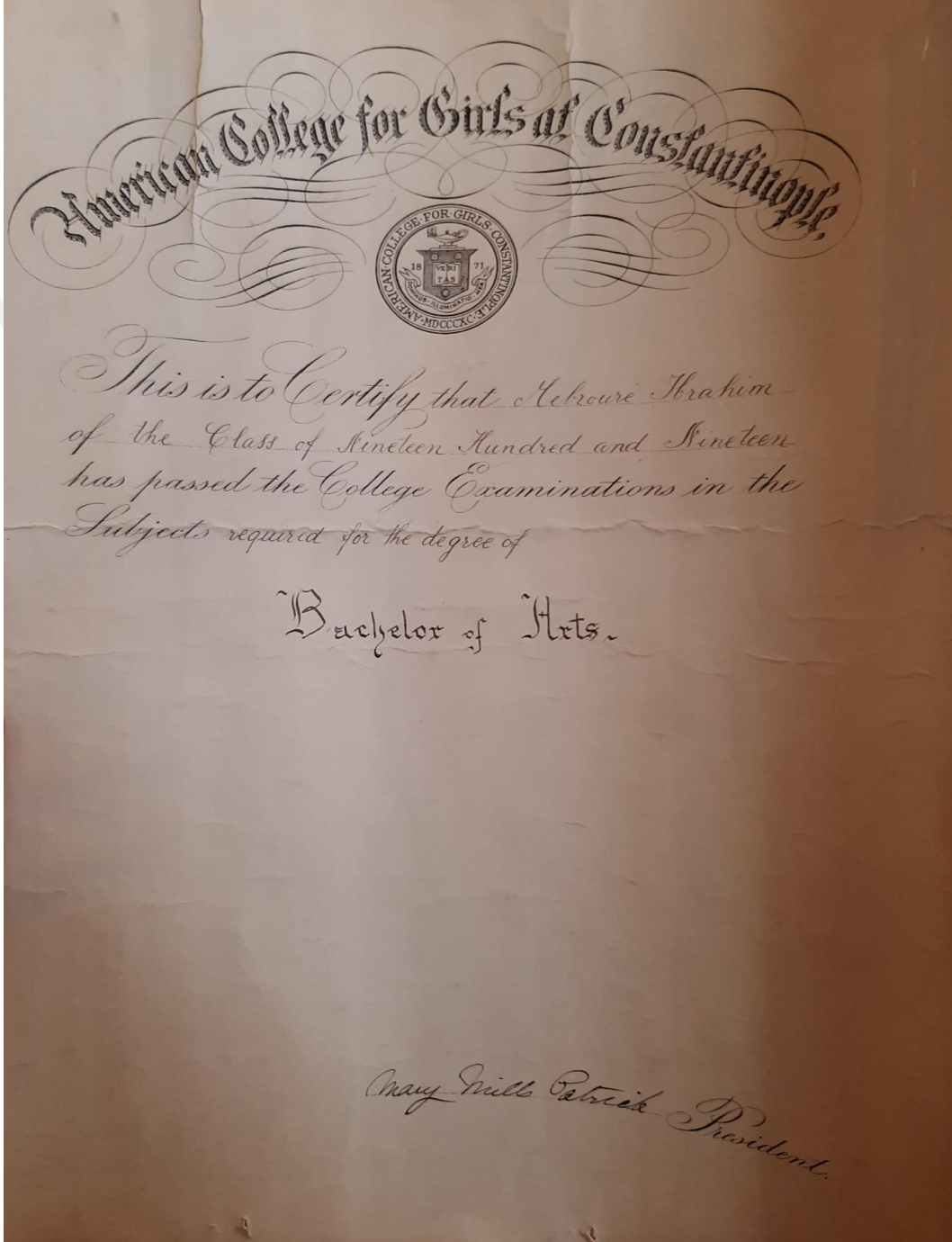
- 13.04.2022 Tarihinde Oğuz Aktan ile Yapılan Görüşme
- 21.10.2022 Tarihinde Bilge Say ile Yapılan Görüşme
- 11.11.2022 Tarihinde Lokman Ayva ile yapılan Görüşme
- 20.11.2022 Tarihinde Semra Mirap ile Yapılan Görüşme

EKLER

EK 1: Mebrure Hanım'ın Torunu Oğuz Aktan'ın Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır. Mebrure Hanım'ın Portresi Bkz. Arnavutköy Amerikan Kız Kolejinde Öğrenciyken çekilmiş bir fotoğraf. Bkz. Mebrure Hanım'ın Torunu Bilge Karal Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır.

EK 2: Mebrure Hanım'ın Torunu Oğuz Aktan'ın Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Mezuniyet Belgesi.

EK 3: Seyyar Sergi Amblemi Bkz. Erdem, 2019, 203.Bkz. Seyyar Sergi gazete Haberi Bkz. Edirne Postası 29 Temmuz 926 sl.

Sayısı 3 guruşdur
Sayı 97
(Perşembe)

Edirne Postası

Sâhibi: Emin Necmeddîn
Yıl: 2
29 Temmuz 926

Abone şerâhî: Seneliği 300 altı aylığı 150 guruşdur ❖ Cumhuriyetperver halkçı memleket gazetesi ❖ İdârehânesi: Edirne — Balık Pazarı'nda dâire-i mahsûsa

Memleket Haberleri

Yeni Vâlimiz Gelmedi
Edirne vâliliğine tayin idilen mülga Çatalça Vilâyeti Vâlisi Behçet Beğ henüz şehrimize gelmemiştir, yeni vâlimiz Çatalca' da olub bugünlerde vazifesine başlamak üzere şehrimize gelmesi muhtemeldir, vekâlete Uzunköprü kâim-makâmı Reşid Beğ tedvîr idilecektir.

Meb'ûsumuz Fâik Beğ
Edirne'nin meb'ûslarından Fâik Beğ çarşamba akşamı şehrimize teşrif buyurmuşlardır.

Bisikletle mi Geldi?
Çok iyi bir bisikletçi olarak tanıdığımız Taceddin Beğ'in yalan söyleyeceğini - Vakit ve Cumhuriyet arkadaşlarımız gibi biz de - ümid itmezdik, bütün bu ümidlerimiz hilâfına Taceddin Beğ'in Edirne'ye gelirken yolun üçte birini otomobille geçdiği ve bu mesâfeyi bir günde almadığı hakkındaki iddîamız ma'alesef tahakkuk itmiştir, bilhassa mûmâ-ileyhin -anlaşılan bu hakikat karşısında sükût ideceği yerde yazımıza cevâben İstanbul matbu'atında neşr iddiği mugâlata ve te'vil ile dolu mektûbî bizim iddîamızın te'yid itmiştir, Gazetemiz bu haberi neşr itmekle bir yanlışlığa

Londra'da Yapağularımıza Rağbet
Seyyar Sergi - Karadeniz - Vapurunda teşhîr idilmekte olan Türkiye mahsûlâtından Edirne yapağuları Londra'da fevkalâde rağbete mazhar olmuş ve bu hafta Edirne Ticâret Odası'na Londra'dan gelen bir mektûbla mu'amelede bulunmak üzere Edirne yapağularından nümüne taleb olunmuştur; Ticâret Odamız yapağı ticâretiyle iştiğâl iden tacirlerimizi mürâcaât-ı vâki'adan haberdâr iderek taleb idilmekte olan nümünenin irsâli için bir miktâr yapağı hazırlanmıştır.

Zira'ât Mektebine Gireceklerin İmtihânı
Edirne Mıntika Zira'ât Mektebinin talebe kayd ve kabul imtihânları 1 Ağustos pazar günü icrâ olunacaktır.

EK 4: Mebrure Hanım'ın Torunu Oğuz Aktan'ın Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır. Karadeniz Vapuruna katılan kişiler. Ortadaki sıradan Sağdan ikinci kişi Mebrure Hanım. Bkz. Batıya Giden Gemi Bkz. Milliyet 15.12. 2004, s 20.

Dönemin aydınları

Belgeseli hazırlayan Fatusch Production, tura katılanlar arasında Vâlâ Nurettin, Kemalettin Kamu, Celal Esat Arseven, Bal Mahmut, sonradan ilk kadın milletvekili olan Mebrure Gönenç, Celal Bayar'ın gelini Zekiye Hanım ve Galip Bahtiyar gibi isimlerin yer aldığını açıkladı. Atatürk de tanıtım turuna bir ara Mudanya'dan katıldı, Bandırma'da indi.

MILLİYET 15.12.04 Çarş. s. 20

Batı'ya giden gemi

Hollanda televizyonu, Atatürk'ün isteğiyle 1926'da 'Karadeniz' gemisiyle Avrupa'da tanıtım turuna çıkan Türk aydınlarını konu alan belgesel yayımladı

AMSTERDAM AA

Hollanda televizyonu, Atatürk'ün isteğiyle, 1926 yılında Batı'ya düzenlenen bir tanıtım gezisini anlatan kısa bir belgesel yayımladı. Üçüncü kanalda dün akşam yayımlanan "Başka Zamanlar" adlı programda, 1926 yılında Karadeniz Gemi'si'nin 3 aylık Avrupa gezisi anlatılıyor.

"Türkiye, 1926'dan bu yana Avrupalı olmak istiyor" başlığıyla yayımlanacak belgeselde, Türkiye'nin AB'ye üyelik başvurusuyla değil, cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan bu yana çağdaş Batı değerlerini benimsemiş bir ülke olduğu görüşüne yer veriliyor.

Sergi ve balo

Belgeselde, Türkiye'nin Karadeniz Gemi'si ile başlayan tanıtım gezisinde Batı ile arasındaki bütün engelleri kaldırmak istediği, bunun için 'Seyyar Sergi' adıyla 1926 yılında 12 ülkenin 16 limanına uğradığı, bunlar arasında Amsterdam'ın da yer aldığı anlatılıyor.

Hollanda'dan 1924 yılında alınan Karadeniz Gemi'si, 1926 yılında 3 aylık bir süre için dönemin tanınmış sanat ve kültür adamları ve Türk ihraç ürünlerinin yer aldığı bir sergiyle Avrupa ülkeleri turuna çıkıyor. Ziyaretler sırasında, gemideki sergi geziyor ve akşamları balo düzenleniyor. Zeki Üngör yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde dans ediliyor, ziyaret edilen kentin ileri gelenleri bu balolara katılıyor.

EK 5: Mebrure Hanım'ın Torunu Oğuz Aktan'ın Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır. Evlilik Cüzdanı.

C. H. F.	
Mersin Belediye Meclisi Âza Namzetleri	
1 — Zekiye Halil Hanım Belediye Meclis Âzasından	26 — İhsan bey Yüzbaşılıktan tekâüt
2 — Mebrure Remzi Hanım Sıhhat müdürü refikası	27 — Kadri bey Sabuncu Zade Sabun imalâthanesi sahibi
3 — İrfan Hanım İsmet işevi vapur acantası	28 — Mahmut Kemal bey avukat belediye meclisi âzasından
4 — Şima Emin Hanım Müftü zade Emin B. refikası	29 — Mehmet bey Karamancı Z. belediye meclisi âzasından
5 — Abdullah B. Doktor	30 — Mehmet Kânun bey belediye meclisi âzasından
6 — Ali Rıza Bey Yüzbaşı zade belediye meclisi âzasından	31 — Mithat bey Toroğlu belediye Reisi
7 — Ali Rıza Bey tuhafiyeci	32 — Murat bey Argir zade tüccar
8 — Ali Lâtin Bey Bahçe mahallesi sabık muhtarı	33 — Mustafa bey Alâiyeli zade Nal çivi fabrikası sahibi
9 — Ali Galip Bey marangoz	34 — Mustafa Nuri bey belediye meclisi âzasından
10 — Bahri Yuns Bey madenci	35 — Naim bey Şeyh Zade Zahireci
11 — Bahir Bey Diş Doktoru	36 — Necip Mecit bey belediye meclisi âzasından
12 — Bahri B. Veli Tevfik Zade kutu fabrikası sahiplerinden	37 — Niyazi bey Deniz Yolları işletmesi Mersin acentası
13 — Edip B. Behnisavi oğlu manifatura taciri	38 — Osman bey borsa simsarı
14 — Ekrem B. komisyoncu	39 — Rüşdü bey Yüzbaşılıktan Tekâüt
15 — Enver Ali B. Bahçeci	40 — Sabri bey komisyoncu kardeşler ticarethanesinden
16 — Fahri B. Kürani oğlu manifatura taciri	41 — Sahip bey avukat belediye meclisi âzasından
17 — Fevzi Kâmil B. Borsa başkâtibi	42 — Saim Arif bey Diş Doktoru
18 — Galip B. Ticaret Bankası müessislerinden	43 — Sait Arif bey belediye meclisi âzasından
19 — Hakkı Kâzım Bey Liman Şirketi işletme müdürü	44 — Sami bey Tütüncü Zade belediye meclisi âzasından
20 — Halil B. Gazali oğlu belediye meclisi âzasından	45 — Sami bey kadı Zade köşele Taciri
21 — Hasan B. Şeyh zade belediye meclisi âzasından	46 — Şükrü bey Hacı Rüstem Zade manifaturacı
22 — Hacı Hamdi bey Turing oteli sahibi	47 — Tevfik bey Halk Eczanesi Sahibi
23 — Hayri Gültekin bey belediye meclisi âzasından	48 — Yusuf bey kılıçoğlu tüccar
24 — Hüseyin bey Kasap	
25 — İhsan Hamit bey Ziraat bankası müdürü	
Sevgili seçiciler	
Mersin belediye meclisi âzaları için Cumhuriyet Halk Fırkasının ayırdığı namzetlerin adlarını size arz ediyorum. Birinci Teşrinin onuncu günü yapılacak intihabata muhtelif yerlere konulacak kürsülerde söz söyleyecek arkadaşlar, şimdiki belediye meclisinin dört sene zarfında neler yapmış olduğunu bütün şehir halkına anlatacaklardır. Bu izah geçen intihabata Cumhuriyet Halk Fırkası namzetlerine rey vermekle çok iyi hareket etmiş olduğunuzu size bir kerre daha ispat edecektir. bu namzetlerin gelişi güzel değil uzun süren tetkiklerle seçildiğine inanınız ve hiç düşünmeden bunlara reyinizi veriniz. Büyük Gazi'nin başında bulunduğu Cumhuriyet Halk Fırkasının emeli ve düşüncesi memleketin her bakımdan yükselmesi ve Yurttaşların her suretle mesut ve müreffeh olmasıdır.	
C. H. F. İçel Vilâyeti	
İdare Heyeti Reisi	
Necip Mecit	

EK 7: Bkz. Yeni Mersin 2 Kasım 1934 s1. Bkz. Yeni Mersin 25 Ocak 1934 s1. Bkz. Mebrure Hanım'ın Afyon Saylavı Seçilmesi üzerine Mersin'deki yerine seçilecek kişi haberi, Yeni Mersin, 1 Nisan, 1935, s1. Bkz. Yeni Mersin, 2 Mayıs, 1935, s1.

C. H. F.
Vilâyet kongresi
Mümessilleri

Evvelki gün yapılan şehrimiz C. H. F. kaza kongresinde de vilâyet kongresi mümessilliklerine Belediye Meclisi üyesinden Bayan Mebrure, Belediye Başkanı Bay Mitat, Doktor Bay Muhtar, Doktor Bay Abdullah, Bay Enver Ali, Liman Şirketi Muhasebecisi Bay Feyyaz, Tüccardan Bay Said Arif, Bay Hakkı Cemal, Bay Hamid Ali, Burhanlı Bay Mustafa ayrılmışlardır.

Belediye
Meclisi

Bu gün Nisan Devresi çalışmalarına başlıyor

Belediye Meclisi bu gün saat on beşte Nisan devresi çalışmalarına başlayacaktır.

Toplantı Ruznamesine göre bu devrede 935 Yılı bütçesi Deniz nakliye tarifeleri Resminin değiştirilmesi iskele tarifesinin değiştirilmesi konusulacaktır.

Afyon sayırlavhına seçilen Mebrure Gönenc de bu toplantıda usulen müstafi addedilecek ve yerine en çok Rey alan bir Yedek üye çağırılacaktır .

Sihhat
Müdürümüz
Ankaraya Tayin
Edildi .

Hükûmet doktoru Nazif
Kütahya Sihhat
Müdürü Oldu

İki yıldan beri vilâyetimiz sağlık ve soysalyardım müdürlüğünü yapan Doktor Remzi Gönenc Ankara A-şı tetkikhane Müdürlüğüne REMZİ GÖNENC tayin edilmiştir .

Doktor Remzi Gönenc Mersinde bulunduğu zaman içinde bir çok sağlık işlerine el koymuş müsbet çalışmalarının olgun verimleriyle halkın sevgi ve saygısını kazanmıştır .

Yeni vazifelerinde de muvaffakiyetlerini dileriz .

Haber aldığımıza göre sayın doktor yarın Ankaraya hareket edeceklerdir .

Ş Mersin hükûmet doktoru Nazif Kütahya sağlık ve soysal yardım müdürlüğüne tayin edilmiştir. İyi bir idareci değerli bir doktor olan Nazifi tebrik ederiz .

RIYASET DIVANI

Birinci reis Sait Arif Bey
İkinci " Mehmut Kemal Bey
Kâtipler :
Hayri Gültekin, Fevzi Kâmil,
Sami Beyler .

BÜTÇE ENCÜMENİ

Zekiye Halil Hanım, Sait Arif,
Ali Rıza, Hakkı Kâzım, Murat Beyler.

HESAP ENCÜMENİ

İhsan Hamit, Karamancı za-
de Mehmet, Edip, Fevzi Kâmil, Yu-
suf Beyler.

MUHTELİF İŞLER ENCÜMENİ

Mebrure Hanım, mahmut Ke-
mal, Bahri, Saip. Niyazi Beyler .

EK 8: Mebrure Hanım'ın Torunu Oğuz Aktan'ın Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır.

EK 9: Mebrure Gönenç'in Seçim Mazbatası ve Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi.

Seçim dairesi	Afyon	Eserleri	
Adı	Mebrure	İlmî rütbeleri	
Soy adı	Gönenç	Meslek ve meşgulyeti	Muallimlik yaptım
Babasının ve annesinin adı	İbrahim Dadlar	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evliyim, 2 çocuğum var
Doğduğu yer	İstanbul	Seçimden evvelki son memuriyeti	Mersin Belediye Meclisi
Oturduğu yer	Ankara	Memur değilse seçimden evvel son vaziyeti	Mersin Belediye Meclisi üyesi
Doğum tarihi	1900	Seçim mazbatasının tarihi	
Tahsili	Arnavutköy Amerikan Kadın Mezunları	Kaç reyile sayılmağa seçildiği	
Bildiği diller	Türkçe, Fransızca İngilizce	Mazbatasının Meclis genel Heyetince tasdiki tarihi (*)	
Nede iltisası olduğu		Meclise iltihak tarihi	11/2/1935

[*] Bu yer Meclis Kanunlar kalemince doldurulacaktır.

Kısa tercümei hal

1900 da İstanbulda doğdum. Erki Hazinei Hasa memurlarından Bay İbrahim Bey'in İlk tahsilimi Üsküdar Kız Sıradan mektebinde yaptım. Ehlilime Türkçe ve Fransızca olarak Beşiktaş İttihade Amman mektebinde devam ettim.

1914 de Anadolukoy Amerikan Kollijine girdim. Kolliji 1919 da bitirdim. Evvela Beylerbeyi Kız mektebinde Fransızca, Gedikpaşa Amerikan mektebinde Türkçe, daha sonra Camlica Lisesinde İngilizce ve Üsküdar Amerikan mektebinde İngilizce dil ve Fen bilgisi muallimliklerinde bulundum.

1927 de, o zaman Adana Emrazi Zühreviye Hastanesi Pratikabibi Dr. Ranga ile evlenerek Adanaya geldim. 3 ki çocuğum vardır.

1930 intihabında ilk kadın ozalar arasında Adana Belediye Meclisine girdim. Son intihabta da Mersinde bulundugum için Mersin Belediye Meclisi üyeliğine seçildim.

EK 10: Torunu Oğuz Aktan'ın özel fotoğraf Arşivinden alınmıştır. TBMM'de yemin ederken çekilmiş bir fotoğraf.

Sağdan sıra ile İsmet İnönü yemin ediyor, Meclis Başkanı Riyaset Kürsüsünde, Yunus Nadi, Receb Peker, Satı kadın ve bir kadın sayılay yemin ederken

EK 11: İlk Kadın Milletvekilleri fotoğrafları Bkz. 8 Şubat 1935 Olay gazetesi s1

EK 12: Bkz. Akşam, 19 Şubat 1935, s1. ve Bkz. Duyum 7 Şubat 1935, s1. Bkz. Cumhuriyet Arşivi Mevrure Hanım'ın Bağlılık Telgrafı.

T.C. P.T.T.U.M. TELGRAF

Adres : **ulu onder kanal ataturke istanbul**

Devlet İletişim Kurumu

229

8-2-1935

ALINIR

İLK MERKEZ	M	KELİME	VERİLMİŞ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINIR	İNZA
59 mersin 112820	20	2020		HUSUSİ		Tarih	Saat

afyon sayıavlığına secilmek şerefinden büyük şevinc duyuyorum şeye
ve tesekkürlerini sunarım afyon sayıavlı mevrure göneng

EK 13: Mebrure Gönenç VI. Dönem Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi.

Namzet isimleri	Kazanılan reylerin miktarı																			Reylerin yekünü		Mühtasabî İsmi ve Soyadı			
	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı	Kazandı		Kazandı		
BAY Ali Çetinkaya Nafia bakanı	273	III	IOI	IO5	IO4																		694	Altı yüz doksan dört	728
Bay Haydar Çengel Afiyen eski meb'usu	273	III	IOI	IO5	IO4																		694	Altı yüz doksan dört	728
Bay İzzet Akosman Afiyen eski meb'usu	273	III	IOI	IO5	IO4																		694	Altı yüz doksan dört	728
Bay Cemal Akçin Afiyen eski meb'usu	273	III	IOI	IO5	IO4																		694	Altı yüz doksan dört	728
Bayan Mevrure Güneş Afiyen eski meb'usu	273	III	IOI	IO5	IO4																		694	Altı yüz doksan dört	728
Bay Hamza Oğlu Erkan Teprek mahsulleri efi- si umum müdürü	273	III	IOI	IO5	IO4																		694	Altı yüz doksan dört	728
Bay Berç Türker Afiyen eski müstakil Meb'usu	127	III	IOI	IO5	IO4																		548	Bes yüz kırk sekiz	728

İntihabi Meb'usan kanunıyla onun bazı mevadını muaddil kanunun tayin ettiği usûl ve cerairat dairesinde AFYON vilâyeti Meb'us olunduktaki guburadaki cetvelde yazılan zevatin her birinin isimleri hakkında gösterilen miktarda rey aldıkları anlaşıldığından ALİ ÇETINKAYA'nın bütün safahatı ve derecatı kanun ahkâmına ve usûline tamamiyle mutabık olarak cereyan ettiğini mübeyyin bu mazbata UÇ nüsha ile

AFYON HÜSEİNİYE T.C. AFYON REİSİ

Mazbata

Azasi

AZAS

Bu mazbata mı

Aza

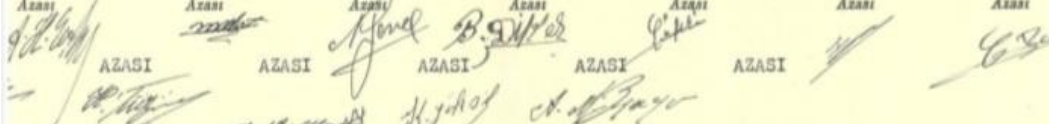
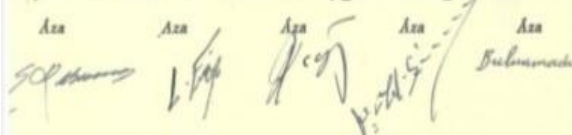
Vilâyet İdare Hey'eti Reisi

vâli

R. P. P.

Namzetlerin doğdukları yer ve tarihi	Namzetlerin nüfusta mukayyet oldukları yer	Memuriyet veya san'a	Evvelce me'v'us olup olmadığı	Ta'kidatı esasıya kanununun 11 ve 12 inci maddelerine ve intihap kanunıyla müzayyela- tına nazaran manî intihap halleri olup olmadığı	Intihabı hakkında bir güne şikâyet vakti olup olmadığı	Mülâhazat
AFYON	ANKARA	MEB'US	MEB'US	YOKDUR	YOKDUR	
AFYON"306"	AFYON	MEB'US	MEB'US	YOKDUR	YOKDUR	
AFYON"313"	AFYON	MEB'US	MEB'US	YOKDUR	YOKDUR	
AFYON"305"	AFYON	MEB'US	MEB'US	YOKDUR	YOKDUR	
ÜSKÜDAR"1900"	İSTANBUL	MEB'US	MEB'US	YOKDUR	YOKDUR	
		Teprak ma- hsulleri efisi umu- m müdürü	Yekdür	YOKDUR	YOKDUR	
İSTANBUL	İSTANBUL	MEB'US	MEB'US	YOKDUR	YOKDUR	

intihabı bilere merkez ve mülhakaftan tanzim ediliş gönderilen mazbatalar heyetimiz huzurunda tetkik ve sırasıyla reyler cem ve telfik
akaya, Haydar Çerçel, İzzet Akesman, Mebrure, Hüsnü, Cevat Akçıl, Hamza Erkan, Bere Türkay,
tanzim edildi. 26/3 / 1939

Azasi Azasi Azasi Azasi Azasi Azasi Azasi

 AZASI AZASI AZASI AZASI AZASI AZASI AZASI
 28/3 / 1939
 İviyatının usul ve kanuna uygun olduğu testik kılındı.
 Aza Aza Aza Aza Aza

 Bulunmadı

EK 14: Bkz. Haber 11. 11. 1937, s1. Bkz. Haber, 1.05.1939 s1. Bkz. Duyum 6.05.1935, s1. Bkz. Duyum 30.09.1935, s1.

Saylalarımız hangi encümenlerde

Saylalarımızdan BB. Haydar Çerçel, İzzet Ulvi Aykurt maarif encümenine, BB. İzzet Akosman ve Berç Türker iktisad encümenine, B. Cemal Akçın ve Bn. Mebrure Günenç Nafia encümenine ayrılmışlardır.

Mebuslarımız ve kamutay encümenleri

Mebuslarımızdan BB. İzzet Akosman, Hamza Erkan, Berç Türker, iktisad encümenine, Haydar Çerçel ve Cemal Akçın maliye encümenine, Bayan Mebrure Günenç de nafia encümenine seçilmişlerdir. B. Cemal Akçın maliye encümeninde raportörlüğe inhiap olunmuştur.

Saylalarımız bayan Mebrure Günençin bir armağanı

Saylalarımız bayan Mebrure Günenç Dinar Halkevine Armağan olarak bir sandık kitap yollamıştır. Kitaplar istasyondan alınarak Dinara gönderilmiştir.

BAYAN M. GÜNEÇ

Saylalarımızdan Mebrure Günenç yanında kocası Dr. Remzi günenç olduğu halde geçen Çarşamba günü şehrimize gelmiştir. Bayan Mebrure Günenç ilçeleri de gezmiştir.

EK 15: Bkz. Haber 07.09.1939, s1. Bkz. Haber 21.08.1941, s1. Ve Mebrure Gönenc'in VII. Dönem Milletvekili defteri.

Bn. Mebrure Gönenc
Saygılarımızdan bayan Mebrure Gönenc şehrimize gelmiştir. Bayan Gönenc Bolvadin ve Emirdağ kazalarına gitmiştir. Kendilerine Valimiz B. Durmuş Evrendilek de refaket etmişlerdir.

Bayan Mebrure Gönenc
Mebusumuz Bayan Mebrure Gönenc vilâyetimize gelmişlerdir. Şehrimizde ve kazalarda tetkiklerde bulunmaktadır.

EK 16: Mebrure Gönenç VII. Dönem Mazbatası ve Kutu Numarası

[illegible]

T. B. M. M.
AZASINA MAHSUS

Devre : VII Sicil № 868

Afyonkarahisar Mebusu *Mebrure Gönenç*

Kutu numarası
1

EK 17: Mebrure Hanım'ın Torunu Oğuz Aktan'ın Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır. Mebrure Hanım Resimde Beyaz takım elbiseli ve Şapkalı olan kişi, Milletvekili Arkadaşları. Diğer resimde ise soldan üçüncü şapkalı ve açık renk tercih eden kişidir.

EK 18: Mebrure Hanım'ın Torunu Oğuz Aktan'ın Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır. Mebrure Hanım orta sıranın en başındaki kürklü kişidir. Milletvekili arkadaşları.

EK 19: Mebrure Hanım'ın Torunu Bilge Karal'ın Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır. Aile Fotoğrafı Türkan, Gülgün, Füsun, Mebrure Hanım, Remzi Bey.

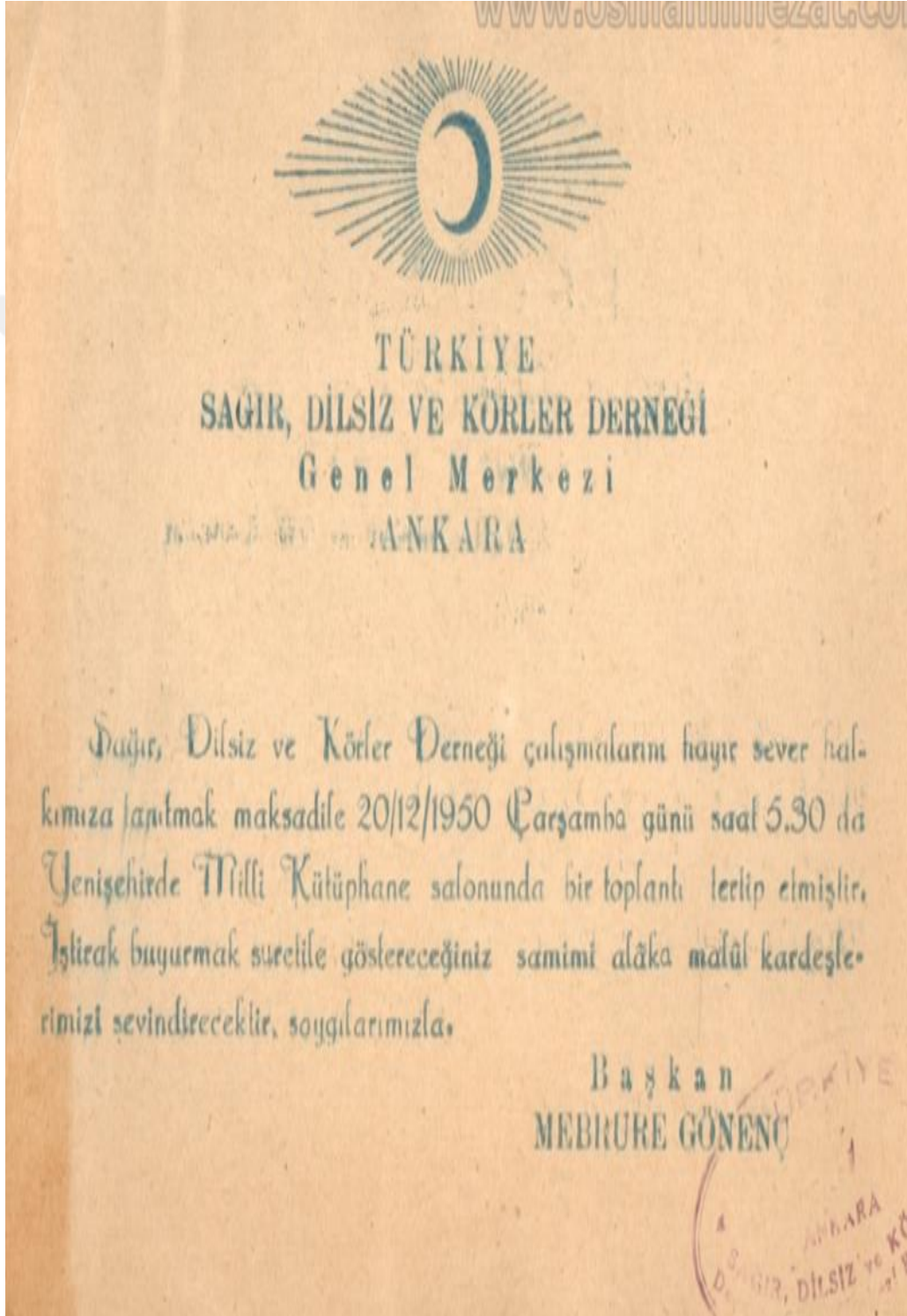
EK 20: Mebrure Hanım'ın Torunu Oğuz Aktan'ın Özel Fotoğraf Albümünden Alınmıştır.

EK 21: Torunu Bilge Hanım'ın Özel Fotoğraf Albümünden alınmıştır. Kızı Füsun'un Düğün Fotoğrafı ve Aile fotoğrafı.

EK 22: Mebrure Hanım'ın Sağır, Dilsiz, Körler Derneği için yaptığı çalışmalar
Bkz. <https://www.osmanlimezat.com>.

EK 23: Mebrure Hanım'ın Sağır, Dilsizler Derneğinde Yaptığı Konuşma Bkz.
Zafer 21.12.1950, s3.

Sağır ve Dilsizler Derneğinin toplantısı

DÜN YAPILAN TOPLANTI- DA CEMİYETİN GAYESİ AÇIKLANDI

Türkiye Sağır, Dilsiz ve Kör-
ler Derneği, dün saat 17.30 da
çalışmalarını halka tanıtmak
maksadile, Milli Kütüphane sa-
lonunda, bir toplantı yapmışır.
Toplantıya Dernek Başkanı
Mebrure Gönenc bir nutukla aç-
mış ve şunları söylemiştir:

Sayın misafirlerimiz,
Toplantıımıza iştirak etmek su-
retile derneğimize karşı göster-
diğiniz alâkaya çok teşekkür e-
deriz. Derneğimiz hakikaten çok
alâkaya lâyık ve hattâ muhtac
teşekkürlerden biridir. Henüz pek
yeni olmas, ve kalkınabilmesi,
yaşayabilmesi için pek çok him-
mete ihtiyacı bulunması bu ha-
kikatın en mühim delillerini tes-
kil etmektedir.

Derneğimizin esas gayeleri
şöyle taksim olunabilir:

- 1 — Tahsil çağında bulunan
çocukları yetiştirmek,
- 2 — Sanat sahibi olan üyelere
iş temini.

3 — Tahsil çağını geçmiş olan-
lara kısa kurslarla el sanatları
öğretmek onları da kendi hayat-
larını kazanabilecek bir hale
getirmek ve kendilerine iş saha-
sı temin etmek.

Derneğin kalkınabilmesi, mem-
lekete daha faydalı bir şekle
girebilmesi için, ne kadar hüs-
nünîyetle olursa olsun, bizim
çalışmamız kâfi gelmemektedir.
Daha tecrübeli, daha salâhiyetli,
daha kuvvetli ellerin bu konuyu
desteklemeleri icap ediyor.

Evvelâ genç çocuklarımız için
bir okula büyük ihtiyaç var. Bu
yüzden ismimize bakarak, yur-
dun her tarafından bize her gün
müracaatlar vaki oluyor. Şüphesiz
bunun temini bizim derneğin

bazı evrak, kitap ve saire elde
edilerek tetkik ve tefrik için
Sulh Hâkimliğine tevdi edilmiş
Hâkimlikçe bu husustaki tet-
kiklerin bitirilmek üzere oldu-
ğu ve neticenin bir kaç gün i-
çinde Savcılığa bildirileceği an-
laşılmıştır. Bittabi Savcılık ge-
rekli görürse tebeyyün ede-
cek fiilin mahiyetine göre âm-
me dâvası açılacaktır.»

Soru sahibinin önergesinde
sanıklar hakkında verilen ceza-
ları az bulduğunu beyanla ileri
sürdüğü iddialara karşı Adalet
Bakanı Halil Özyörük şu cevabı
vermiştir:

«Beyannamelerin siyasi ma-
hiyet taşımadığına ve her han-
gi bir teşekkürün suç vasfını
iktisap edecek faaliyetine hâ-
dim olduğuna kanaat etmiyen
mahkemenin verdiği hükmü ar-
zettim. Cezanın asgarî haddinin
verilmesi hiç bir zaman mucibi
tenkit olmayacağı gibi fiilin ma-
hiyetine taallük eden takdir de
taarruzdan masumdur. Bu vesi-
le ile mevzuatın kıymetinden
bir şey kaybettığını iddiaya
hakkımız yoktur.

Millî iradenin temsil ve te-
cellisi demek olan kanunları-
mız hakkında hürmete uyma-
yan sözler söylenmesi veya
mahkeme kararının beğenilme-
mesi sadece teessür uyandırır.
Şevket Mocan arkadaşımıza bu
teessürlerimi bildirerek sözüme
son veririm.

Büyük Millet Meclisi yarın
saat 15 de toplanacaktır.

İmkânları dahilinde değildir. Bu
meselenin yegâne salâhiyetli mer-
cii olan Millî Eğitim Bakanlığı
tarafından program dahiline al-
ındığını biliyoruz, ve bunun bir
an evvel teminini Bakanlıktan
rica ediyoruz.

Dernek Başkanının toplantıya
açış nutkunu müteakip, bu mev-
zu ile ilgili iki film gösterilmiş-
tir.

Daha sonra; Louis Braille'ın
körleri okutucu ve öğretici siste-
minden istifade ederek keman
ve flüt çalmasını öğrenen iki
âmâ konser vermişlerdir.

EK 24: Bkz. Milliyet 07.12.1981, s3 ve Mebrure Hanım Torunu Bilge Karal Özel Fotoğraf Albümünden alınmıştır. Mebrure Hanım'ın Mezarı.

EK 25: Mebrure Hanım'ın torunu Oğuz Aktan ile çekilmiş bir fotoğraf. Mebrure Hanım'ın torunu Bilge Hanım ile çekilmiş bir fotoğraf.

